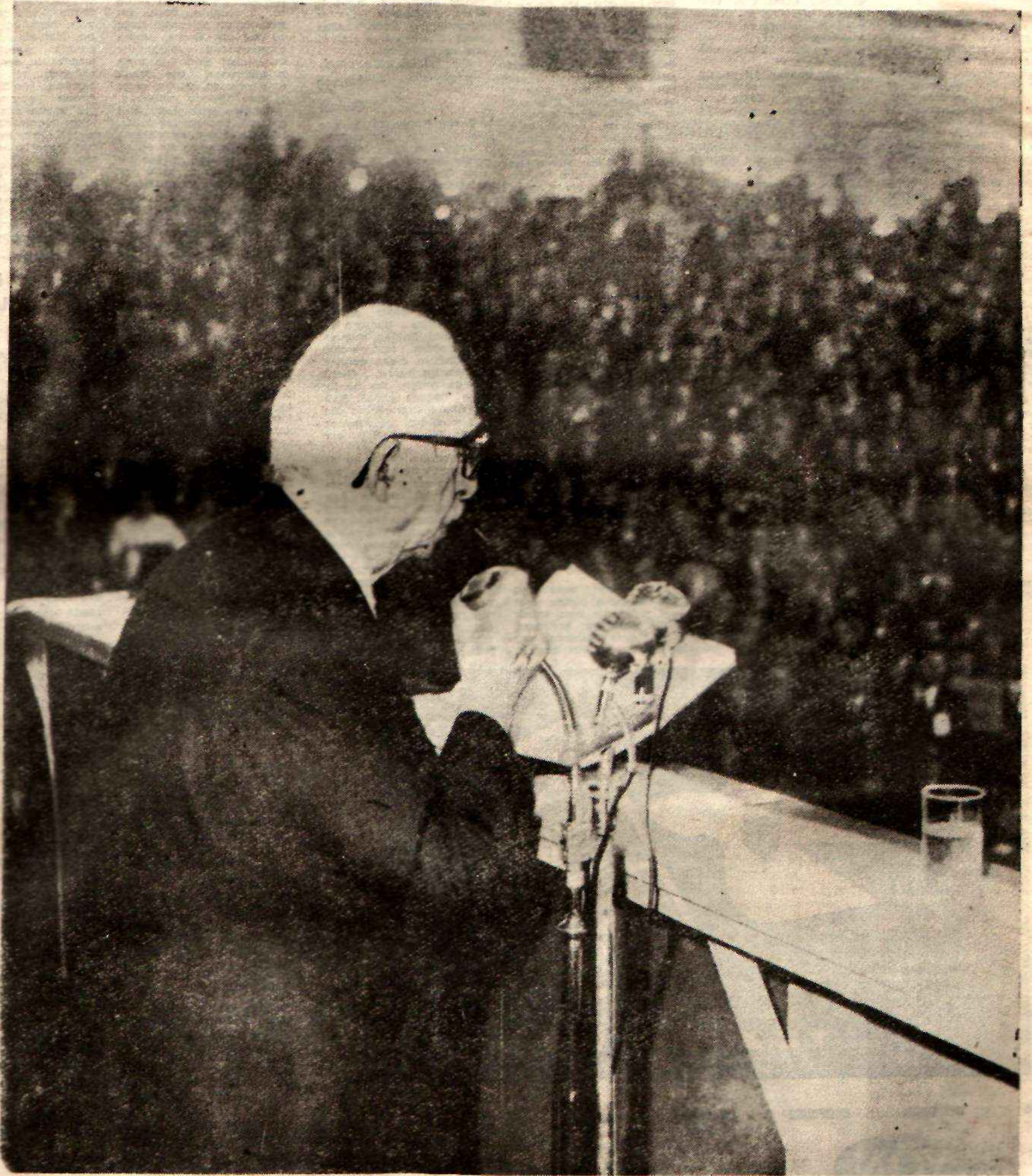
YÖN

HAFTALIK GAZETE

Af çıktı huzur nerde?..

MİLYONLA ÇALAN MESNED-İ İZZETTE SEREFRÂZ
ÜÇBEŞ KURUŞU MÜRTEKİBİN CÂYİ KÜREKTİR
"Ziya Paşa"

İnönü devrimleri anlatıyor

Yıl : 1 - Sayı : 45 24 Ekim 1962

OKUYUCU'DAN YÖNE

Çelebi Sosyalizasyonu

İkinci Koalisyon Hükümetimizin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının, yekdiğeri ile çelişen, birbiri peşisıra, iki bildirisi, geçenlerde gazetelerde yayınlandı.

Bunlardan biri, Türkiye'de, hekimliğin sosyalizasyonu programının uygulanmasına, yakında Muş bölgesinden başlanacağı, buranın daha önce pilot bölge olarak seçildiği ve bu iş için gerekli ödeneğin bütçeye konulduğu şeklinde idi.

Bu bildiri ile tam çelişme halinde bulunan öteki ise şuydu:

Devlet hastahaneleri, personel darlığı ve gereği gibi çalışamamaları yüzünden, özel sektöre satılacak ve bunun için gereken her türlü kolaylık, alıcılara gösterilecekti.

Başka yerde olsa, insan, aynı yetkili kişinin ağzından, birbirine taban tabana zıt bu iki bildiriyi, ardarda duyunca, hemen kendisini bulur, bunlardan hangisinin yalan, hangisinin gerçek olduğunu açıklamasını isterdi.

Ama ne yapalım ki, bu memlekette, bu türlü birbirini nakzeden demeçler verilegelmesi gelenek olduğundan, bildirilerin yayınlandığı günden bugüne kadar hiçbirimizin kılı kıpırdamadı. Aslına bakılırsa, bizde, bunca yıldır işlerin böylesine olumsuz, bu kadar verimsiz sonuçlanmasının başlıca nedenlerinden biri de, alıcının ve satıcının birbirine taş çıkaran, umursamazlığıdır.

Bir yandan, yurdun bir köşesinde, plân gereğince, Sosyalizasyon'a başlandığı müjdeleniyor; bununla hemen hemen aynı zamanda, Devlet Hastanelerinin özel sektöre peşkeş çekileceği açıklanıyordu. Bu yakışıksız ve birbirini tutmaz demeçler bana, nedense, bundan 1 — 1.5 yıl önceki yetkililerin, başından sonuna dek, birbirleri ile çelişen ve çekişen, toplumda şaşkınlık ve güvensizliğe yol çan olumsuz demeçlerini hatırlattı.

O zaman da, yetkililer, her fırsatta, Türkiye'yi içinde debelendiği çıkmazdan ancak demokratik sosyalizmin kurtaracağını söylüyorlar; sonra dönüp «Devlet malı fabrika ve kombinalardan kâr getirenlerin, özel sektöre aktarılacağı» hakkındaki eskinin, her mahallede milyoner yetiştirme hevesli, toplum suçlularının düşünüp de uygulamıya vakit bulamadan Yassıadayı boyladıkları, «tez» lerini savunuyorlardı.

Hani, insanın böyle bir satırı, öbürünü çürüten çelişik bildirilerle hükümet yürütmeye kalkışanlara, çok bilinen bir fıkramızdaki öfkeli adam gibi, canı başına sıçramış bir halde soracağı geliyor: ,

— Siz bizden (halktan) yana mısınız? Yoksa, bize karşı mısınız?

Belki, bundan 1.5 yıl önceki yetkililer, tecrübesizlikten, düşmanı dosta karıştırdıklarından, şaşkınlığa düşüp böyle çelişik demeçler vermişlerdir. Ama, İkinci Koalisyon Sağlık Bakanının kimden yana olduğu anlaşılıyor:

İkinci Koalisyon Hükümetinin Sağlık Bakanı, İstanbulda özel hastahaneler sorumlularını toplayıp, onlarla bir sohbet yapmış. konuşma sırasında; özel sağlıkçılarımız, Bakandan sormuşlar:

— Muş bölgesinde SOSYALİZASYON'a başladığınıza göre, bir süre sonra sıra, buralara da gelecek. O zaman bizler ne yapacağız?

Bakan, çevresine bir göz atıp, toplantıda özel sağlıkçılardan başka, bir yabancı olmadığına kanaat getirdikten sonra, gülerek:

«— Yok canım, sosyalizasyon, mosyalizasyon olacağı yok. Siz işinize bakın. Benden öncekilerin, plân ve programlarını, hele yürürlüğe girmesi de karar altına alınınca, ben uygulamadan edemem. Ama, bu işin sökmiyeceği, bir süre sonra, pilot bölgede anlaşılacaktır. Ben, sizin bakımınızdan hiç endişe edilecek bir nokta görmüyorum» tarzında konuşmuş ve böylece özel sağlıkçılarımızın yüreklerine su serpmiş. .

Belki de, Bakanın, Devlet Hastanelerinin özel teşebbüse satılabileceği, yollu bildirisi, bu sohbetten sonra verilmiştir. Aslında, bu özel sağlıkçılarımızın çalıştırdıkları hastahanelerinin çoğunda işler halde bir lâboratuvar bile yoktur. Bu hastanelere, yüksek ücretler ödiyerek yatan hastaların, kanları, idrarları, dışkıları ve diğer muayenesi gerekli salgıları, dışarıdaki lâboratuvarlara taşınır. Sorarım size? «Lâboratuvarsız hstahane olur mu?» Günümüzde, poliklinik yapan hekim bile, lâboratuvarın yardımından yararlanmadan, işini gerektiği gibi yapamaz.

Günümüzde, kişi hekimliğinin; toplumun sağlık işlerini karşılıyamadığı, toplum hekimliği adı ile yeni bir hekimlik anlayışının uygulandığı, cümlenin malûmudur. Liberalizmin bayraktarı, Birleşik Amerika'da bile, geniş sigorta teşkilâtları ile, çoğunluğun sağlığı, bir mânada garanti altına alınmıştır. Hekimlikte asıl olan ödev, «hastayı iyileştirmeye çalışmaktan önce, sağlamı hastalandırmamak» tır. Bu yüzden, koruyucu hekimlik, bütün hekimlik dallarının üstünde ve önünde yer almaktadır. Bu ise, özel sağlıkçıların, çakar almaz düdüklerini üflemiye çalışmakla olmaz.

Geçenlerde, bir arkadaş, özel sektörden bir tanıdığının, son yıllarda fazlasiyle kalkındığını, iş alanını genişletmeyi düşündüğünü, yeni verimli yatırım alanları aradığını ve bu arada, Türkiye'ye, İspanya'dan boğa güreşçileri, bu işte kullanılacak boğalar getirmenin aşırı kazanç sağlıyacağına aklı yattığından, bu işi temin için İspanya'ya gittiğini söyledi.

Gördünüz mü? Özel sektörün, paracıklarını memleketin ne mübrem işlerine yatırdığını? Kırk yıl düşünseniz, aklınıza gelmez! Hem de, onlara sorarsanız; böylece memleket, «hop» diye kalkınıverir.

Özel teşebbüs bu. Boru mu? Hele, bizdekiler. Özel sektör denilince, bir saat durup düşüneceksin. Altında ne Alicengiz oyunları gizli diye.

Bizim özel teşebbüsçümüz, o kadar pişkin, öylesine yıllar yılı fırın kapaklığı etmiştir ki; korkarım, dün, toprak ağasından vergi almayıp, devlet kesesinden peşkeş çekerek, mer'aları ektirerek, hayvanlarımızı kırdıran ve ormanları yaktıran kapkaççı zihniyet; bugün çölleşen Konya ovasına, Afrika'dan getirtip birkaç düzine arslan, kaplan saldırıp, yabancı turistleri, burada arslan avına davete bile kalkışır. Sonra da sıkıştırılınca, hiç utanmadan: «Biz, orayı mahsus çölleştirdik. Turistik bakımdan, arslan avına elverişli duruma gelsin diye» de karşılık verirler.

Anlaşılan, SOSYALİZM ve SOSYALİZASYON gibi oyuna ve dalavereye gelmez terimleri de kuşa çevirme çabası içindeyiz. Böyle giderse, sözlüklerde, kuşa çevirmediğimiz terim kalmıyacak. Yazık, bunca çekilenlere ve çekenlere!..

Musa GERÇEKÇİ

Utanç Ovası

Burası Hadım. Denizli'nin 69 kilometre doğusunda, Çal ilçesine bağlı bir köy. Sözde Ege'deyiz. Fakat nerede Ege'nin yeşilliği. Coğrafyacılar bu bölgeyi iyice tanımadan ikiye ayırırlar. İç Batı Anadolu eşiği ve Ege kıyıları. Bu eşiği de Dinar yöresinden başlatırlar. Halbuki İç Batı Anadolu eşiğini Kaklık — Çökelez yöresinden başlatmak iklim ve doğaya aykırı düşmez.

Neyse, bu böyle olakoysun. Gelelim Hadım'a ve onun gibi Baklan ovasına serpiştirilmiş talihsiz köylere. Baklan ovası, genişçe ve düz bir yerdir. Çivril ovasına bitişir. Bu büyük ovayı, Doğuda Akdağ, Batıda Çökelez dağı çevirir. Kuzey ve güneyi de yine az yüksek dağ tepeleri ile çevrilir. ,

Biz, buraya Çöl ovası deriz. Gerçi Dinarın da bir Çöl ovası var ama, orasının bu isme, bu derece hak kazanacağını sanmam. İhtiyar köylüler de böyle der ve ilâve ederler: Arabistanın çölünden burası daha kötü, orada, bari su yoksa, kumu eşince petrol fışkırırmış. Allah bize hiçbirini de vermemiş.. Hemen hafif bir rüzgâr esmeye görsün. Yere inmiş bir toz bulutunun içinde, rüzgârın savurduğu tozlardan gözlerinizi açamazsınız. Ağzınız mille dolar. Şairin birisi, İstanbulun sisine darılır. Hey Tanrı hey! Köylüler tozdan hiç alınmıyorlar. .

Bütün yaz boyunca yağmur düşmez bu ovaya. Köylüler tâ Hıdırellezde yağdı diyorlar. Gökte bulut dahi göremezsiniz. Yağmursuzluktan toprak ve insanların elleri, ayakları, dudakları yarılmış. Toprağa bu kadar tapmuş kişiler az bulunur.

Geçenlerde bir arkadaşım, tatili köyümde geçirdiğini bildiği için, Ankara'ya giderken yanıma uğradı. Hadıma kadar geldi. Ege'nin çocuğu, buraları görünce; ümitsizliğe düştü. İkimizi de bir ağlamaklı üzüntü kapladı. Evden dışarı çıkamıyorduk; rüzgâr vardı, yerden kaldırdığı tozları savuruyor, her tarafı dolduruyordu. Sözün gerçeği, toz yağmuru yağıyordu.

Arkadaş, kerpiçten yapılmış tek katlı evlere baktı. 16 — 18 metre derinlikteki kuyulardan elleri ile su çıkaran kadınları; o toz bulutunun altında, tozlu yollarda oynaşan çocukları gördü. Birlikte kahveye oturduk. Kapı ve pencerelerden (ki camları yoktur) giren tozlardan birbirimizi zor görüyor, güçlükle teneffüs ediyorduk. Başladık bu gerçekler üzerine konuşmağa.

Mahmut Makalın köyüne gittik. Arkadaş, aradan yıllar geçmesine rağmen, onunla farkı yok diyordu. Hem de o Orta Anadolu'da idi. Burası ise Ege'de. Ben, sözümü değiştiriyorum. Hayır, burası da bir Orta Anadolu köyü. Buraları Ege'ye dahil etmek, tabiata karşı büyük bir haksızlık ve safdillik olur. Aklımıza Fakir'in köyü geliyor. Karataş.. Yılanların Öcü ve Ankara'daki olaylar. Bu memleketi tanımıyan, ömrünün bir tam gününü dahi köyde geçirmiyen kişiler.. Ve işte böylelerinin sesleri; «Köy ve köylü böyle değil.» Peki, ya nasıl? Evet Gürsel'in dediği gibi, köy gerçeği ve sorunu o filmde çok yumuşatılmıştır.

Fakir'in köyü de bizimkinden iyi diyerek, anlaşıyoruz. Karataşta iki katlı evler vardı. Bizim köyde iki katlı ev yoktur. Sonra Karataşlıların bir de akar suyu var. Onunla birkaç dönüm bağ bahçe yapabiliyorlar. Kahvede, karşımızda gıdasızlıktan bütün kemikleri sayılacak kadar zayıf köylüler oturuyor. 35 — 40 yaşlarında ihtiyar, beyaz saçlı kişiler.. Düşünüyoruz, Atatürk'ün efendi köylüsü işte! Ey büyük Ata, şimdi sen de bizimle olmalıydın. Bunlar efendi ha! Böyle dedik mi köylüler hakaret etmiş gibi yüzümüze bakıyorlar. Doğuda bir dönüm toprağı olmadan, ömrünü kulakul olmakla tamamlıyan bu insanlar, Batıda, Arabistanın çölünde yaşamağa imreniyorlar. Yalnızlık, ilgisizlik, sahipsizlik bu kadar olunca, elbette hakları var.

Hadım, benim tozlu köyüm. Yalınayak, başı açık, yarık dudaklı, yarı aç, yarı tok köylülerim! Ve bütün Türk köylüsü! Senin bu şartlar altında yaşadığını pek az kişi biliyor. Hattâ sana bu hayatı müstahak görenler bile oluyor. Senin okumandan korkuluyor. Yine şehirde, kasabada, devlet dairesinde hakaretle karşılanıyorsun. Senden, «Pis köylü» diye iğrenen insanlar var. Çocuğunu okutacağın okulunu kapattılar. İşin gerçek yüzünü bilmediğin için, ses çıkarmadın. Çünkü sana, kendi okulunu ve çocuklarını komünist diye tanıttılar. Sözüm ona, kendini yetkili ve bilir sanan kişiler, senin vergi vermediğini söylüyorlar. Onlara: Köylüde yok ki ne versin? Vergi, matrahı olmayınca alınmaz diyoruz. Senin bahçelievlerde oturduğunu sanıyorlar. Köylünün, her şeyi yumurtası, yağı, sütü, eti var diyorlar. Halbuki kendilerinin günlük yiyeceği olan bu maddelerin, senin için lüks olduğunu, eti bayramdan bayrama gördüğünü, tavuğunun yumurtasını tuz, gaz, sabun almak için sattığını bilmiyorlar. Bu gidişle yetkililer, senin sorunlarına çare bulacağa benzemiyor.

Artık onlar, seni tanımıyacak, sen onlara kendini «ben de varım» diye tanıtacaksın. Köylünün pudrasının toz olduğunu bilmeyene öğreteceksin.

Mehmet BAYDAR

Hanedan kalıntıları

Yön'de çıkan Osmanlı hanedanının son kalıntıları ile ilgili yazının (yazı, bir okuyucumuzun idi) bana düşündürdükleri:

Bravo!. Ben de her yaz aynı şeyi düşünmüşümdür. Kimdir bu prensler, prensesler?. Neyin prensidirler? Nereden prenses oluyorlarmış?. Maamafih ben onların Boğaziçi'nin en güzel yalılarında keyiflenmeleri kadar, gazetelerimizin onlar için sütunlar harcamalarına da şaşıyorum.

Sayfalar dolusu hikâye taslakları hep prenseslerden bahsediyor. Evlilik hakkında, daha doğrusu kendi evlilik ve bekârlıkları hakkındaki düşünceleri günlerce anlatılıyor. Birçoklarımız bu yazıları eğlenceli bularak okuyoruz. Düşünmüyoruz, belki de bunların prens, prenses ünvanlarının menşeini... Ve böylece gazetelerimiz, halkı kandırıyor, yanlış düşüncelere sevkediyorlar.

Memleketlerine bir hayrı dokunmamış ve selâmeti, memleketi terketmekte bulmuş olanların ve hainlikleri yüzünden kovulmuş olanların çocukları, torunları, Türkiyemizin bugünkü temiz havasını almaya koşuyorlar. Acaba, hakları var mıdır? O güzelim, yalılarda, Boğaziçi'nin sularına bakarak, babalarının bu memlekette yaptıklarını düşünüp kızacakları yerde, gazetelerimize evlenme tekliflerine karşı tutumlarını açıklamaktan sıkılmıyorlar.

Asıl fecisi, gazetelerimiz, onlara atalarımızın şu yaptığı, bu yaptığı, size nasıl görünüyor diyecek yerde, «Âşık oldunuz mu?» diyorlar. Ayıp, gazetelerimize...

Dr Makderet ERKMAN

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

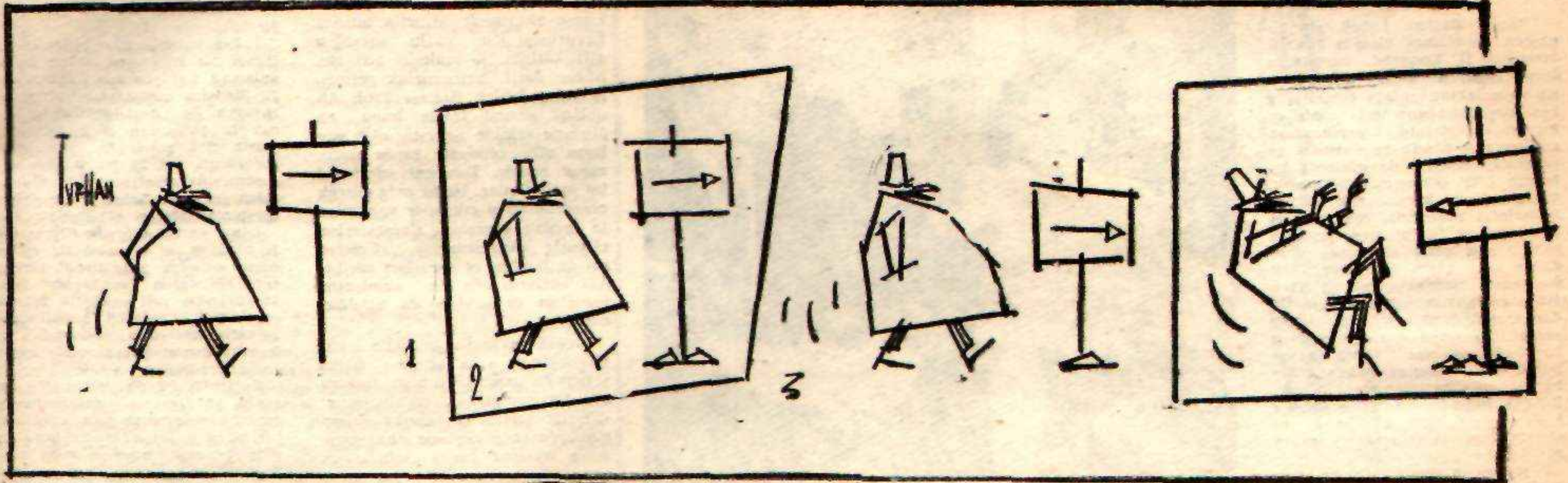
İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK BULVAR 137/8
Telefon: 12 72 00 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı 3... 512 — İstan... yeri

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

YÖN HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ — Nereden Nereye Geldik?.

Afrika kabileleri bile...

Bugünlerde, millî bağımsızlık sözünü etmek bile güçleşti. «Sen millî bağımsızlık istiyorsun, demek ki Amerika'dan kopmaya taraftarsın» diyorlar. «Türkiyemizi dilenci durumundan kurtarmak lâzım» fikrini ortaya atıyorsunuz, «Vay, sen Amerikan aleyhtarlığı yapıyorsun» buyuruyorlar. «Sömürücü yabancı sermayeye karşıyız» görüşünü savunuyorsunuz, komünistliği yapıştırıyorlar. «Acaba kapitülâsyonlar geri mi geldi?» diye tereddüde düşüyorsunuz, lâfı ağzınızda tıkıyorlar. «Gemilerimizin Küba'ya mal taşımasını derhal önlemekle, kraldan fazla kralcılık tasladık» demeye kalkışıyorsunuz ve İngiltere'den, Fransa'dan örnekler veriyorsunuz, bir vatan hainı demedikleri kalıyor.

Atatürk Türkiyesinde bugün, bu mâsum tenkidler bile yapılamıyor.

Hemde, **«Biz, istiklâlimizi emin bulundurmak için, heyeti umumiyemizce bizi mahvetmek istiyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak istiyen kapitalizme karşı, heyeti milliyemizce mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız»** diyen Atatürk'ün Türkiyesinde.. İleri bir Anayasamız olmasına rağmen, memleketimizde fikir hürriyetinin perişan hali bu.

Bırakalım Atatürk devrini, İnönü'nün 3 — 5 yıl önce, söylediklerini tekrarlıyabilmek bile, bugün büyük cesaret işi. Dış ve iç politika şartlarında bir değişiklik olmadığı halde, daha dün söylediği sözler, bugün sayın İnönü'nün kulaklarına bile, son derece yabancı gelecektir.

Hafta sonunu, İnönü'nün 1950 — 60 yılları sırasında konuşmalarını okumakla geçirdim. Menderes devrinin muhalefet lideri neler neler söylemiyor. Önce yabancı sermaye meselesini ele alalım. İnönü'nün bu konudaki görüşleri kesin. Yabancı sermayeyi teşvik kanununu, apaçık bir kapitülâsyon sayıyor. Bakın, sayın İnönü, bu konuda ne diyor:

«Kapitülâsyon nedir? Esası, yabancı sermaye ve ticaretin gelmesi için olağanüstü kolaylıklar gösterilmesi gayretinden doğmuştur.» (İstanbul: 28.10.1956)

Yabancı sermayeyi çekmek amacıya, en akla gelmedik tâvizleri verdiğimize göre, sayın İnönü'nün târifi esas alınırsa, kapitülâsyonların ihya edildiğine, kesinlikle hükmetmek lâzım.

Muhalefet liderinin, kapitülâsyonlar hakkındaki düşünceleri ise, son derece sert: **«Tarihte yabancılar, kapitülâsyon himayesiyle Türkiye'yi istismar ettiler. Yeni devirlerde yerli vatandaş hakikat dışı ve emniyetsiz amillerle ıstırap çekecek ve yabancı sermaye hususi kanunların himayesinde yaşıyacaksa, kendi elimizle yerli sermayeyi yabancı olmaya zorlamış oluruz. Asırlarca tecrübe edilmiş, mahzurlu usullerin yeni bir marifetmiş gibi yeniden getirilmesine teşebbüs edileceğini asla tahmin etmezdik.»** (Malatya: 10.4.1954) **«Yabancı sermaye kanunu, ticaretimizi, sanayimizi, iktisadımızı canevinden vuran konudur.»** (Balıkesir 16.4.1954) **«Yabancı sermaye, kayıtsız şartsız olarak, Türkiye topraklarına dâvet olunmuştur.»** (İzmir, 17.4.1954)

Muhalefet lideri, daha da ileri giderek, iptidaî Afrika kabilelerinin bile yabancı sermayeyi kovduğunu; hâfızalardan kolayca silinmesi mümkün olmıyan şu cümleyle belirtiyor: **«Bugün Afrika kabileleri, kendi topraklarını işleten yabancılara karşı ayaklanmışlardır. Bizim iktidar, gül gibi toprağımıza Afrika kabilelerinin kovduğu yabancı sermayeyi getirmek istiyor.»** (Sivas, 24.4.1954)

«Diyorlar ki, Hollanda, büyük inekler getirecek. Böylece inek beslemeyi öğretecek. Tohumlar ıslah edilecek, âlemin hiç işi kalmadı da Türklerin tohumunu düzeltelim, hayvanlarını büyük yapalım diye mi buraya gelecek? Bunlar, bizde eskiden de vardı, zorla çıkardık memleketten. *Girdikten sonra çıkarılması da baş belâsıdır.* 300 senede zor çıkardık.» (Samsun, 26.4.1954)

Fakat yine de sayın muhalefet lideri, iktidara gelince, kovulması çok güç olan bu başbelâsından hiç değilse ziraati kurtaracağını vâdediyor: **«Şimdi çiftçi için yeni bir tehlike belirmiştir. Yabancı sermaye ziraate dâvet edilmiştir. Yabancı sermaye, eşit olmıyan şartlarla yerli çiftçiye kat'î olarak hâkim olacaktır. Biz iktidara gelirsek, yabancı sermayenin ziraate girmesini elbette yeniden tetkik edeceğiz ve çiftçiyi tehlikeden koruyacağız.»** (İstanbul, 14.4.1954)

Sayın İnönü, şimdi iktidardadır. Fakat ne partisinin son seçim beyannamesinde böyle bir taahhüt yer almış, ne de Başbakan koalisyon ortaklarına böyle bir teklifte bulunmuştur. Aksine, Almanya ile özel bir anlaşma yaparak, İnönü'nün çok aşırı bulduğu Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununu yeterli görmiyen Alman müteşebbislerine, tam bir kapitülâsyon sayılabilecek yeni tâvizler verilmiştir. Buna benzer bir anlaşma, daha önce Amerika Birleşik Devletleri ile de imzalanmıştı.

Bu memleketi sokakta bulmadık

Sayın muhalefet lideri, Petrol Kanunu konusunda da çok sert ve kesin davranmıştır. Petrol Kanunu, İnönü'ye göre, gönüllü bir kapitülâsyondur: **«Petrol Kanunu, kapitülâsyon hükümleri ile hazırlanmış gönüllü bir kapitülâsyon lâyihası olarak teklif edilmiştir.**

İşte profesörler, işte hukuk âlimleri, hepsinin önünde söylüyorum... Petrol Kanununu karşılıklı taahhüt şeklinde görmek, bir kapitülâsyon devrini açmaktır.» (İstanbul, 14.4.1954)

«Petrol Kanunu, bir kapitülâsyon kanunudur. Bu kanunla memleket, bilinmiyen meçhul âkibetlere sürüklenmiştir.

Biz, bu memleketi sokakta hazır bulmadık: Biz bu memleketi bir avuç harabe halinde ele aldık. Yabancı ellere kaptırmıyacağız. Bu memlekette kapitülâsyonların yeniden ortaya çıkmasına asla müsaade etmiyeceğiz ve bu uğurda sonuna kadar mücadele edeceğiz.» (Balıkesir, 16.4.1954)

İnönü, yabancı sermaye kanunundan daha kesin bir dille, «memleketi bilinmiyen meçhul âkibetlere» sürükliyebilecek olan Petrol Kanununun değiştirileceğini taahhüt etmektedir: **«Petrol ve Yabancı Sermaye Kanunları, memleketin canevine dokunmaktadır. İktidara gelirsek, düzelteceğiz. Gelmezsek, yakından takip edeceğiz. Bununla her zaman uğraşacağım. Bırakmam yakalarını!»** (Niğde: 22.4.1954)

Tabiî ki, iktidara gelince, sayın İnönü, Yabancı Sermaye Kanunu gibi, Petrol Kanununun da yakasını bırakmıştır. Üstelik, memleketimize karşı yeni yeni büyük ilgi duymaya başlıyan yabancı petrol şirketleri, işledikleri petrolü dışarıdan getirerek, içeride istihsal ettiğimiz petrolün kullanılmasını bile engellemektedir!. Geçelim..

1958 de Menderes Hükümeti, bugün bir Hızır şeklinde gösterilmek istenen konsorsiyuma benzer tarzda, Batılı dostlardan 350 milyon dolar ortak yardım almıştı. Yardım, Batılılarca *istenen* belli bir iktisadî politikayı takip etmeyi gerektiriyordu. Batılı temsilciler, zaman zaman memleketimize gelerek, bu politikanın uygulanıp uygulanmadığını inceliyeceklerdi. Sayın muhalefet lideri, bu şartlı yardımın da karşısına dikilmiş ve **«Eski Düyunu Umumiye alacaklıları yerine, yeni usulde vazife görecek alacaklı temsilcileri.»** (Cumhuriyet, 23 Kasım 1958) ifadesiyle, Düyunu Umumiyenin geri geldiğini söylemek istemiştir. Halbuki bugün, bir yabancı temsilci rahatça, «istediğimiz iktisadî politikayı uygulamak şartiyle, size yardım veririz» diyebilmektedir. Plân, ilkönce yabancıların tetkikine sunulmaktadır. Değişen, birşey yoktur.

Gölge etmeyin, yeter

Bütün bunları niye yazdık? Maksadımız, devlet adamlarımızın en doğru sözlüsünün bile, söyledikleriyle yaptıkları arasındaki uçurumu gözler önüne sermek değil. Buna artık alıştık, yadırgamıyoruz. Maksadımız, bir kaç yıl önce, yani Menderes'in baskı idaresi devrinde, rahatça ileri sürülebilen fikirleri, bugün tekrarlamanın bol teminatlı Anayasaya rağmen, bir cesaret işi haline geldiğini belirtmek. İnönü'nün dünkü sözlerini, bugün, hele bir söyleyin. Devlet adamı da, *milletvekili de, çoğunlukla basını da* «Seni gidi komünist» diye üzerinize kıyametler yağdıracaklardır.

Her alanda, bu müsamahasızlığı görmek mümkün. Sosyal fikirlerle birlikte, müsamahasızlık da gelişmektedir. Bırakıyoruz, Atatürk devrimlerinin ne hale geldiğini.

CHP. Genel Başkanı, son İstanbul konuşmasında, devrimlerin durumunu gayet iyi belirtiyor: **«Atatürk'ten kalan ve Atatürk'ten sonra takip edilen devrimler konuları ithamlara mâruz bırakılarak, bir kısmı büsbütün kaldırılmış, başkaları tesirsiz bırakılmış, diğerleri prensipleri muhafaza edilerek yerlerinde saydırılmıştır. Bunları bir bir saymak kabildir. Türkçe ezan, Halkevleri, ilk öğretimin başlıca dayanağı olarak, kurulan Köy Enstitüleri kaldırılmış, kadın hürriyeti, tedrisin birliği, Türk dili hareketleri ve buna benzer bazıları geriye götürülmüş, harf inkılâbı, medenî kanun gibileri prensip olarak muhafaza edilip yerlerinde saydırılmış, orman ve toprak reformu tatbikatta tanınmıyacak hale getirilmiştir.»**

Bütün bunların üzerinde durmuyoruz. Bırakıyoruz, İnönü Hükümetlerinin, bu geriye gidişi önlemek ve yeni devrimlere girişmek konusunda *en ufak çaba göstermemesini*. Sayın İnönü'den istediğimiz tek şey, hür fikrin gelişmesine uygun bir ortamın yaratılması. Bu da, elbette ki sadece bir kanun meselesi değil. Fikir hürriyetini engelliyen antidemokratik kanunların kaldırılmasının yanısıra, devlet adamlarının davranışları ve konuşmalariyle uygun ortamı sağlaması şart. Halbuki antidemokratik kanunları kaldırmak şöyle dursun, bazı devlet adamları, hür düşünceye karşı tehditler yağdıran konuşmalarının dozunu günden güne arttırarak, fikir ortamını zehirliyorlar.

Devlet adamlarımızın en müsamahalısı ve en açık fikirlisi olan sayın İnönü bile, son zamanlardaki sözleriyle, bu zehirli havayı dağıtmak yerine, arttırmak yolunu seçmiştir.

İstediğimiz, sadece fikir hürriyetine saygı. Hür fikre gölge düşürülmesin, başka lütuf istemiyoruz.

Doğan Avcıoğlu

İnönü ve devrimler

Genel Başkan İnönü bir konuşma yapmamış olsaydı, CHP İstanbul İl Kongresi, haftalarca önce başlıyan kulis çalışmalarına ve kulaktan kulağa Genel Merkez aleyhtarlarının sert bir çıkış yapacaklarının yayılmasına rağmen pek sönük ve önemsiz geçecekmiş. Kongre de gösterdi ki, bugün CHP çevrelerine bıkkınlık, ümitsizlik ve karamsarlık hâkim. Muhalefet yıllarında, çok zaman bir boğuşma hâlini alan «vazife yarışı» nın çıkış çizgisine şimdi ite kaka adam getiriliyor. CHP nin adam bulmakta çektiği sıkıntının en büyük delili, Ekrem Özden gibi üçüncü sınıf bir politikacının il başkanı olması. Sıkıntı her kademede var. Hattâ kabine içinde bile. Maliye Bakanı, Meclis dışından bulunabildi. İçişleri Bakanı bulmak günler alan bir mesele oldu. CHP gibi eski ve «köklü» bir parti için ne hazin manzara!

Kongreye önem kazandıran Genel Başkanın konuşmasına gelince, özellikle devrimler konusundaki görüşün ortaya çıkması ve şimdiye kadar kapalı kapılar arkasında cereyan eden üst kademe çekişmelerinin açığa vurulması dolayısile Sayın İnönü'nün sözleri dikkate lâyıktı.

İnönü, devrimler konusunda muğlâk konuşmayı tercih etti. Atatürk devrinde başlayan ve CHP iktidarı boyunca yürütülen devrimlerin, çok partili hayata geçişten sonra ve tam 17 yıl her türlü menfi propagandaya maruz kalan devrimlerin 10 yıllık D.P. iktidarı zamanında nasıl mahvedildiğini anlatan İnönü, bundan sonraki tutumu aynı açıklıkla gözler önüne sermedi. Sadece Halkevlerinin — o da Anayasa Mahkemesi mevcut kanunu iptal ederse — Kültür Dernekleri ile birlikte çalışmak üzere yeniden kurulacağını söyleyebildi. Aynı konuşmada methini yaptığı «Köy Enstitüleri, Türkçe ezan, kadın özgürlüğü, öğretim birliği, Türk dili hareketlerinin gelişmesi» gibi Atatürk devrinde başlayan devrimlerdeki gerilemelerin nasıl giderileceği karanlıkta bırakıldı. Belki de bu sebeple, CHP Genel Başkanının konuşmasının bu kısmı ruhsuz oldu. Halbuki Köy Enstitülerini, Halkevlerini yapan bir ruh, bir inançtı. Kısacası, konuşma devrimlerin yok edildiğinin açık itirafı oldu.

Konuşmanın sansasyonunu ise, Genel Başkanın CHP' nin üst kademesindeki bazı kimselerin «vazife disiplinine riayet etmiyerek, parti dışındaki gerçek veya hayali kudret sahiplerine hizmet arzettiklerini» açıklaması teşkil etti. Genel Başkan, konuşmasında hiç bir isim tasrih etmemekle beraber, kongre salonundaki partililer kulaktan kulağa Erim'den, Avni Doğan'dan, Gülek'ten ve Göle'den bahsederek öteden beri dolaşan rivayetleri tekrarladılar. Genel Başkan, bu neviden çalışmaların ve teşebbüslerin hiç bir netice vermeyeceğine olan inancını tekrarlamakla beraber, bu durumun «partiyi zayıf gösterdiğini ve parti aleyhine tertipleri kolaylaştırdığını» da belirtti. Bu konuda belirtilen ikinci nokta da, CHP'nin üst kademelerindeki bu kimselerin tutumunun rejimi dahi tehlikeye soktuğu oldu.

Genel Başkan İnönü'nün konuşmasının bu kısmındaki sertlik, Kurultay'dan önce partinin üst dallarında esaslı bir budamaya kararlı olunduğunu gösteriyordu.

Kurultay konuşmasında, CHP Genel Başkanının üzerinde durduğu bir konu da iktisadî ve sosyal meseleler oldu. Ancak, yeni ve bilinmeyen hiçbir şey söylenmedi.

İstanbul'a her gelişinde olduğu gibi, bu defa da Vehbi Koç ve Nejat Eczacıbaşı ile halvette bir görüşme yapan İnönü, bu konuşmadan bir gün sonra hazırladığı kongre konuşmasında «Sosyal meselelerle biz, ilk andan beri meşgul olmuşuzdur. İlerisi için Anayasanın hedeflerini temin etmek başlıca maksadımızdır. Sosyal meselelerimizi imkânımız ve vasıtamız nisbetine bağlı olan bir hızla halledeceğiz» gibi yuvarlak sözlerle yetindi.

«Af çıktı, af isteriz!»

Nihayet ağalar köylerine, zâlimler evlerine döndüler. Ağaların da, düşüklerin de affına karşı koyanlar, bir kaç milletvekilinin ve

Aftan faydalanan bir aile: Günseli ve Faruk Tunca
Ya geride kalan 90 bin!.

kontenjan senatörünün dışında, eski MBK üyeleri oldu. Tabii Senatörlerin sözcüsü Sami Küçük, «Ne kisvede olursa olsun, ağalar her bölgede sömürücüdür» diyen Sami Küçük, ağalar meselesine doğru bir teşhis koydu: «Ağalık ve Şeyhlik gibi, insanların maddi varlıklarını ve manevi duygularını istismar eden ortaçağ kalıntısı müesseselerin...... Kaldırılmaları ve nüfuzlarının hiçe indirilmeleri gerekirken» biz aksini yapıyorduk. Ağaları geri göndermek değil, ileri doğru büyük bir adım atarak, ciddi bir toprak reformu sayesinde ağalık müessesesini tasfiye etmek lâzımdı. Ama gidiş geriyeydi. Ağalar değil, 27 Mayısın bir tasarrufu daha tasfiye ediliyordu. Nitekim, Anayasayı ihlâl suretiyle vatana ihanetten mahkûm olan «siyasî mazlumlar» gibi, ağalar da antidemokratik bir kanunun tasfiyesi gerekçesiyle hürriyetlerine kavuştular.

Ağaların hürriyetinin bedeli, halkın hürriyetsizliğidir. Nitekim, ağa hürriyetinin ilk tepkisi, Diyarıbakır'dan geldi: 21 Ekim tarihli Milliyet, bu tepkiyi şöyle belirtiyor:

«Ağaların köylerine dönmelerini sağlayan kanun tasarısının Senatoca kabulü 56 lar listesine İlçe olarak en çok ağa veren Dicle'de huzursuzluk yaratmıştır.

«Dicle'den 5 ağa 105 sayılı kanunun kaldırılmasiyle yerlerine dönme imkânını bulmuştur. Bunlar Abdürrezzak Ensarioğlu, oğlu Sait Ensarioğlu ve Abdürrezzak'ın adamları olan Abdülkadir Ekinci, Mustafa Işık ve Hacı Ktopraktır.

Dicle'de, Abdürrezzak Ensari oğlu ve adamlarının muarızları, el altından imza toplayarak «Can yakma ve cinayet devrinin tekrar canlanacağı» iddiasiyle, bunların yerlerine dönmelerini ilgililer nezdinde protestova hazırlanmaktadırlar. Ensarioğlu'ndan korkulduğu için bu iş gizli yapılmaktadır.»

Evet, 105 sayılı kanun yarım bir tedbirdir. Üç, beş ağanın sürülmesiyle, ağalık müessesesinin kaldırılamıyacağı açıkârdır. Sonra, kanunun uygulanışı da, isabetli olmamıştır. Sürülen 55 ağa iyi seçilmemiştir. Bunların bir kısmı, gerçekten ağa değildir. Sonra, sürgün ağalar arasında C.H.P. li bulunmaması ve hepsinin kürtçe konuşan vatandaşlar olması, gerçek maksadın ağaları tasfiye etmek olmadığı şüphesini ister istemez uyandırmıştır.

Nitekim sürgünden dönen ağalar, bu hâtalardan faydalanarak, mazlum putukları atmava başlamışlardır. Meselâ YÖN'ün bildiricisi Avukat Faik Bucak, bu konuda şöyle diyebildi: «Bugün Anadoluda ağalık müessesesi vardır ve olması da gereklidir. Şarktaki açlığın sebeplerinden biri, bizim sürülmemizdi. Zira Şarkta devlet, ağanın yaptığı vazifeyi yerine getirememektedir. Hükûmet, ağasız kalan köylüye zamanında tohumluğunu, sapanını ve diğer gerekli araçları verememiştir. Ağa olsa, bunlar olmazdı. Ağalık zulümle tesis edilmez... Bu, bir sosyal olaydır. Devletin himaye etmediği bir sınıfı, ağalar himaye etmektedir. Bu sözlerimle, ağaları savunduğum ve toprak reformuna karşı olduğum sanılmasın. Namuskârane uygulanacak bir toprak reformununu isterim. Ama toprağı vermekle de iş bitmiyor. 1955 te Ceylanpınara ait 200 bin dönümlük arazi köylüye dağıtıldı. Dağıtıldı ama, köylü hükûmetten lüzumlu yardımı göremeyince ekemedi toprağı.. Aç kaldı.. Ucuz fiyata toprağı elden çıkardı. Şimdi bu geniş topraklar 3—5 kişinin elinde.» Faik Bucak'ın söyledikleri doğrudur. Ama bütün bunlar, 105 sayılı kanunu toptan kaldırmak ve ağalara, arazilerinin önemli bir kısmını vermek için yeter sebep değildir. Geriye değil, ileriye gitmek lâzımdı..

Geriye gidişin ikinci örneği, «suçları parmak kaldırmaktan ibaret» olduğu söylenenlerin affı oldu. Türkiye geçen hafta bir af bayramı yaşadı. Gazeteler, en taş yürekli insanları merhamete getirecek kucaklaşma resimleri yayınladılar. Milliyetin uyanık ya

Bn. Bedük zil çaldı
Zil; affet!..

zarı Vasfiye Kocak'ın ifadesiyle, «Sarı boyalı saçları ve daima yenilenmiş gibi duran tuvaletiyle» Suat Bedük'in hanımı «hürriyet zili» çaldı. Suat Fürker ise, Toptaşının boşaltılışı hikâyesini şöyle anlatıyor: «Soluk tuvaletli hanımefendi yüzleri.. Pudra tabakası altında saklanılmak istenen derin çizgiler. Arnavut kaldırımında yürümeye alışkın olmıyan kadın ayakları.. Kocaman, kocaman lüks otomobiller.. Yanlarında simitçiler, «salepçiler..»

«Millî âtıfetten faydalanarak afedilen mutlu azınlık, böyle bir manzara içinde cezaevlerinden ayrıldı.

Geride kalan 90 bin fukara mahkûmun protestolarına, nümayişlerine ve açlık grevlerine ise kimse aldırmadı. Milletin huzura kavuşması için, mutlu azınlığın affı kâfiydi. 90 binlerin affı ise, huzur değil, huzursuzluk getirdi. Nitekim Adliye Bakanı Prof. Abdülhak Kemal Yörük, bunu en âlimane şekilde belirtti: **«Adi suçların affı, cemiyete fayda değil, zarar getirir. Temenni ederiz ki bu mahkûmlar, islâhı nefs ederek cezaevlerinden çıksınlar ve cemiyete faydalı olsunlar.. Cezaevlerine girenler kusurludurlar.. Cemiyetin de hakları ve zararları vardır. Adi suçların affı ile cemiyetin zararları ve hakları da haleldar olacaktır.»**

Peki ya mutlu azınlığın affı ile başlıyan açlık grevleri, nümayişler ne olacak? Adliye Bakanının bu konuda da cevabı hazır: «Bunlar tertip ve tahrik: «Son günlerde cezaevlerinde meydana gelen isyanlar çeşitli tahriklerin sonucudur» Ya mutlu azınlığın affı? O, bir yıldır süren tahriklerin sonucu değil mi? Hayır, o millî âtıfettir ve memleketimize huzur getirecektir. Huzurun ilk belirtileri, Mete Akyol'un ifadesiyle, «affedilmiyen Bayarın, affedilenlerin affedilmiş olmalarına tahammül edemeyip küsmesi» oldu. Akyol'a göre, affedilen 4 mahkûm milletvekili Bayara vedâ için gitmiş. Fakat «tashihi karar» cı Bayar, «sizinle konuşacak tek sözüm ok, affedilenler arasında ben olsaydım, sizin gibi bunu kabul etmez ve buradan çıkmazdım. Kararın düzeltilmesini beklerdim» diye onları terslemiş. Fakat bu sözler Bayarın damadı Gürsoy tarafından derhal tekzip edildi ve Bayarın «sevinç içinde» olduğu belirtildi.

Huzurun ikinci belirtisi, affedilen mahkûmlardan Tahsin Yazıcının davranışı oldu. Yazıcı, ötekiler Kayseriden ayrıldıktan sonra, şehirde kalan tek mahkûm oldu. Maksadı, Milliyet'in ifadesiyle «Kendisine hapishanede kaldığı müddetçe, gerek maddi gerekse manevî yardım eden tüccarları ziyaretle teşekkür etmek» ti. Yazıcı bu arada af görüşünü belirtmekte kusur etmedi: «Biz tashihi karar istiyorduk, af çıktı. İçeride kalan mahkûmların üzgünlüğü içindeyiz. İnanıyoruz ki içeride kalan mahkûmlar da en kısa günlerde çıkacaklardır... Biz çıktık, yarın da arkada kalanlar çıkacaklar. Hürriyete kavuşacaklar. Biz suç işlemedik, suçsuzuz.» Evet, suçlu, sadece 27 Mayıs.

Affedilen mahkûmlardan Osman Bibioğlu ise, tekrar politikaya döneceğini açıkladı. Cumhuriyet muhabirleri ile Bibioğlu arasında şu konuşma geçti:

«— Tekrar politikaya atılacak mısınız?

— Evet.

— Peki bu kumarda kaybetme ihtimali yok mu?

— Biz kumarı kaybettiğimiz kanaatinde değiliz

— İçeride toplantı yaparak, Hükûmeti destekleme kararı almışsınız?

— Hayır, ne toplantı yapıldı, ne de böyle bir karar alındı....»

Evet, öyle görünüyor ki huzur artık geldi, yaşasın huzur!

İkinci bir 27 Mayıs

İstanbul'daki 3 Talebe Birliği Başkanı, gençliğin af konusundaki görüşünü açıkladı. Bunlar, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Nafiz Duru, İstanbul Yüksek Okullar Talebe Birliği Başkanı Mengüç Özüdurn ve İstanbul Yüksek Teknik Okulu Talebe Birliği Başkanı Yusuf Kâmil İsmailoğlu.

Üç Birlik Başkanının açıklaması, sanırız ki 27 Mayısı yapan kuvvetlerin görüşlerini sadakatle aksettirmektedir. Bu sebeple, gençliğin önemli bildirisinin tamamını sütunlarımıza alıyoruz:

«Affın çıkması, temsilcisi bulunduğumuz Türk Yüksek Tahsil Gençliği için pek büyük bir ehemmiyeti haiz değildir. Ancak, 27 Mayıs ihtilâlinin tasarrufları, 27 Mayıs ihtilâlini en kuvvetli bir şekilde desteklemiş, üstelik tutumu ile muhalefet derresinde buna çok yardımı dokunmuş bir partinin önderliğiyle çiğnenmektedir.

55'ler ve 147'ler ve son kademeli af, bunun misalidir. Bu hal devam ederse, umumî af da çıkacak. 27 Mayısı gerçekleştiren muhterem subaylar Kayseriye gönderilecek yani ihtilâli yapan kuvvetle karşısındaki kuvvet yer değiştirecek.

Fakat politikacılar bilsinler ki, ikinci bir 27 Mayıs, onları bu arzularına kavuşturmaz. İkinci bir 27 Mayısın zeminini Meclis, bu tutumu ile hazırlamaktadır. Ancak 22 Şubat'tan önce hatırlattığımız gibi, şimdi de söylüyoruz ki: İkinci bir 27 Mayıs, kanlı eldivenlerini giyerse, politikacıların Türk Yüksek Tahsil Gençliğine söyliyecek sözleri olmasa gerektir.

Uzun zaman hiç de ehemmiyetli olmıyan af mevzuu ile iştigal eden milletin yaralarına, sancılarına eğilmeyen muhterem Türk köylüsünün asıl cehaleti üzerine çöreklenen bugünkü politikacılar ile Kayseri Hapishanesinden çıkacak olanlar arasında hiçbir fark görmüyoruz.

Bugünkü Büyük Millet Meclisi, sanki 27 Mayısın tasarruflarını ortadan kaldırmak için kurulmuş bir hüviyet taşımaktadır. Zira kurulduğundan buyana millî menfaatleri bu yönden zedelemekten ve intikam hislerini tahrik etmekten başka bir vazife görmemiştir.

Bugün, dün olduğu gibi affın yine karşısındayız. Af edenleri, vicdanımızda boğduk ve buna devam edeceğiz. Ancak meydanlarda toplanmıyorsak ve her zaman yapmağa muktedir olduğumuz büyük mitingleri yapmıyorsak, bu hükûmeti desteklediğimizi göstermez. Büyük milletimize ve onun huzur ihtiyacına inandığımız için susuyoruz. Bekliyoruz ki, 27 Mayıs'ın tasarruflarını çiğneyip bitirdikten sonra bir parça da milletin menfaatleri için uğraşsınlar.

Dün DP iktidarı ve Menderes Hükûmeti de bizim bu uyarımlarımıza kulak vermemişti. Bugünkü gidişiyle koalisyon iktidarı ve İnönü Hükûmeti de aldırış etmemektedir. Bu hale devam ederlerse, bugünkü iktidarın neticesi dünkülerin aynı olabilir. Hiçbir menfaat gözetmeden, sadece tarihi vazifemizi ifa etmek gayesiyle bu uyarmayı yapmaya mecburuz. İstikbaldeki felâketlerin günahını çekemeyiz. Kuvvetli hükûmet, vatan hainlerinin yurt dışına kaçmasına müsaade eden ve kurulduğu günden buyana hiçbir iktisadi ve sosyal dâvayı halletmemiş bir hükûmet demekse söylesinler, biz de anlıyalım.

28 Nisan'daki mücadelemize devam etmek mecburiyetinde kalıyoruz. Ve devam edeceğiz. Temsilcisi bulunduğumuz 28 Nisan Gençliği Parlâmentonun hırslı tutumu ile 28 Nisan'dan önceki hareket olgunluğunu tekrar kazanmış durumdadır. Teşekküller olarak istesek de bunun önüne geçemeyiz. Üstelik bütün gücü müzle desteklemek vazifemizdir. Zira defalarca uyardık. Şimdiye kadar affı kin ve intikam hisleriyle istemiyor değildik. Şimdi de bu mevzuda hükûmetin karşısında bulunuyorsak, yine o hisle değiliz. Affın çıkmasiyle yaralar kapanmıyor. Aksine kanayan yara sayısı artmaktadır.

Milletin bir lûtfu olan affı istismar edip, balolarla bayram yapacaklarına, bu lûtfa kavuştukları için sevinsinler ve mahcup olsunlar. Lûtfa sığınmaktan daha acı birşey tasavvur edemiyoruz.

Bütün bu hâdiselerde mesuliyet politikacılarındır.»

M.D.O.

Yaşadığımız âsap bozucu günlerin, bol şifreli bildirileriyle en ürkütücü eğlencesi haline gelen Milli Devrim Ordusu, son günlerde sosyalist bir beyanname yayınladı. Bu kan kokusu dehşet kampanyasını kat'iyen tasvip etmemekle beraber, söylenenleri yine de bilmek lâzım. Yeni İstanbul'dan aktardığımız beyanname şu:

«Büyük Türk Milleti !

MDO gücünü Atatürk ilkelerinden ve 27 Mayıs devriminden almaktadır. Türkiye'nin kurtuluşunu, sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerin çözümünde görüyor. Köklü reformların gerçekleşmesi için teşkilâtlanmış bulunuyoruz. İlerici basını, Atatürkçü Türk gençliği, şanlı Türk Ordusunun genç subayları saflarımızdadır.

MDO, Türkiye'nin kendi yakı ile kavrulmasını istemektedir. Hiç bir milletin kölesi olmak niyetinde değiliz. Nasıl maske takınırsa takınsın, her türlü kapitalizm ve emperyalizm zihniyetinin karşısındayız.

Gücünü Atatürk ilkelerinden alan MDO her türlü sapık ideolojinin karşısındadır. Türk demokrasisinin yerleşmesini ekonomik bağımsızlıkta görüyoruz. Türkiye gerçekleri ile bağdaşan bir Türk

Rus paralarının esrarı!..

YENİ İSTANBUL'un Cingöz Recaileri sâyesinde, memleketimizde harcanan yüzmilyonlarca Rus parasının esrarı yavaş yavaş aydınlanıyor. Meğer bu paraları Tass Ajansının üç muhabirinden ikisi cebine indirmiş!..

Hikâyenin başı malûm: Sosyal adalet fikrinin gelişmesinden ürken mutlu azınlığın en aşağılık temsilcileri, «seçimlerde harcanan muazzam Rus paraları» hikâyesini kulaktan kulağa fısıldamaya başladılar. Gökhan Evliyaoğlu, Meclisteki ırkçılık tartışmaları sırasında, —herhalde dikkatleri başka konulara çekmek için olacak- Rusların Türkiyede 500 milyon lira harcadığı iddiasını ortaya attı. Nedim Evliya, Senato'da, «Hayır, 500 milyon lira değil, 1 milyar lira» dedi. İftira müzayedesinde Yeni İstanbulu çok gerilerde bırakmak için «cansiparane» çalışan Akis de, miktar göstermeden bu kampanyaya katıldı!

....

İftiraların ciddiyetini kaybettiğini gören ilgililer, bunun üzerine, «Rusların, büyük paralar harcamalarına lüzum yok» diye işe karıştılar ve meseleye bir parçacık da olsa ciddiyet vermeye çalıştılar. Fakat nafile... Yeni İstanbul bu sefer yeni bir Cingöz Recai hikâyesiyle ortaya çıktı. Hikâye şu: «Yıkıcı hareketlerin, tahrip ve yağma işlerinin taazzuv ve tekerrürü mevzuunda sarfedilen paranın mikdarı üzerinde ihtilâf mevcut olmakla beraber, 2 Ekim 1962 hâdiselerinde, Rusların 13 Ekime kadar 44 milyon lira sarfettikleri anlaşılmıştır.

4 Ekim 1962 günü, Yeni İstanbul Gazetesinin tahribi için vazifelendirilen Tass Ajansının üç muhabirinden ikisinin, yağma işinde kullanılmak üzere verilen paraları zimmetlerine geçirdikleri yabancı çevrelerde günün mevzuu hâline gelmiştir.»

Bu gülünç Cingöz Recai hikâyesini, memleketimizdeki fikir hürriyeti mücadelesiyle ilgilenecek genç nesiller, ibretle okusun diye sütunlarımıza aldık. Yarabbi, nelerle ve kimlerle uğraşıyoruz...

sosyalizminin memleket kaderine hâkim olması için çalışıyoruz.

Memlekete zararlı olan vücutları ortadan kaldıracağız. Statükocu, muhafazakâr ve her türlü gerici akımı savunanları, affedenleri, af edilenleri asla af etmiyeceğiz. Gerekirse, memleketimizi gerilikten kurtarmak için savaşacak. Türkiye'nin yıllardanberi ilerlemesini engelliyenleri yok edeceğiz.

Teşkilâtımız o derece büyüktür ki, 10 dakikada en kuvvetli hükûmetleri bile devirebiliriz. Hakkımızda bir karara varabilmek için, yakın günlerdeki olaylar hatırlara getirilsin.. O olayları komünizmin üstüne atanlar, büyük bir aldanış içindedirler. O olaylar MDO. nun talimatı ile başlamış ve gene onun emri ile durdurulmuştur. Türkiye'nin kalkınmasını sağlıyacak bir iktisadi sistemin uğrunda

Talât Aydemir
M.D.O.'ya çatlı

teşkilâtlandık. Türkiye sosyalizmi için savaşıyoruz. Savaşacağız. Bizi görevinden alıkoyarak her türlü ileri fikre komünizm damgası vuranların amansız düşmanıyız. Kafatasçıları bu memlekette yaşatmıyacağız. Güçlüyüz, kararlıyız ve yapacağız..

(MDO. teşkilâtına duyurulur (H 101010) iptal edilmiştir. İnönü'ye 1963 yılının Ocak ayına kadar mühlet verilmiştir. Eğer, sosyal adalet bu memlekete getirilmezse (22 Ş2KH 1010 — 063) ile (MDO + MKH = 1963 — KNO YDOSW) uygulanacaktır. Tebliğ olunur.

İSMET İNÖNÜ'den ÜÇ İSTEĞİMİZ VAR:

1) Köy Enstitülerinin, Halkevlerinin yeniden açılması, bütün yüksek okulların «Ders — İş, İş — Uygulama» prensiplerine göre bir sisteme kavuşturulması;

2) Beş yıllık plânın olduğu gibi kabulü, istifa eden plâncıların yeniden göreve alınmaları ve şart [illegible] uyarınca çalıştırılması;

3) Toprak reformunun acele çıkarılması, her türlü ağalık saltanatına son verilmesi, 1950 arasındaki politikacılara siyasetin yasak edilmesi.

Bu üç istek sosyal adalete giden yolda bir köprü ödevi görecek [illegible] gerçekleşmemesi. Türkiyede gerçek bir ihtilâlin sebebi olacaktır. Boşuna akacak olan kardeş kanlarından hükûmet ve onu çalışmaz hale getirmiş olan gericiler, ırkçılar, turancılar sorumludur. İlkönce onların vücutları ortadan kaldırılacaktır.

MDO. memlekete zararlı olanların kimler olduğunu bilmektedir. Bu husustaki bir liste, ordunun bütün kademelerine dağıtılmıştır. Ona göre vaziyet alınmalıdır. Kesin olarak kararlıyız. Sonucu bekliyoruz.

M.D.O. nun bu bildirisi de tepkilere yol açtı. Mevcut düzeni savunan «Kuvayı Milliye Ordusu» yeni bir beyanname yayınladı. Beyannamenin en ilgi çekici tarafı, M.D.O. nun, bir «22 ler» grubuna maledilmesidir. Beyanname, «22 ler» den şu dille bahsediyor: «Bu teşekkül, yayınladığı beyannamelerle bir kuvvet olduğu vehmini yaratarak, can çekişme anını uzatmak istiyen 22 soysuzdur. Eğer bu 22 bedbaht v.s. v.s..

Rakamlar, 27 Mayıstan sonraki devrenin bir özelliğidir: 69 lar, 14 ler, 147 ler, 22 ler gibi. Bu durumda, A.P. li bir grubun eseri bulunduğundan şüphe olmıyan «Kuvayı Milliye» nin kimlere leke sürmek istediği kolayca anlaşılır.

M.D.O. hikâyesine, 69 ların lideri Talât Aydemir de seyirci kalamadı. Kulaktan kulağa yayılan bâzı dedikoduları kesin şekilde yalanlamak amacıyla olacak, 22 Şubatçı Aydemir, M.D.O. ve beyannamelerini sert bir dille tenkit etti.

Hükümet ise, artık ciddiyetini kaybeden M.D.O. işinin faillerini hâlâ ortaya çıkartabilmiş değil...

Cumhuriyetin plân anketi

Cumhuriyet, plân hakkında, T.B.M.M. nde bir anket yaptı. 100 milletvekili ve senatör, Cumhuriyetin çeşitli sorularını cevaplandırdı. Anket, sonucunda, C.K.M.P. temsilcilerinin yüzde 33 ünün, C.H.P. temsilcilerinin yüzde 22 sinin sosyalizme taraftar oldukları ortaya çıktı. Tabii Senatörlerden ise sosyalizme taraftar yok.

Bu sonuç, ilk bakışta şaşırtıyor. Fakat öyle anlaşılıyor ki, kabahat Tabii Senatörlerden çok, anketin yürütülüşünde. Anketçi, meselâ tabii senatörlerden Sami Küçük, Suphi Gürsoytrak gibi kimselerin kapısını çalsaydı, sonuç tamamen ters çıkabilirdi. C.H.P. de Şükrü Koçlar ve Sırrı Hocaoğlulardan başkaları anketi cevaplandırsalardı sosyalizm taraftarları sıfırda kalabilirlerdi. Esasen bu tip anketlerin en güç tarafı, belli bir kütle içinde, o kütleyi ufak bir hâta payıyla temsil edebilecek bir parçanın seçilebilmesi. Cumhuriyetin anketçisi, şimdilik bu konuda başarıya ulaşamamış görünüyor. Ama Batı memleketlerinde İstatistik Enstitüleri tarafından yürütülen bu tip anketlerde ilk adımı attığı için Cumhuriyeti ve anketçisine teşekkür etmek lâzım. Zira anket, her şeye rağmen, faydalı bir çok bilgi getiriyor. Vatan'da Şevket Süreyya Aydemir'in işaret ettiği gibi, T.B.M.M. üyelerinin bir çoğu, müstafi plâncılar gibi düşünüyor. Üyeler, çoğunlukla iç finansman karşılanamıyacak diyorlar. Vergileri, arttırmak lâzım diyorlar. Artış, vasıtasız vergilerde olmalıdır, diyorlar. Vergilendirmede, fakir büyük kütleler korunmalı diyorlar. Çok iyi, çok güzel. Ne var ki plâncılar, Hükümet, bu prensiplere yüz çevirdiği için istifâ ettiler. Ama netice ne olacak? Parlamento, Hükümeti, plâncıların yoluna sokmaya gayret edecek mi? Hayır Plânı, belki daha fazla zayıflatacak. Bu tutuma, samimiyetsizlik mi diyelim, bilgisizlik mi diyelim, bilemiyoruz.

C.H.P. ve Avni Doğan

İnönüye karşı cephe almasından sonra, Avni Doğan da, Gülek ve Erim gibi C.H.P. nin menkuplar listesine girdi. Hattâ bâzı C.H.P. idarecileri, Avni Doğana, grupta açık bir ders vermek hevesine bile kapıldılar. Bu işi Merkez İdare Kurulu üyesi Ratip Tahir Burak üzerine aldı. Burak, grupta söz alarak Avni Doğanın, Dünya gazetesinde yazdığı yazıları şiddetle tenkit etti ve «Bu bir jurnalcılık'tır» dedi. Doğanın kendini savunması güç olmadı. Nitekim, Burak, «Sözümü geri aldım, sürçü lisan oldu» demek zorunda kaldı.

Çelikbaş aleyhindeki önerge ise, aylardır gündemde olduğu halde, bu sefer de müzakere edilemedi. Çelikbaş, Milli Güvenlik Konseyi toplantısı dolayısıyla nâmevcut olduğu için...

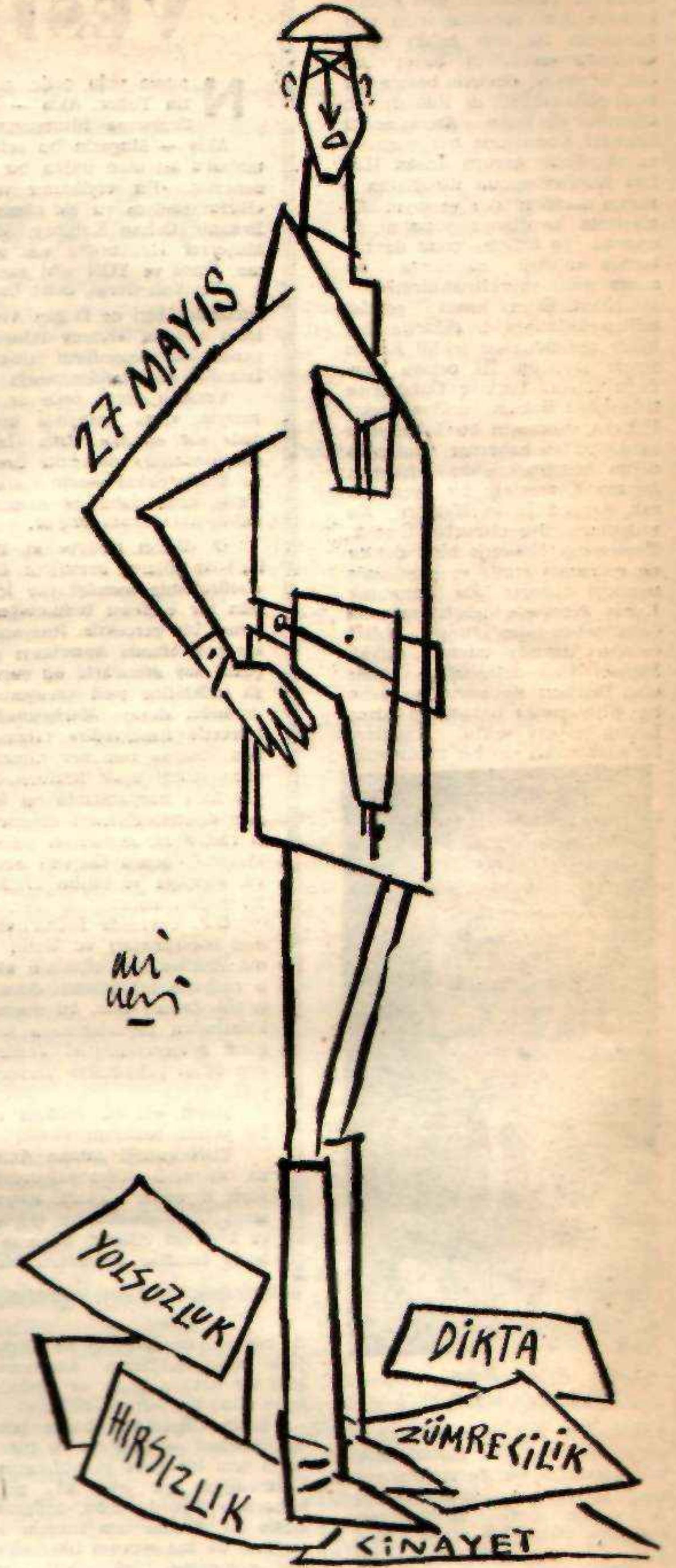

Avni Doğan
Jurnalcı kim?»

Enflasyon tehlikesi

27 Mayıs icraatının, Eminsular hariç, tamamen tasfiye edilerek, Menderes devrinin geri gelmesi için bir tek şeye ihtiyaç var: Enflasyon.

Görünüşe göre, enflasyon da gelmek üzere. Demir, çimento ve fayansın karaborsaya düşüşü bunun ilk belirtileri.. Piyasadaki para miktarı, son bir ayda 300 milyon lira artış gösterdi. 1962 Bütçesi 1 milyar lira açıkla kapanacak. Hükûmet, büyük sermayedarın kredisini arttırmakla meşgul. Hattâ Merkez Bankası Kanunu değiştirilerek, 9 aylık senetlerin Merkez Bankasınca kabulü sağlanmak istiyor. Bütçe Komisyonunca kabul edilen bu değişiklik, kredi hacminde 600 milyon lira bir artış yaratabilecek. 9 aylık senetlerin Merkez Bankasınca reeskonta kabulü, klâsik bankacıların asla tasvip etmiyeceği olağanüstü bir tedbirdir. Fakat gidiş enflasyona doğrudur.

«Af huzur getirecektir»
— BEŞ PARTİ —

— HAŞA HUZURDAN, HUZURU BEN KAÇIRMIŞIM!..

İnsan hakları

Kocaeli milletvekili Nihat Erimin bir kanun teklifi, geçen hafta içinde CHP grubunun başlı başına bir toplantı yapmasına sebeb oldu. Mücadeleye açıkça girmeyen, ama kendisinin bir ağırlık olduğunu da daima Grubuna hissettiren Erimin kanun teklifi, aslında bundan bir yıl önce Meclis başkanlığına verilmişti. Muhtelif trüklerle bir yıl oyalanan teklif, nihayet geçen hafta Anayasa komisyonunda görüşüldü.

Teklif, Türk vatandaşlarının da, pek çok Avrupa Konseyi üyesi memlekette olduğu gibi, insan haklarına ve temel hürriyetlerine aykırı bir tutum karşısında, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurabilmesini sağlamak istiyordu.

Erimin teklifi Anayasa Komisyonu gündeminde yer alınca, Adalet ve Dışişleri Bakanları ile Komisyondaki gönüllü hükümet sözcüsü Coşkun Kırca derhal bu teklifin görüşülmemesi gerektiği tezini savundular. Türk vatandaşlarının Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurması imkânını elde etmesi, hükümeti de Ana İktidar partisi CHP yi de müthiş telâşlandırıyordu. Nitekim, çok daha önceden, daha teklif Meclis Başkanlığına verildiğinde mubassır Kırca Dışişleri Bakanlığı dairelerini kapı kapı dolaşarak, Bakanlığın bu teklife cephe almasını sağlamaya çalışmıştı. Ne var ki, Dışişleri çevreleri, Bakan ve Yolga hariç, bu teklife cephe alınacak bir cihet görmediler.

Hep, «daha hükümetin görüşü belli değil» gerekçesiyle geri bırakılan teklif, nihayet geçen hafta bu görüş belli olduğundan Anayasa Komisyonunda müzakere edildi. Hükümet adına Feridun Cemal Erkin ve Adalet Bakanı, komisyondan, teklifin red edilmesini ve görüşülmemesini istediler. Komisyondaki CHP milletvekilleri de bu fikre katıldı. Redde sebeb olarak gösterilen husus şuydu: Avrupa Konseyine üye olan bizden çok daha medeni İngiltere, İtalya, Yunanistan gibi memleketler dahi, vatandaşlarına bu hakkı tanımamışlardı. Meselâ Norveç, sarf. diğer bölgelerine göre daha az gelişmiş olan Kuzey bölgelerine mecburi hizmetle gönderdiği doktorlar şikâyette bulunamasınlar diye bu hakkı vatandaşlarına sağlamaktan kaçınmıştı. Dışişleri Bakanı bu hususu ciddiyetle anlattı: «Türkiye ki iktisaden

gen kalmış bu memleketti, na sıl olurdu da Norveç, İngiltere, İtalya ve Yunanistan gibi memleketlerin dahi vatandaşlarına tanımadıkları bir ileri hakkı vatandaşlarına verebilirdi. Şayet bu hak tanınırsa, Devletin başına bir sürü gaile çıkabilirdi. Bunların en önemlisi de Doğu Anadoludaki Kürtleri Komisyona baş vurmaları olabilirdi. Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun tüzüğünün onuncu maddesi fikir ve yayın hürriyetinin kayıtlanamayacağını yazıyordu. Ya Kürtler çıkar da bir kürtçe antoloji hazırlarsa bu sonra nasıl yasaklanabilirdi?»

Nihat Erim, kendi partisi milletvekillerinin de şiddetle aleyhinde bulundukları teklifi Komisyonda savundu. İlk ortaya koyduğu husus, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkinin, Norveçin bu komisyona katıldığından haberdar bulunmadığını belirtmek oldu. Norveç, Avrupa Konseyinin bir üyesi olarak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna üye olmuştu. Üstelik, Komisyona Norveçli bir doktor da müracaat etmiş ve kendisinin mecburi hizmete tabi tutularak Kuzey Norveçte çalıştırılmasının önlenmesini talep etmişti. Yıllarca Yurt dışında kalmış, Büyük Elçilik, Nato delegeliği yapmış olan Dışişleri Bakanının ve aslında koskocaman bakanlığın bunlardan haberi yoktu! İngiltere ise Komisyona sırf bir takım müstemlekeleri olduğu için katılmıyor, ama gene de katılabilmek için münasip bir formül arıyordu. İtalyada ise, İkinci Dünya Savaşından sonra mahkemesiz kamplara atılmış bir takım Naziler vardı, bunların itirazlarının önlenmesi için, Konseyin İnsan Hakları Komisyonuna katılmamıştı. Yunanistan için de durum böyleydi. Burada da, Komünistlerin isyanı sırasında kamplara sürülmüş insanlar vardı. Bunlar itiraz edip çıkmasınlar diye Yunanistan vatandaşlarına bu hak tanınmamıştı. İleri hamlelerden hiç birini önlemeyecek olan böyle bir komisyona katılmayıp, Türk vatandaşlarına bu hakkı sağlamaktan kaçınmak, bir ölçüde de olsa, dünyaya, Türkiyede insan haklarına aykırı bazı işler yapıldığı intibaını vermiş olmayacak mıydı?

Nihad Erim
Ancak İnönü yenebildi

Erimin bu kuvvetli savunması, Hükümetin ve CHP lilerin itirazlarına rağmen varit görüldü ve kanun teklifi Komisyonda görüşülmeye başlandı. Erimin teklifi görüşülmeye başlandı ama, ertesi gün de CHP Grubu alelacele toplantıya çağrıldı ve teklifin aleyhinde oy kullanılması için Grup kararı alındı.

Bizzat İnönünün desteklediği ve çıkarttırdığı grup kararından sonra Erim için üç yol kalıyordu. Ya teklifini geri almak, ya da partiden istifa etmek veya parti içinde kalıp, grup kararı hilâfına, teklifine beyaz oy vermek. Erim haftanın sonunda, Anayasa Komisyonu Başkanlığına bir önerge vererek teklifini geri alma yolunu tuttu. Kurultay arifesinde, Partisi içinde yeni bir huzursuzluk çıkarmak istemiyordu. Karşısına İnönü çıkmasa, CHP Grubu büyük bir ihtimalle teklifi destekliyecekti, bu kadar yeterdi. Nitekim, Erim Cuma günü bir basın toplantısı yaparak, durumu açıkladı ve teklifini geri aldı. CHP de böylece kendi ayağı ile Türkiyede insan haklarına karşıymış gibi bir havaya girdi ve muhalefetin eline koz vermiş oldu.

Erim, «Meselenin başka yola dökülmesini ve CHP ye ve bana karşı yeni bir hava yaratılmasını istemediğim için teklifimi geri alıyorum» diyordu Ama, «atılacak böyle bir adımın tam zamanı olduğuna da inanıyorum fikrimden vaz geçmedim. Türkiye vatandaşları da Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna müracaat edebilme hakkına sahip olabilmelidir. Ben bunda hiç bir mahzur görmüyorum ve dâvama inancım tamdır» demekten de geri kalmıyordu.

Erimin geri aldığı teklif, her halde bir zamanlardan beridir, insan hakları şampiyonu kesilen A.P. milletvekilleri tarafından benimsenecektir. Fakat teklifin kanunlaşabilmesi zayıf bir ihtimaldir. Zira İnönünün ağırlığını koyması üzerine, olağanüstü gizli bir toplantıdan sonra. Anayasa Komisyonundaki YTP ve CKMP milletvekilleri de teklifin reddi görüşünü benimsemişlerdir.

Erimin teklifi, bütün Batılaşma iddialarımıza ve ileri bir Anayasaya sâhip olmamıza rağmen, insan hak ve hürriyetlerini gerçekleştirmekten çok uzakta bulunan memleketimiz için, bir fantezi sayılabilir. Ama yıllardır bu işin şampiyonluğunu yapan kimselerin, birden bire rota değiştirmelerini yadırgamamak imkânsız. Hele, «Sonra Kürtler...» diye başlıyan gerekçe, bir aczin itirafı değil mi?

Meselenin şahıslar bakımından da önemi var. Teklifin reddedilmesi için bakanların ve Kurutluoğlu, Paksüt gibi gözde C.H.P. milletvekillerinin müdahelesi yetmemiştir. Basit bir kanun teklifinin önlenmesi, İnönünün müdahelesini gerektirmiştir. Erim, ancak İnönü yenmiştir. Bu Erim için bir başarı ve C.H.P. nin İnönüden sonra gelen idarecileri için ise başarısızlıktır.

Feridun Cemal Erkin
Hâriciye uykuda mı?

VESİKALI YÂRİM!.

Namus yolu çetin gelmiş olacak ki, Metin Toker, Akis — Magazin'de kolay iftiralarına fütursuzca devam ediyor.

Akis — Magazin bu sefer, patenti Yeni İstanbul'a ait olan başka bir kolay iftira yolunu denemiş. «Bir vesikamız var» başlıklı yazıda, «Bizim Radyo» yu ele almış. Bu radyo, Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, Mehmet Ali Aybar, Müşerref Hekimoğlu v.s. gibi şahıslar ile Vatan, Öncü ve YÖN gibi gazeteleri tutarmış!

Vesikalı dergi, daha önce Metin Toker imsimlerden biri de Doğan Avcıoğlu'na ait. Resimlerin altında «Kuzey iklimlerinin sevgilileri» yazılı. Bir zamanların itibarlı Akis'inin Yeni İstanbul stili belden aşağı vesikası bu!

Vesikalı dergi, önce de, Metin Toker'in imzasıyla, «Rus parasıyla beslenen komünistlerden» söz açmıştı. Ama «İspat et iftira eden namussuzdur» dememiz üzerine susmak zorunda kaldı. Fakat şimdi, vesikalı dergi daha çapraşık, ama daha az namuslu yollardan fikir fuhuşuna devam ediyor.

Metin Toker
«Söz olurmuş, olsun!.»

O «Bizim Radyo» ki, itibarlı yıllarında Akis'i de yıllarca övmüştür. Hele Metin Toker'in **«Gelişmemiş memleketler için komünist sistemin bir cazibesi bulunduğu artık inkâr kabul etmez bir gerçektir. Rusyanın kırk sene içinde bir çok alanda Amerikayı geçmiş bulunması, Çinin dev adımlarla bu yarışa katılması bilhassa istiklâline yeni kavuşmuş toplulukların liderlerini devayı Marksizmde aramaya doğru kuvvetle itmektedir»** tarzındaki incileri, «Bizim Radyo» nun her zaman kolayca tedarik edemiyeceği eşsiz hazinelerdendir. «Bizim Radyo» Akis başyazarının bu incilerini gerektiği gibi değerlendirmeyi elbette ihmal etmemiştir. O radyo ki, muhalefet yıllarında İnönü'yü, 27 Mayıstan sonra Gürsel'i her gün övmüş, orduya, gençliğe ve bütün 27 Mayısçılara medhiyeler yağdırmıştır.

D.P. devrinde İnönü'nün neşri yasağı konan konuşmaları ve Metin Toker'in Amerikanın Ankara'daki elçisinin aleyhindeki yazıları, o radyoda tekrarlanıp dururken Burhan Belge'nin Zafer'i bile, bu düşman radyonun entrikalarından faydalanmaya kalkışmak küçüklüğünü göstermemiştir! Vesikalı dergi ise, belden aşağı çalışmakta zerrece fütur göstermiyor!

Şimdi, biz de vesikalı dergiden aktarılmış bir vesika sunalım:

YÖN çıktığı zaman Akis, Doğan Avcıoğluna bir sürü iltifat yağdırdıktan sonra aynen şöyle diyordu: **«Akis, sosyalist fikirleri çok sempatik bulmaktadır. Böyle bir cereyanın iyi ve kıymetli ellerde, bilhassa genç aydın çevrelerde taraftar bulmasını bir sevindirici hâdise olarak karşılamaktadır. Bu fikirler, toplumun makul ve hayırlı istikametlerde gelişmesini önlemek isteyen ve bir tesire sahip bulundukları muhakkak, anlayışsız, dar görüşlü kapalı çevrelere karşı panzehirin en mükemmelini teşkil etmektedir. Bu bakımdan sosyalist fikirler gibi, sosyalizm cereyanı da Türkiye için, tehlikeli olmak bir yana, faydalıdır. Hele bu cereyanı bolşevik edebiyatı gibi gösterip lekelemeye çalışanların karşısında, Akis, Yön'ün yanındadır.»**

Nazenin dergi, elhak vesikalı sadakatıyla YÖN'ün yanındadır!..

Yakup Kadri ne diyor?

C.H.P. Grubundan istifasını verdikten sonra, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile konuştuk. Fakat büyük romancı Karaosmanoğlu, istifa sebepleri konusunda polemiklere yol açmamak ve yürekten bağlı bulunduğu C.H.P. yi güç durumda bırakmamak için, şimdilik fazla konuşmak istemiyor.

Karaosmanoğlu ile bu fırsattan faydalanarak, kısa bir konuşma yaptık. Atatürkün yakın arkadaşı şöyle diyor: «CHP programı hazırlanırken Atatürk fikrimi sordu. Buna, milli sosyalizm adını vermek lâzım dedim. O zamanlar Hitler ve doktrini ortada yoktu. Atatürk, milli sosyalizm fikrini yadırgamadı doğru dedi. İnönü de, Kadronun yıldönümü dolayısıyla yazdığı makalede devletçiliği, bir iktisadi doktrin olarak değil, müdafaai milliye meselesi şeklinde savunuyordu. Şimdi gerçekte mevcut olmıyan bir özel teşebbüsün şampiyonluğu yapılıyor. Fikir hürriyeti ve müsamaha konusunda da çok geriye gittik. Birinci Dünya Harbinden önce, bir iştirakiyuncu Cemil vardı. En aşırı sosyalist fikirleri savunurdu. Bir de parti kurmuştu. Enternasyonal ile sıkı işbirliği yapıyordu. Ama bütün bunlar için, Osmanlı devresinde, Cemile şüpheli gözle bakmak, kimsenin aklına gelmemişti. Türk Ocağında da ırkçılar ve bizim anladığımız anlamda milliyetçiler vardı. Ama iki grup da görüşleri ne kadar aykırı olursa olsun, dostane bir hava içinde tartışabilir ve çalışabilirdi.

Fikir hürriyeti ve müsamaha alanında çok, pek çok geriye gittik. Sosyalizm kelimesini bile, söyletmemek istiyorlar. Halbuki Komünizmi önlemenin yolu, Sosyalizmden geçer.»

Yakup Kadrı Karaosmanoğlu
«Milli sosyalizm!»

D.D.Y.'da nakiller

M.B.K. tasarruflarını iptal ederek, eskiye dönüşü gerçekleştirmek için, D. D. Yollarında, sistemli bir gayret gösteriliyor. İşte bazı örnekler: İlkokul tahsilli Ömer Kekevi, İnkılâptan önce, Malatya 5. işletmede mühendis kadrosundaymış. İnkılâp işine son vermiş. Şimdi bu adam ayni kadro ve yere dönüyor. Usulsüz bir ödemeyi tasvip etmiyen Hukuk Müşaviri Sinasi Erdal'ın yerine, eski D.P milletvekili ve Emekli Sandığı İdare Meclisi üyesi, Abbas Çetin alıyor. İnkılâbın Ankaradan başka yerlere naklettiği kimseler ise Ankaraya dönüyor. Bunlar arasında Habib Germiyangil, Etem Erdinç, Selim İkizler, Recep Aktan, İbrahim Göker, Haşim Çağatay, Cemal Gürel, Osman Hüroğlu ve daha bir çok isimler var. Elazığ Hareket Müfettişliğine tayin edilen Ferhat Çiftçi ise son dakikada Karkamış'a sürülüyor. Yerine mütemet adam Hasan Telli yollanıyor.

D.D. Yolları camiasında huzursuzluk yaratan bu nakil ve tayinler, Ulaştırma Bakanının mütemed adamlarından kurulu bir komite tarafından yürütülüyormuş.

Hıfzı Ozuğ Bekata
Yumuşaklık ve otorite?.

Yeni İcişleri Bakanı

Diyojenvari uzun bir arayıştan sonra, İnönü nihayet İçişleri Bakanını seçti. Hıfzı Oğuz Bekata da, sahiplerini bir iki ayda yiyen bu netameli koltuğu, uzun tereddütlerden sonra, İnönünün zoruyla istemiyerek kabul etti.

İnönünün bu tevcihini memnuniyetle karşılamak lâzım. Zira İnönü, asık suratlı sert bir İçişleri Bakanı seçmekten kaçınmıştır. Selefi Kurutluoğlu gibi Bekata da, herkesle iyi geçinmeyi seven, sempatik ve tatlı bir insandır. Yalnız Kurutluoğlu, otorite ve yumuşaklığı uzlaştıramadı. Yumuşaklık ağır bastı. Bekata, bakalım bu güç dengeyi nasıl sağlıyacak?

Erdoğan Alkan

Sosyalizm ve köy kalkınması

Lâdik Kaymakam Vekili Erdoğan Alkan, köye sosyalizmin nasıl götürülebileceğini inceliyor ve özellikle halk — ağa — memur ilişkileri üzerinde duruyor. Yazıda «Memur neden halktan uzaktır» sorusunun cevabını bulacaksınız.

Ülkemizde sosyal akım, gün geçtikçe gelişmede, çoğunlukla aydınların sözcülüğünü ettiği sosyalizm, toplumun alt katlarına değin yayılmada. Bu durum, bize mutlu bir geleceği müjdeliyor. Ancak, bu mutlu gelecek ne zaman olacaktır? Sorunun yanıtı öncülerin uzak görüşüne, sosyalizmi fantaziden kurtarabilecek tutumlarına bağlıdır. Sanayiin geliştiği ülkelerde, sistemin yerleşmesi zor olmamıştır. Bilinçli bir işçiler topluluğu çoğunluktaydı. Bizde ise şimdilik sosyalist bir partinin ilk seçmenleri işçiler ve aydınların teşkil ettiği mutlu bir azınlıktır. Bu azınlığın oylariyle de sosyalist milletvekillerinin seçim barajını aşmaları imkânsızdır. Halkımızın yüzde 75 inin köylerde bulunduğu düşünülecek olursa, sosyalizmi fantaziadan kurtarmak için köylünün oyunu elde etmenin zorunlu olduğu ortaya çıkar. Köy ise sosyalist propagandacılara — bütün devrimci partilere olduğu gibi — kapalı bir kapıdır. Yıllardır aldatıla aldatıla umutsuzluğa düşen köylümüz için artık politikacıların söylevleri sadece bir eğlence konusudur. O halde, sosyalistlerin şimdilik doktrin kavgalarını bir yana itip, köye sosyalizmi ulaştıracak çareler aramaları, bir an önce dar kapıyı açacak anahtarı bulmaları gerekir.

A — Köyde sosyalizmin uygulanacağı ortamın hazırlanması:

Köyde sosyalist ortamın hazırlanması için, Devlet otoritesinin yerini almış olan AĞALIK kurumunun yıpratılması, Devlet gücünün hâkim kılınması gerekir. Bu da köy içinde ve köy dışında bazı koşulların gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Köy içinde: Köylünün devletten istediği en ilkel ihtiyaçlarının sağlanmasıdır. Bu ihtiyaçları sıraya korsak, şöyle bir dizi elde ederiz:

1 — Toprak,

2 — Buğday (tohumluk ve yiyecek)

3 — Su (içmek ve tarla sulamak için)

4 — Yol (özellikle köyü kasabaya bağlayan)

5 — Doktor,

6 — Okul.

1 — Toprak: İl ve ilçe katlarına verilen dilekçelerin ve cezaevlerini dolduran suçluların bir sayımı yapılırsa, bunların çoğunluğunun, toprak anlaşmazlıklariyle ilgili olduğu görülür. Köy adamı, bir karış toprak için gözünü kırpmadan adam öldürür. Toprak, onun yaşam kavgasıdır. O halde köyde devlet otoritesini ağa otoritesinden üstün duruma getirmek için, köylünün toprak sahibi yapılması gerekir. Bu da toprak dağıtımını zorunlu kılar. Ağa deyince, usumuza 5.000 — 6.000 dönüm toprak sahibi adam gelmesin. Ölçü bölgelere, illere, ilçelere göre değişiktir. Ağalığı yaratan toprağın yüzölçümü değil, ağanın toprağının köydeki diğer yurttaşların toprağına oranıdır. Köyde en çok toprağı (yüzölçümü 400 — 500 dönüm de olsa) ve hayvanı olan kimse ağadır ve her köyün mutlaka bir ağası vardır. Ve bunlar, bugünkü düzen içinde devlet otoritesinden üstün bir güce sahiptirler. Demek ki toprak dağıtımı köye sosyalizmin girebilmesi için gerekli koşullardan biridir. Ancak bugünlerde söz konusu edilen toprak dağıtımı yasası, ilericileri uyutmak amacıyla öne sürülen bir afyondan öteye gitmemektedir. Çıkacak yasanın, köyde sosyalizmi uyguluyacak ortamın hazırlanmasında rol oynamıyacağı ilericilerin gözünden kaçmamalı, köye sosyalizmi götürecek formüller aramalıdırlar.

2 — Buğday: Topraktan ve üretim araçlarından yoksun köylümüzün ürettiği birçok bölge de kendisine yetmemektedir. Birkaç dönümlük tarladan edindiği buğday, mısır, köy adamının 12 — 15 canlık evini beslemeye elvermez. Dışarıdan buğday, arpa ve mısır edinmek zorundadır. Ofis buğdayını alacak parası yoktur. Zaten birçok yerlerde, Ofisin şubesi bulunmamaktadır. İster istemez ağasına el açar. Çoğunlukla ağa, bu yardımı yapmaktan çekinmez. Nasıl olsa, gelecek hasat yılı verdiğini köylüden fazlasiyle alacaktır. Köyde bu bakımdan da devlet gücünü kurabilmek, ağanın yarışmasına set çekebilmek için idarenin, uzun süreli kredi ile köylüye bol bol yiyecek ve tohumluk buğdayın dağıtılmasını sağlaması zorunludur.

3 — Su: İçme suyu konusunda yoksulun da, ağanın da alın yazıları ortaktır.

Tarla ve bostan sulaması söz konusu olunca iş değişir. Yine ağa, baskın çıkar. Özellikle çeltik ekimi yapılan yerlerde, ağanın hâkimiyeti açıkça görülür. Köylü, sesini soluğunu çıkaramaz. Nereye başvurursa vursun, sonunda haksız çıkacaktır. Çünkü ağa, su dağıtımına gelen memuru da kaymakamı da avlamasını çok iyi bilir. O halde, sosyalist ortamın hazırlanmasında köylünün su derdinin halledilmesi gerekir. Devlet Su İşleri *Genel Müdürlüğü buyruğundaki ileri*ci elemanların, bu konuda yararı büyük olacaktır. Tarla sulamalarında ise arteziyen kuyularının açılması, köylüyle devleti yanyana getirebilecektir.

4 — Yol: Köylünün kasabayla olan bağlarının artmasında, en büyük rolü oynar. Kasaba pazarlarına sık sık inebilen köylü, hem ürettiği sebzeleri satabilecek, hem de salt tüketici kasabalıyı daha yakından tanıyabilecektir. Yolları düzgün olmıyan köylerin okullarında, eğitimin başarıyla yürütülemediğini görüyoruz. Yol düzgün olursa, köy adamı anlaşmazlıklarını rahatça ilçe katına ulaştırabilmekte, kaymakamın, valinin denetimi kolay olmaktadır.

5 — Doktor : Köylünün bitkisel bir ortam içinde yetiştiği bilinen bir gerçektir. Tam besin alamıyan köy adamı, hastalandığı zaman çoğunluk kasabaya dek gidememekte, gitse de doktorlara verecek parayı, ilâç alacak parayı bulamamakta, çaresizlikler içinde ölümü beklemektedir. Doktorlar ise asla köylere uğramazlar. Çocuğu hasta düşünce, köy adamı ağaya el uzatmaktan özge yol bulamamaktadır. İlâcı, doktor ücretini ağadan aldığıyla ödeyebilir. Köylüyü maddi ve mânevi baskısı altında tutan ağaya elbette köy adamı dil uzatmak gücünü kendinde bulamaz. Doktorluğun devletleştirilmesi için, sosyalistlerin var güçleriyle çalışmaları gerekir. Sosyalizm öncesinde devletleştirilirken, doktora verilecek tutar üstünde durmak yararlı değildir. Köyde sosyalizmin uygulanacağı ortamın hazırlanması önemlidir.

6 — Okul: Bütün köylerin okula kavuşturulması konusundaki çalışma, hızlandırılmalıdır. Özellikle Köy Enstitüleri ruhunda eğitim kurumlarının meydana getirilmesi için sosyalist aydın ve yazarların toptan bir savaşa girişmeleri şarttır.

Öğretmen, köy içinde devletin tek temsilcisidir. Ağanın karşısında fren rolü oynayan en büyük elemandır. Sosyalistler, öğretmenleri kendi saflarına çekmelidirler.

Köy dışında: Köy içinde olduğu kadar, köy dışındaki durumuyla da ağa baskın durumdadır. Haksızlıkla karşılaşan köy adamının hakkını ilk savunan kat, köye en yakın olan ilçe ya da il katı olmak gerekir. Oysa, bugünkü düzen içinde en alt basamaktan en üst basamağa dek tüm devlet personeli ağaların çıkarlarını gütmek zoruda kalır. Yargı örgütünü bir yana bırakacak olursak, köylü ile en çok temasta bulunan alt kat devlet memurları şunlardır:

Kaymakam, tahrirat kâtibi, Hükümet Tabibi, veteriner, tarım teknisyeni, ziraat müdürü, Ofis Müdürü, Orman Başmemuru, Bayındırlık teknisyeni.

Köy adamı haksızlıkla karşılaştığı zaman, Kaymakama dilekçesini verir. Kaymakam birçok halde, olayı bizzat yerinde inceliyemez.

— Kaymakamlık arabası yoktur,

— Kırtasiyecilik yüzünden fazla meşguldür,

— Olaya gerekli önemi vermez,

— Atalet içindedir.

Olayın incelenmesi için, köye gidecek memuru görevlendirir. Köyde, memuru genellikle ilkönce ağa, ya da ağanın adamları karşılarlar. Kuzu fırındadır. Binlik rakı açılmıştır. Rahatımıza düşkün olduğumuz için, ağanın radyolu odasını yoksulun kuru ekmeğine yeğ tutarız. Kafalar çekilir. Sayın ağa söze olayın kendisini hiç ilgilendirmediğinden bahisle başlar. Derken yavaş yavaş çıkarlarını telkin eder. Ve ağanın kuzulu oltasındaki yeme, ufak ufak vuran memur ayırımında olmadan oltaya takılıverir. Bu iyi niyetli cesur memurun düştüğü durumdur. Bir de bile bile ağanın sözcülğünü etmek zorunda kalan memurlarımız vardır. Sayın ağamız, geliri yerinde olduğu için, sık sık kasabaya kente inmek olanaklarına sahiptir. Bu yüzden memurlarla daha yakın bağlar kurar. Zaman zaman memurları köydeki kuzulu şölenlerine davet eder. Böylece memurla ağa arasında sempati kuruluverir. Herhangi bir olayın incelenmesine giden memur, sempatisinin etkisi altında kalır.

Ağanın eli kasabaya dek uzanmakla kalmaz, Bakanlıklara dek uzanır. Parlâmentoyu dolduran milletvekillerinin önemli bir kısmı da büyük ağaoğulları olunca, memur ağayla takışmaktan korkar. Özellikle kasaba memurlarının çoğunluğu, yerli halktandır. Kasabayla kız alıp vermek gibi ailevi ve toplumsal, az olan maaşını takviye için tütün — çeltik ekimi gibi ekonomik ilintileri vardır. Başka bir yere atanmak endişesi yüzünden, bile bile ağanın çıkarlarını gütmek zorunda kalır. Ve her zaman ağanın sözünün geçtiğini gören yoksul köy adamı, ya susacak, ya da durumunu ağanın çıkarlarına göre ayarlamayı yeğ tutacaktır.

Görülüyor ki, köyde ağa otoritesini sağlamlaştıran devlet elinin köylere uzanamayışıdır. O halde, bürokrasiyi önliyecek, memur ve öğretmen sendikalarını gerçekleştirebilecek ve köylünün teşkilâtlanmasını sağlıyabilecek çareler aranması gerekmektedir.

B — Köye sosyalizmi götürecek kablo:

Yıllardır politikacıların kötüye kullanmaları yüzünden, köylünün söylevcilere, aydınlara güveni kalmamıştır. Kendilerinden (köylü) olmıyanların sözüne inanmamaktadırlar. Köy Enstitüsünü bitirenlerin başarısı, köy çocuğu olmalarından ileri geliyordu. O halde, köylüyle burun buruna olan tarım, veteriner v. b. g. memurlarının devşirme yoluyla köy çocukları arasından yetiştirilmesi, sosyalizmi köye götürecek kabloyu hazırlıyacaktır. Sayın Fay Kirby'nin de değindiği gibi, bugün artık varlığını duyurabilen, köyünün çıkarlarının nerede olduğunu çok iyi bilen bir aydın köy çocuğu topluluğu yetişmiştir. Enstitülülerin köye sosyalizmin gitmesinde büyük payı olacaktır. Ancak, Enstitülülerin bir kısmı toplum savaşından yorulmuş, yıldırılmış, sonunda kurulu düzene ayak uydurmak zorunda kalmışlardır. Bir kısmı kentlere atanmıştır. Çıkarcıların bilinçli olarak açtığı kampanya yüzünden, halkta Enstitülü allerjisi yaratılmıştır. Bu nedenlerden dolayı, Enstitülerin yeniden açılması uzak bir ihtimal olarak görünmektedir. Boşluk, köylüye en yakın memurların, köy çocukları arasından devşirilmesiyle kısmen olsun doldurulabilir kanısındayım.

Köyden alınan çocuk eğitildiği zaman, köylüsünün çıkarlarını kendiliğinden anlıyacak toprak dağıtımı, derebeylerin (ağaların) kaldırılması, doktorluğun devletleştirilmesi ilkelerini savunan sosyalizmin sesini duyuracaktır. Köylünün sosyalizmi benimsemesi için, zaten uzun boylu söylev çekmeye lüzum yok. Sosyalizmin yanlış tanıtılmasının önlenmesi yeter. Ancak unutmamak gerekir, köylü; artık kendi içinden çıkmayanın sözüne inanmamaktadır.

Köy, okul, yol, su ve doktor bekliyor

EĞİTİMDE DEMOKRASİ

Yarının yöneticileri kimler olacak?...

Aydos Toros

Bugün, yasama, yürütme ve yargı organları yöneticilerinin ezici çoğunluğu mutlu bir azınlığın çocuklarıdır. Ötedenberi de böyle olup gelmektedir. Halk çocuklarının yönetime katılmaları, çoğunlukta olmalarına rağmen, sembolik olmaktan ileri gidememektedir. Acaba yarın bu durum değişecek, çoğunluğun yönetimi ele alacağı bir gün gelecek midir?

Çağdaş Devlet, bilimle yönetilen devlettir. Devlet yönetimi üstüne gerekli bilimleri öğrenmemiş, ya da öğretilmemiş kişilerin, hangi devlet düzeninde olursa olsun, yönetime çağrıldığı görülmüş olaylardan değildir. Öyleyse yasama, yürütme ve yargı kurumlarında yönetici olarak bulunmanın ilk şartı bu kurumların gerektirdiği bilimsel ve teknik bilgileri edinmiş olmaktır. Bilim ve teknik öğretilen yerlerin yüksek okullar ve fakülteler olduğu her kişinin bildiği bir gerçektir. Hiç olmazsa bu kurumların bilim teknik öğrenmede bir öncülük ettikleri, öğrenme ve araştırma kurallarını belirttikleri inkâr edilemez. Yüksek okullar ve fakülteler dışında da devlet yönetimine gerekli bilgileri almış ve başarı da sağlamış kimselerin bulunması kuralı bozmaz. Yargı organlarının tüm fakülte çıkışlı olmaları, T.B.M.M. nin zamanımıza kadar üyelerinde yüksek okul, ya da fakülte çıkışlıların çoğunlukta bulunmaları, yürütme organında bulunan bakanların, onlara bağlı genel müdürlerin ve müdürlerin yüksek öğrenim görmüş kimseler olmaları, yönetime katılabilmek için yüksek okul, ya da fakülte çıkışlı olmayı gösteren en özlü bir örnektir. Bu organları yürütecek kimselerin *öğretim derecelerinin* kanunlarla sınırlanmadığı hallerde bile durum değişmemekte, kim daha çok öğretim görmüş ise, eylemli (fiili) olarak, yönetimi o ele almaktadır. Bilgi ve teknik başarıyı kanunlar sınırlayamamaktadırlar. Koşanların yürüyenleri, bilenlerin bilmiyenleri her yerde yendikleri bir gerçektir. İnsan hakları başarı kazanamamış bir düzende bilenlerin bilmeyenler üzerindeki etkileri ve bunların açtığı yaralar daha büyüktür. «Bilmeyen siyasi ve ekonomik kudret sahiplerinin elinde orta çağda olduğu gibi köle hayatı sürer, Asıl acıklı olan tarafta kendi düşkün ve köle hayatına duygusuz ve kayısız kalır.» (1)

Bu açıklamadan sonra sorumuza cevap verecek birkaç konuyu inceleyelim:

Yüksek okullarda ve fakültelerde öğretim yapma olanağı (imkânı) daha çok mutlu bir azınlığın mı, yoksa halk kütlelerinin midir? Halk kütlelerinin elindeymiş gibi görünen olanaklar ne kadar verimli olmaktadır? Görünürde kanunlarla verilmiş bir en yüksek öğretim görme hakkı vardır. Her vatandaşın çocukları ortaokula liseye ve yüksek öğrenime devam edebilir. Devam hakkı bir sorunu çözmez, önemli olan devam edilen öğretim basamağını başarıyla bitirmektir. Örneğin:

ÖZEL VE RESMÎ ORTAOKUL VE LİSE LERE YAZILANLAR VE DİPLOMA AL ANLAR (2)

Yıllar	Ortaokula yazılan	Diploma alan	Liseye yazılan	Diploma alan
1942—1943	84181	13334	28073	4857
1943—1944	75319	14486	28906	5383
1944—1945	70430	11803	27734	5652
1945—1946	65606	12389	25515	6236
1946—1947	60660	10565	24355	6177
1947—1948	59093	10644	23245	6147
1948—1949	61314	11077	22100	5541
1949—1950	65168	11412	21440	5645
1950—1951	68187	11506	22169	5568
1951—1952	74765	14389	22529	2264
1952—1953	82465	14487	29053	4147
1953—1954	92350	15887	31419	4862
1954—1955	11691	18388	35369	9029
1955—1956	131450	21168	33413	7204
1956—1957	162341	24596	37402	7469
1957—1958	192834	28622	43645	8055
1958—1959	217063	35505	50934	9414

Ortaokula yazılan bu öğrenciler ilkokulu bitirenlerin % 30'udur. Bunun dışında kalan çocuklar ya hiç ilkokulu bitirmedikleri, ya da ortaokula devamlarını eylemli olarak ortadan kaldıran nedenlerin bulunmasından dolayı orta öğretim basamağına ulaşamamaktadırlar. Ulaşanların ise, yukarıdaki sayıların incelenmesinden anlaşılacağı gibi, % 66 sı ortaokulu bitirmeden ayrılmaktadır. Başarıyla *ortaokulu bitirenlerin % 44'ü lise*lere tam olarak devam etmezler. Bunların ancak % 50 si liseye devam etmektedir (3). Liseye yazılmakla da iş bitmiyor bir de orayı başarı ile bitirmek var. Gene yukarıdaki sayıların incelenmesi bize liseyi bitirenlerin yazılanlara oranının % 70'i pek geçmediğini gösteriyor. Çeşitli zorlukları göğüsleyerek liseye gelenlerin % 30'u da burada dökülmekte ve bunlara yüksek öğretim yolu açılmadan tıkanmaktadır. Liseyi bitirenlerden kaç tanesi fakültelere yazılmışlar, buna bir örnek verdikten sonra incelemeye devam edelim. Örneğin: 1952—1953 öğretim yılında 4147 öğrenci liseyi bitirmiş 3406 i (bu sayıya yabancı öğrenciler de dahildir.) Fakültelere yazılmıştır (4). Fakültelerimizin ortalama verimleri % 35 çevresindedir (5). Bu verdiğimiz örneği biraz daha somutlaştıralım: 100.000 çocuğun ilkokulu bitirdiğini düşünelim, yukarıdaki yüzdeleri yerine koyalım. Ortaokulu bitirenlerin 13200, liseyi 4690, fakülteleri bitirenlerin de 1200 den biraz fazla olduğunu buluruz ki bu da bizi **ilkokulu bitirenlerin ancak yüzde birinin fakültelerimizden birini bitirdikleri sonucuna ulaştırır.**

Şimdi de bu yüzde birin kimlerin çocukları olacklarını araştıralım. Elimizde fakülteleri bitiren gençlerin velilerinin *meslek ve işlerini, ya da ekono*mik durumlarını bildiren resmi bilgi olmadığından bu konuda genel yargılardan ve olaylardan ışık bekleyeceğiz.

Fakültelerin çoğunun sınavla öğrenci aldığı bilinmektedir. Liseleri olgun olarak bitirenlerin bu sınavları kazanma olanağının çok yüksek olduğu kabul edilirse, liseyi kimlerin çocuklarının olgun olarak bitirdiklerini araştırmalıyız. Önce orta ve lise kurumlarına sahip olan illerdeki vatandaşların, arkadan öğretim giderlerini karşılayacak kadar ekonomik güce sahip olanların çocukları bunlar arasındadır. Liseyi bin bir zorluk içinde bitiren çocuklar ya fakülte sınavlarını kazanamamakta ya da fakülteyi bitirememektedir. Bir yandan zamanında gerekli olgunluğa ulaşılaması öte yandan öğretimin paraya dayalı olması bunun ana nedenlerini teşkil eder.

Devlet liselerinde sınıfların kalabalık hale gelmesinden dolayı çocuklarının yetişmediğini gören varlıklı mutlu azınlık çocuklarını özel okullarda okutmaya başlamıştır. Devlet liselerinde öğretmen sayısı sürekli olarak azalırken bu liselerde öğretmen sayısı 1942—43 yılında 667 den 1959—60 yılında 901'e ulaşmıştır. Öğrenci sayısı çok yavaş kabaran bu okullarda ortalama 5 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir (6). Aynı yılda resmi liselerin 54129 öğrencisi ve asil 2200 öğretmeni vardır (7). Bu öğretmen faktörüne daha etkili olan nedenler de vardır. Devlet liselerinde görevli öğretmenlerin ellerine geçen paralar onları geçindirmekten çok uzaktır. Özel liseler ise öğretmenlerini doyurmaktadır. Örneğin: Devlet 5 lira ders ücreti öderken özel liseler 10 lira ödemektedir. Kanunlarımızın özel liselerde okutulan ders saatlerini mecburi olan ders saatlerinden sayması lise öğretmenlerinin yönünü özel okula dönmesine sebep olmaktadır. Özel liselerin her bakımdan sıkı denetlenmeye bağlı olmaları verimlerine göre öğretmelerin ücrete hak kazanmaları, Devlet liselerinde öğretmenlerin yetiştirme sorumlulukları olmaması Devlet liselerinde yetişen çocukların iyi yetişmelerine engel olan güçlü nedenlerdir. Özel liselerin başarılı olmalarının nedenleri arasında çağdaş metotlar uygulamada Devlet liselerini geçtiklerini de söyleyebiliriz.

Özel liselerin ve paralı devlet kollejlerinin yetiştirici ortamlarında eğitim gören bu mutlu azınlığın çocukları fakülteleri bitirmekte pek güçlüklerle karşılaşmazlar. Çoğu dil bildikleri için fakültelerin öğretim üyeleri arasına girmekte öteki arkadaşlarından daha çok şanslıdır. Yıllardan beri fakültelerin öğretim üyeleri *mutlu azınlığın çocukları* arasından seçildikleri için üniversitelerimiz bir türlü halkımızın sorunlarına eğilmemekte, kanunların kendilerine yüklediği görevi de başarmadan günü gün etmektedir. Memleket sorunları daha kürsülerin öğretim programlarına girmemiştir.

Yönetimcilerin yetiştikleri bir öteki kaynakta yabancı memleketlerdeki fakültelerdir. Bu fakültelere kimlerin çocuklarını ne ölçü de gittikleri ve bitirerek döndüklerini şu sayılardan inceleyelim:

Yabancı Memleketlerde Okuyanlar

Yıllar	Devlet adına	Kendi parasiyle
1948—1949	32	898
1949—1950	119	1060
1950—1951	107	1035
1951—1952	81	1255
1952—1953	34	—949—
1953—1954	34	1102
1954—1955	48	1280
1955—1956	100	1305
1956—1957	87	2713
1957—1958	164	3033
1958—1959	224	3497
1959—1960	309	3017

Görülüyor ki, oniki yıllık zaman içinde, yaklaşık bir hesapla, kendi paraları ile yabancı memleketlere gidenlerin sayıları Devlet adına gidenlerin sayılarından her zaman on kat fazla olmuştur. Ancak Devlet adına okuyanların çoğunluğunu gene iyi lise ortamında yetişenler teşkil edeceğini düşünmemize bir engel yoktur. Dargelirli büyük kütlenin çocukları zaten liseleri bitirdiği zaman yarışma sınavını kazanacak durumda değildir.

Durum böyle olunca yabancı memleketlerde öğrenim görme sadece, eylemli olarak, varlıklı mutlu bir azınlığın çocuklarının tekelinde kalmaktadır.

Buna şöyle bir karşılık verilebilir:

— Devlet yabancı memleketlere göndermiyorsa, paraları olanlar da mı gitmesinler?

Bu savunma, liberal bir devlet düzeni için belki yerindedir. Ancak saf liberalizim hiç bir yerde görülmediği gibi doğduğu yerde de öleli yüzyıllar geçmiştir. Kaldı ki bizim Devletimiz yasalarıyla hiç bir zaman liberal olmamıştır. Çok partili düzene geçmeden iktidarı elinde tutan C.H.P. programında halkçılık ilkesi başlığı altında: «Partimizin bu prensiple amaçladığı gaye...... sosyal düzenlik ve dayanışma elde etmek, ve asığlar (fayda) arasında, birbirine karşıt olmayacak surette, uyum kurmaktır. Aşığlar (faydalar) kapasite ve çalışma derecesine göre olur» (8). demekle liberalizmin benimsenmediğini açıkça ortaya koyuyor. Bundan başka yabancı memlekette okumak ancak ulusal gelirden ayrılan dövizlerle sağlandığı hesaba katılırsa konu biraz daha ciddileşir. Üretimi çoğaltan kimselerin bu üretimlerine karşılık faydalar sağlıyacakları yerde mutlu bir azınlığın çocukları için gerekli dövizin elde edilmesi yoluna ulusal zenginliğin bir kısmının ayrılması toplu yaşama ilkeleri ile taban tabana karşıdır. Toplulukta mal adına ne varsa tüm toplum üyelerin ortak sağladıkları olanaklarla (imkân) elde edilmiştir. Topluluğun ortak sağladığı faydaları bir azınlığın çıkarına harcamak toplumu küçümsemekten temel vatandaşlık ve insan haklarına saygı göstermemekten başka nedir.

Yukarıdan beri ortaya koyduğumuz belgeler ve yargıların ışığında bir sonuca varmak artık kolaylaşmaktadır. Diyebiliriz ki:

Türkiyede yönetici kadroyu öteden beri olduğu gibi yarın da gene mutlu azınlığın çocukları teşkil edecektir. Ulusal zenginlikler belli ellerde toplandıkça bunun değişeceğini gösterecek en ufak bir ümit ışığı bile yoktur. Anayasa değişikliğine ve Devletin sosyal olmasına rağmen gerek Meclislerin gerekse yürütme organlarının tutumu dahi bir ümit verecek durumda değildir. Son hükümet programında eğitime verilen değer oranı bunun en özlü bir örneğini verir. Bu bilimsel gerçeklere karşı ümitleri yitirmek yerine safları daha sıklaştırarak yasalar içinde savaşa devam etmekten çıkar yol da yoktur.

(1) İnönü'nün 1945 ilköğretim nutku.
(2) 959 İstatistik yıllığı. Yayın No. 380, 1961 Ankara.
(3) Aynı eser, Milli Eğitim bölümü
(4) Mesleki ve Teknik öğretim istatistiği. 1961 Ankara
(5) Aynı eser.
(6) İstatistik yıllığı, yayın No. 380.
(7) Aynı eser.
(8) CHP Program, 1935.

Gelecek sayıda

Türkiye'de Mülkiyet Meselesi

Yazanı

Prof. Cahit TANYOL

Öhhööö

Zilliler

Hamfendi, afla çıkan Yassıadalı kocasını zil çalarak ve «Yaşasın hürriyet» diye bağırarak karşıladı. Orijinal bir buluş, değil mi? Tahliye ve zil!.. Ve... «Yaşasın hürriyet!»

Ama, hamfendinin hakkı var... Kocacığı, Silâhlı Kuvvetlerin namusu altında Yassıadayı boylarken etekleri zil çalıyordu. Şimdi de elleri çalıyor, ne yâni?

Yalnız, izin verin de soralım şu yüksek politikacılara:

— Ziller kimin için çalıyor?

Adalet Hanım

«Girerken han kapısı, çıkarken iğne deliği»...

Bu, hapishanenin halka göre tanımıdır. Anayasa'yı tepeliyenler bu tanımı değiştirdiler. Şimdi şöyle oldu: «Girerken iğne deliği, çıkarken han kapısı»..

· İlâhi, sen bin yaşıyasın Adalet Hanım!

İmtiyazsız - Sınıfsız

Ekmek mi çalmış? Yatsın kerata! Hazineyi mi soymuş? Bırakın gitsin!

Hakkını yiyeni mi tepelemiş? Vurun boynuna Anayasayı mı tepelemiş? Salıverin garibi!

Hakkını yiyeni mi teplemiş? Vurun boynuna! Anayasayı mı tepelemiş? Salıverin garibi!

Irza mı geçmiş? Alın aşağı! Anayasa'nın ırzına mı geçmiş? Aman efendim...

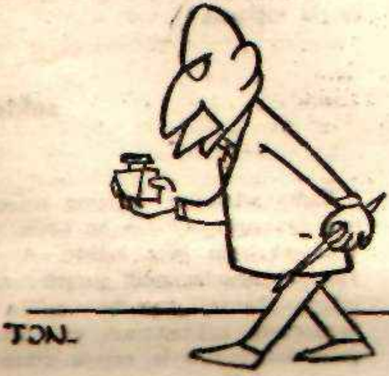
Âdi suç ve fevkalâde suç...

Biri bitli yatağını sırtlayıp çıkar kodesten, öteki kuştüyü yatağını hamalın sırtına sarar da çıkar...

Birini yıkılmış insanlar karşılar kapıda, ötekini semirmiş koymak tabakası...

Ah sizi gidi hırpolar, hödükler, düdükler, kavallar, kaşkavallar, zırtaposlar, aptallar, enayiler, kullar, köleler, ah sizi gidi sıradan vatandaşlar! Topunuzun Allah belânızı versin! Ulan, fevkalâde suçlar varken, ne diye gider de âdi suçlar işlersiniz sersemler? Hazineyi soymak varken, ne diye gider de tavuk çalarsınız a sersem tavuklar?

Hadi hadi, dırdırın lüzumu yok, yatın aşağı!

Yala - yut

«Bu hırsızlar, bu alçaklar, bu soysuzlar» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım!

«Bu vatan hainleri, bu vurguncular» dedirten sen değil miydin Beyefendi?

— Yut bakayım!

«Bu demagoklar, bu kardeş kaatilleri» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım

«Bu satılmışlar, bu namussuzlar» dedirten sen değil miydin Beyefendi?

— Yut bakayım!

«Bu tahkikat komisyonları, bu zulüm, bu baskı» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım

«Bu kilotlar, bu köpekler, bu örtülü ödenekler» dedirten sen değil miydin beyefendi?

— Yut bakayım!

«Bu kıyma makinaları, bu fırınlar, bu tabutluklar» diyen sen değil miydin mösyö?

— Yala bakayım!

— Yut bakayım!

— Yala!

— Yut!

— Ha şöyle! Aferiiiiiin!

Millî çıkar

Anayasa'yı tepeliyenlerin, demokrasiyi kakokrasiye çevirenlerin, halkın parasını yiyenlerin affını isteyen hödükler, antidemokratik yasaların, özellikle Ceza Kanunundaki 141 ve 142. maddelerin kaldırılması için açılan kampanyaya karşı çıkıyorlar, «milli çıkarlara uyar bir davranış değil» diyorlar.

Evet beyler, evet baylar, evet sayın hırsızlarımız, kan damarlarınızın kesilmesi «milli çıkarlara aykırı» düşer. Siz de bu milliyetçilik, bende bu enayilik varken, evvelallah, sırtı yere gelmez bu memleketin. Yiyin efendiler yiyin!

Palas

Yapı—İş Merkez Bölge Sendikası bir balo vermeyi düşünüyor. Nerede? Ankara Palas'ta... Baloya gelecekler kimler? Milyonerler, aydınlar, işçiler... Kıyafet? Kıyafet serbest, günlük kıyafet...

Efendim, baloda aydınlarla zenginler ve işçiler tartışacaklarmış!..

Doğrusu, mücadelenin böylesini ilk duyuyorum!.. Ya ben aklımı kaçırdım, ya da çok gerilerdeyim... Ankara Palas'ta tartışılacak da ne olacak? Milyonerlere işçi hakları mı anlatılacak, sosyal adlet mi anlatılacak, ne olacak?

Türk—İş nereye gidiyor?

Türk—İş'in geldiği yere gittiği malûm, ama ya Yapı—İş nereye gidiyor?

— Palasa, deveye hendek atlatmaya!

Aman incitmeyin

O günlerin solcusu, bugünlerin sağcısı Ahmet Hamdi Başar'ın Barış Dünya adlı ilân tahtasında, Nuri Demirağ'dan aktarma şöy bir lâf var:

«Servet, korunması ve iyi kullanılması iş adamlarına emanet edilmiş bir millet varlığıdır. Zengin, bu millet emanetini hoş tutmak, verimli yatırımlarla işletmek ve iş yaratmada kullanmakla mükelleftir».

Halkın yüzü gülmüyor diyorlar. Gülecek hali mi kaldı ki? Nasıl gülsün? Güle güle bitirdi gülmeyi. Değil espri, böğürlerini, tabanlarının altını gıdıklasan da gülemez.

Eğer hükümetlerin aklı olsa, bir «Araştırma ve Seçme Bürosu» kurar ve yukarkine benzer lâfları toplayıp, sosyal adaletin geçer olduğu ülkelere yüksek fiyatlarla satar, bol bol döviz sağlar. Oralarda bu lâflara katıla katıla gülüneceğini sanıyorum. Hem böylece, insanlığa büyük bir hizmette bulunulmuş olunur.

«Verin şu milletin emanetini» diyoruz, kızıyorlar.

Nöbetleşe

Demokrasi demek, partilerin sırayla iktidara gelmesi demektir. Bugün biri, yarın öbürü... O da olmaz, ötekisi... Örneğin, DP nöbeti uzatınca, CHP onu paçasından tutup indirdi aşağı.

Şimdi DP çıkıyor hapisten.

Tabii, demokraside her şey nöbetleşe... Ve biz demokrasiyi bunun için çok seviyoruz. Her şey hakkaniyete uygun, sırayla, nöbetleşe... Değil mi?

T.M.

Satıcı:

— Hamfendi, demiş, bu yelpaze size en az beş yıl dayanır.

Hanım müşteri hoplamış:

— Aaa, hiç de değil! Onbeş gün gitmez bu bana.

Satıcı tatlı tatlı gülmüş:

— Dayanır hamfendiciğim, dayanır... Yelpazeyi tutup, şöyle başını sallıyacaksın.

Bana soruyorlar:

— Milli Eğitim Bakanının adı neydi?

— Bilmiyorum, diyorum.

— İçişleri *Bakanının adı?*

— Bilmiyorum..

— Adalet Bakanının adı?

— Bilmiyorum..

Hep şaşıyorlar.

— Nasıl olur yahu? Sen gazeteci değil misin? Bakanların kim olduğunu bilmemek olur mu?

— Olur tabii... Bizde bakanlıklar yürümüyor, bakanlar yürütülüyor. Bakanlıklarda hareket yok, bakanlarda var. *Buna T.M. reformu denir. Hani bir şarkı var:* «Kaydet beni de defter—i uşşaka...» Defter—i hükümete «Bakan» diye geçsin de, gerisi ne olursa olsun... *Benim kafam «defter—i uşşak» mı?*

Kırık - dökük

Dünya dönüyor, deriz. Dönmüyor, derler. Sonra bakarlar ki, dönüyor. Hemen karakaplıyı açarlar: «Kitabın yazdığına göre...»

Otomobil, deriz. Gâvur işi, derler. Sonra binerler ki, rahat. Hemen karakaplıya davranırlar: «Kitabın yazdığına göre...»

Uçak, deriz. Zinhar, gâvur işi, şeytan işi, derler. Binerler ki, rahat. Hemen karakaplıyı çevirirler: «Kitabın emrettiğine göre...»

Ve sosyalizm, deriz. Ağızları köpürür: «Zındıklık, kâfirlik, komünistlik, vurun boyunlarını!» Ama, bakarlar ki, durum bildikleri gibi değil, dünya dönüyor, işçiler, emekçiler yürüyorlar. Hemen karakaplıya yumulurlar: «Kitbın yazdığına göre..»

Evet, şimdilerde «tepeden inme» bir sosyalist partiden söz ediliyor. Hükümet bir sosyalist parti kurmalıymış, elinden tutup gezdirmeliymiş, canı sıkıldıkça atıp tutmalıymış, sevip okşamalıymış, hattâ iktidar yorgunluğunu gidermek için partiler arasıra bu sosyalist partiyi de iktidara oturtmalıymışlar, ve saire, vesaire...

Evet, «kitabın yazdığına göre...», değil mi beyler?

Hani, komutan ne dermiş:

— Hazroool! Tüfek omuza! Uygun adım marş! Kandıralı sen de yürü!

Her taraf tekne

Zübük gazetesi niye ellibin, yüzbin satmıyor, bilir misiniz?

Onun yapacağı işi başkaları yapıyor da, ondan... İşte bir örnek: Barış Dünyası... Nusret Köymen adlı vatandaş şöyle diyor:

«Bazı iş adamlarımız beni komünizmle mücadelemde desteklediklerinin bilinmesini istememişlerdir. Bir iş adamı, çekingenliğini şöyle ifade etmiştir: «Dikkatli olmak lâzım; sağdan gösterir, soldan vururlar!»

Aziz Nesin bir hafta düşünse, böyle gıdıgıdısı bol bir lâf edemez.

Kuluçka makinesi

Bu hafta hep Barış Dünyasından yararlandım. Vaktim olsa da her sayıyı baştan sona okuyabilsem, çok iş çıkarırım şu Barış Dünyası'ndan. Bakın, bir hikmet daha:

«İşsizlere iş, işlilere refah sağlayacak ve bu suretle komünizmi ve komünizme ilk adım olan sınıfçı, yâni iş adamı düşmanı sosyalizmi önleyecek sosyal davranışlı iş adamıdır. Mevcut iş adamlarının süratle sosyalleşmesi ve çok sayıda *yeni sosyal davranışlı* iş adamı yetiştirilmesi tek yol, tek çaredir.»

Kuluçka makinasını kaça veriyorlar alabaşkına? Hemen bir tane alıp, «sosyal davranışlı iş adamı» üretmesi için, Barış Dünyası'na armağan temeli.

Gayret dayıya düştü

Günlük gazetlere geçti: Demokrasi için İnönü'nün bütün umudu kadınlar daymış.

Ha gayret, kadınlar! Demokrasiyi doğurmak size düştü.

Aydın değil, Aydınlı

Bizde aydın yok, Aydınlı var. Aydın demek uyanık demektir. Eğer bizde uyanık kişi bulunsaydı, bugüne kadarki hükümetlerin tutum ve davranışlarına bakar da hizaya gelirdi. Aydınlar «Toprak Reformu» dediler, hükümet tersini yaptı. Aydınlar «Antidemokratik kanunlar» diyorlar, hüükümetin kılı bile kıpırdamıyor. Aydınlar «Sosyal Adalet» diyorlar, hükümette de tıs yok. Aydınlar «Af yok» dediler, hükümet affı çıkardı.

Bundan sonra aydınların yapacağı şudur! «Toprak reformu istemiyoruz, sosyal adlet istemiyoruz, eğitimde eşitlik istemiyoruz, af istiyoruz» diye yazıp çizmek...

Başka

Yeni İçişleri Bakanımız Hıfzı Oğuz Bekata, Yassıadalı mahkûmların dışarı bırakıldıkları gece çıt çıkmadı diye seviniyormuş.

Bakanın bu sevinci, affın rengini göstermiyor mu?

Demek ki hükümet, patırtı çıkacağını sanıyormuş! *Yani ne demk oluyor bu?*

Oysa, başka mahkûmlar tahliye edilirken hiç de böyle düşünülmez.

Hüseyin Korkmazgil

Başkan Nâsır, az gelişmiş ülkeler için sosyalizmin neden tek çıkar yol olduğunu anlatıyor ve plânlı sosyalist ekonomide özel sektörün rolünü belirtiyor. Sosyalizmi, insanî bir kalkınma yolu olarak ele alan bu önemli yazının ilgi ile okunacağı kanısındayız.

Az geliş ülkeler tek çıkar yol, sosyaliz

VI. SOSYALİZMİN ZARURETİ

Niçin sosyalizm?

Sosyalizm, toplumsal hürriyete götüren yoldur. Toplumsal hürriyet, ancak millî zenginlik içinde bütün yurttaşlara imkân eşitliği sağlandığı takdirde gerçekleşebilir. Böyle bir durum, sadece, millî zenginliğin yurttaşlar arasında yeniden bölünmesiyle değil, herşeyden önce bu millî zenginliğin dayandığı temelin genişletilmesiyle sağlanır. Ancak böylelikledir ki, halk kütlelerinin meşrû isteklerine cevap verebiliriz. Demek oluyor ki, sosyalizm, adalet ve yeterlilik dayanakları sayesinde, toplumsal hürriyete ulaştıran yoldur.

Sosyalizmin, Mısır'daki iktisadî ve toplumsal az gelişmişliğe getirdiği çözüm, ilerlemeğe doğru ihtilâlci bir çıkıştır. Bu çözüm, dikkatli bir inceleme üzerine dayanan bir faraziye değil, 20 nci yüzyılın ikinci yarısında milletlerin besledikleri geniş emeller ve dünyanın istikrarsızlığı yüzünden, gerçeğin bize zorla yüklediği kaçınılmaz bir tarih olayıdır.

Kapitalist denemeler, emperyalizmle atbaşı beraber gider. Kapitalist ülkeler, bu ülkelerin sömürgelerde topladıkları yatırımlara dayanan bir iktisadî hamle gücüne erişmişlerdir. Büyük bir kısmı İngiliz emperyalizmi tarafından sömürülen Hindistan'ın zenginlikleri, İngiltere'de tarım ve endüstrinin gelişmesine yarıyan ilk iktisadî teşekküllerin temelini meydana getirmiştir. İngiltere, Lancashire'deki dokuma endüstrisine dayanarak iktisadi gelişmesinde hamle göstermişse, bunun sebebi, aç Mısır köylülerinin aleyhine olarak Mısır'ın İngiliz iktisadiyatını besleyen geniş bir pamuk tarlasına döndürülmüş olmasıdır.

Fakat, herhangi bir kanun ya da ahlâk engeline bağlı olmayarak sömürgeci korsanlığın milletlerin zenginliğini başkaları hesabına yağma ettiği devirler artık geçmiştir. Sömürgeci korsanlığın geride bıraktığı bütün kalıntıları, özellikle Afrika'daki kalıntıları temizlemek gerekir.

Amaçlarına, halkın zararına olarak varan daha başka ilerleme denemeleri de vardır. Bu denemelerde halk, ya sermayenin çıkarına sömürülür, ya da henüz doğmamış nesiller yararına yaşamakta olan nesilleri kurban edecek kadar ileri giden birtakım doktrinlerin uygulanması için baskı altında tutulur. Çağımızın niteliği, bunlara da elverişli düşmemektedir. Yeni insani değerler karşısında, ne sömürme yoluyla ne de angarya yoluyla ilerlemeye artık yer yoktur. Yeni insani değerler, angaryayı reddettiği gibi, sömürgeciliği de kötülemektedir. Bu yeni insani değerler, sadece bu iki çeşit kötülüğü yermekle kalmıyor, çağın zihniyet ve düşüncelerini açığa çıkararak, bilim sayesinde ilerleme için yeni ölçüler koyarak olumlu bir nitelik de kazanıyor.

Sosyalist çözüm yolu

Bilimsel sosyalizm, ilerlemeyi sağlamak için gerçek bir plânı hazırlamanın en uygun yoludur. Öbür hiçbir plân, istenilen ilerlemeyi sağlıyamaz. Sermayeye özgürlük sağlanmasını isteyen ve bununla ilerleme yolunun izlenebileceğini sananlar büyük bir yanılışa düşmektedirler.

Az gelişmiş bir ülkede zorla yerleştirilmiş olan sermaye, tabii gelişimi içinde artık iktisadî hamleyi yönetecek güçte değildir. Çükü aynı çağda, ileri ülkelerde büyük kapitalist tekeller gelişmiş bulunmaktadır. Bu tekeller sömürgelerden gelecek kaynaklara dayanmaktadırlar.

Dünya tekellerinin büyük gelişmesi, ilerlemeyi uman ülkelerin mahallî kapitalizmi için ortaya ancak iki durum çıkarır: Birincisi, artık rekabete gücü yetmeyen mahallî kapitalizm, bedeli halk kütlelerince ödenen yüksek gümrük himayelerinin ardına sığınır. İkincisi, mahalli kapitalizmin tek gelişme umudu, dünya tekellerinin hareketine bağlamak; onun dümen suyunda gitmek, dünya tekellerinin kuyruğu olmak ve yurdu tehlikeli bir uçuruma doğru sürüklemektedir.

Öte yandan, bugünkü dünyada, ilerlemiş ülkeler ile bunlara yetişmeğe çalışan ülkeler arasındaki mesafenin artışı, bencil bir menfaat duygusuyla yıkılabilecek birtakım ferdi gayretlerle girişişilecek ilerleme çabalarına artık yer bırakmamaktadır. Bu çeşit ferdi gayretler, artık bu yolda bir yarışmaya yetmemektedir. Ancak şu üç şart yerine getirildiği takdirdedir ki, böyle bir yarışa katılınabilir.

1 — Millî ekonomileri birleştirmek,

2 — Çağdaş bilimin bütün tecrübelerini, bu ekonomilerin yatırımının hizmetine vermek,

3 — İstihsal faaliyeti için genel bir plân hazırlamak.

İstihsalin artışıyla birlikte, bunun karşısında, zenginliklerin eşitçe bölünmesi meselesi ortaya çıkar. Bu da, emekçi kütlelerini iktisadî çabaların sonuçlarından yararlandırmak için, toplumsal faaliyetin her alanını kapsıyacak programların hazırlanmasını gerektirir. Böylelikledir ki, halk kütlelerinin özlemini çektikleri ve ele geçirmek için inatla mücadele ettikleri refahın hüküm süreceği bir toplum yaratılır.

Millî zenginliğin temellerini genişletmek için girişilen çalışma; özel sermayenin kapkaççı, sömürücü niteliklerine, aşırıcılığına bırakılamaz. Aynı şekilde, millî gayretlerden elde edilen kazancın eşit olarak paylaştırılması, ne kadar samimi olursa olsun sadece iyi niyetle gerçekleştirilemez.

Bu durum, millî ihtilâli yürütenleri şu müşahhas sonuca ulaştırmaktadır: Halk, bütün istihsal araçlarına sahib olmalıdır ve herşey, önceden hazırlanmış bir plâna göre yönetilmelidir. Bu sonuca varılmadıkça, ihtilâlin amaçlarını gerçekleştirmek imkânsızdır.

İktisadî ve toplumsal ilerlemeye götüren tek yol, bu sosyalist çözüm yoludur. Bu, bütün siyasi ve toplumsal biçimleriyle demokrasi yoludur.

Kamu sektörü ve özel sektör

Halkın bütün istihsal araçlarına sahipolması olayı, ne bütün istihsal araçlarının devletleştirilmesi, ne özel mülkiyetin kaldırılması ne de buna bağlı olan meşrû veraset hakkının zedelenmesi anlamına gelmiyeceği gibi, buna lüzum da yoktur. Bununla birlikte, şu iki usulle halkın bütün istihsal araçlarına sahibolması sağlanabilir:

1 — Bütün alanlarda ilerlemenin safhalarını yönetmekle görevli ve gelişme plânının sorumluluğunu üzerine alan bir kamû sektörünün kurulması,

2 — Genel plânın çerçevesi içinde, her türlü sömürme eğiliminden uzak olarak gelişmeye yardım eden özel bir sektörün varlığı. —

Fakat bu iki sektörün de halk tarafından denetlenmesi, halkın yöneticiliğinde olması gerekir.

İstihsal faaliyetinin bütün unsurlarını birleştirecek tek yol bu sosyalist çözümdedir. Ancak bu sosyalist çözüm şekli, bilimsel ve insanî kurallara göre çalışmayı; topluma, kendi hayatını belirli bir plâna göre çizebilmek için gerekli bütün gücü sağlayacaktır.

Plânlamanın zarureti

Olgun bir sosyolist plânlama, tabiî ve insani bütün malzemenin, bütün millî kaynakların işletilmesini teminat altına almak için tek araçtır. Bilimsel, pratik ve insanî metodlara göre yapılacak bu işletme, halk kütleleri için refah ve saadeti gerçekleştirecektir.

Gözle görünen, gizli veya muhtemel zenginliklerin yerli yerinde işletilmesini teminat altına alan tek şey, bu plânlamadır. Sosyalist plânlama başlıca hizmetlerin devamlı olarak paylaştırılmasını, bu hizmetlerin geliştirilmesini, bu hizmetlerin bir zamanlar ihmal ve zaruretlerle boğulmuş bölgelere kadar ulaştırılmasını sağlıyacaktır. Egemen sınıfların bencillik ve küstahlığı ile uzun yıllar yokluk içinde yaşıyan halk kütlelerinin bu hizmetlerden yararlanmasını gerçekleştirecektir.

Plânlama, yaratıcı, bilimsel ve teşkilâtlı bir çalışma olmalıdır. Plânlama, toplumumuzun karşı karşıya bulunacağı bütün ihtiyaçlara cevap vermelidir. Şu halde, plânlama, sadece, mümkün olabileceğin hesaplanmasından ibaret basit bir işlem değildir. Plânlama umutları müşahhas - laştıran bir çalışmadır. Böylelikle plânlama, millî emeğin maddî ve manevi şarının çözümünü içinde taşıyan güç denklemin çözümü olacaktır. Bu denklem şudur: İstihsal nasıl arttırılabilir? Aynı zamanda istihlâk eşyasının ve hizmetlerin istihlâki nasıl çoğaltılır? Yeni yatırımlara ayrılacak tasarruflar gittikçe arttırılırken bu nasıl sağlanabilir?

Bu, üç bilinmiyenli çözümü güç denklem, müstahsil kuvvetlerin seferber etmeğe muktedir, bunları maddi ve manevî bakımdan kalkındırabilecek, bu kuvvetlerin istihsalin kendisiyle bağdaştırabilecek güçte bir teşkilâtı gerektirir.

Bu teşkilât, istihsalin amacının, hizmet alanlarının genişletilmesi, bu hizmetlerin de aynı zamanda istihsalin çarklarını döndüren bir güç haline gelmesini anlayabilecek çapta olmalıdır.

Nihayet, istihsal ile hizmetler arasındaki bağ, bu bağın çabukluğu ve hareket kolaylığı, eninde sonunda bütün halk için ve her vatandaş için faydalı sağlam bir millî yapı meydana getirecektir.

Bu yürütme gücü taşıyan teşkilâtın, plânlama hareketi için, merkezîleşmeğe dayanması kaçınılmaz bir husustur. Fakat aynı zamanda, plânın yürütme safhasında da «adem-i merkeziyetçilik» edayanması gerekir. Ancak böylelikledir ki plânla ilgili programlar hem halk kütlelerinin hem de fertlerin eline teslim edilmiş olur.

İşte bu ilkeden dolayıdır ki, plânın büyük kısmı, tamamiyle halkın malı olan kamu sektörüne verilmelidir. Bu sadece, istihsalin yeter bir dereceye erişmesi için çizilen sınırlar içinde düzgün yürüyüşünü sağlayan bir garanti olmakla kalmaz; aynı zamanda, kamu sektörü bütün halkın malı olduğundan, adaleti de sağlar.

Halk, yabancı tekelleri ele geçirmeğe, bunları devletleştirmeğe, bunları tabii ve meşru çerçevelerine yani sektörüne sokmağa karar verdiği vakit, kamu sektörünün çekirdeğini meydana getiren, halk kütlelerinin millî mücadelesiydi.

Bu millî mücadele, emperyalizme karşı savaş devam ederken bile, Mısır'daki bütün İngiliz ve Fransız mallarını kamu sektörüne katmıştı. Bu mallar millî serveti yabancı serüvenlere dağıtılacak bir arpalık gibi sayan rejimler sırasında, yabancı kapitülâsyonların perdesi altında halktan çalınmıştı.

Yine aynı şekilde, toplumsal hürriyetin özlemini çeken ve toplumsal sınıfların bütün sömürücü merkezlerini yıkmak için hücuma geçen millî mücadele istihsal araçlarının büyük kısmını kamu sektörüne kattı. Bu da, Mısır'da tam bir değişiklik isteğine tercüman olan Temmuz 1961 ihtilâl kanunlarıyla sağlandı.

Kamu sektörünün önemi

Kamu sektörüne, ilerleme yolunda öncü rolü oynamağı sağlıyan bu lesin adımlar, izlenecek yolu iyice belirtti. Ayni şekilde yine bu adımlar millî gerçek tarafından ortaya konan ve bu millî gerçeğin şartlarının, imkânlarının ve amaçlarının iyice incelenmesiyle ortaya çıkan belirli sınırları çizdi.

İzlenecek yol ve bu sınırlar şöylece özetlenebilir:

1 — *Genel olarak istihsal alanında:* Demiryolları, karayolları, limanlar, hava alanları, enerji istasyonları, barajlar, kara—hava—deniz ulaşım araçları ve diğer kamu hizmetleri gibi, istihsalin başlıca yapıları, kamu mülkiyeti çerçevesine girmelidir.

2 — *Sanayi alanında:* Ağır ve orta sanayi, maden sanayiinin en büyük kısmı kamunun malı olmalıdır. Bu alanda özel sektöre yer verildiği takdirde, bu sektör, halkın malı olan kamu sektörünün yönetimi altında çalışmalıdır.

Hafif sanayi ise, daima tekellerden uzak kalmalıdır. Bu alanda özel sektöre yer verildiği takdirde, kamu sektörüne bu alanda, kamunun çıkarını gözetecek bir rol tanınmalıdır.

3 — *Ticaret alanında:* Dış ticaret tamamiyle halkın denetlemesinde bulunmalıdır. Yine bu alanda, ithalât tamamiyle kamu sektörüne bırakılmalıdır. Bununla birlikte özel sermayenin ihracata katılmasına müsaade edilmelidir. İhracat alanında her çeşit hileli anlaşmaları önlemek için kamu sektörünün ihracatın büyük bir kısmını yönetmesi gerektiği göz önünde bulundurularak, kamu sektörü, ihracatın dörtte üçünü elinde tutmalı, özel sektörü teşvik için de geri kalan dörtte bir bu sektöre bırakılmalıdır.

Kamu sektörü iç ticarete de katılmalıdır. Bu sektör, önümüzdeki sekiz yıl içinde, yani millî geliri iki katına çıkarmak için gerekli on yıllık sürenin geri kalan kısmında, tekelleri önlemek, iç ticaret ve kooperatifler alanında geniş bir çalışma alanı hazırlamak için hiç olmazsa iç ticaretin dörtte birinin sorumluluğunu üzerine almalıdır.

4 — *Maliye alanında:* Bankalar kamu sektörüne alınmalıdır. Gerçekten de, para, spekülâsyonlara ve serüvenlere yer bırakmıyacak millî bir rol oynamaktadır. Millî tasarrufların büyük bir kısmını korumak, bu tasarrufların yararlı bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere sigorta şirketleri de kamunun malı olmalıdır.

şmiş
'için
mdir

5 — *Arazi alanında:* Arazi alanında, el mülkiyetin iki çeşidi arasında belirli r ayırma yapılmalıdır. Sömürücü ya da mürmeye açık kapı bırakan bir mülkiyet milli iktisat hizmetinde kendine düşeni pan ve sömürücü olmıyan bir mülyet arasında fark gözetmek gekir. Toprak mülkiyeti alanında, toprak formu mevzuatı, fert başına en fazla yüz ddanlık araziye müsaade etmektedir. Fakat nunun ruhu, bu en fazla miktarın bütün leyi içine almasını gerektirmektedir. Ya. ana baba ve küçük çocuklarının hepsi den en fazla yüz feddan toprağa sahib malıdırlar ki, yeni bir derebeylik çeşidi taya çıkmasın. Önümüzdeki sekiz yıllık vre içinde bu sonuca varılabilir. Bu kanun lâfzı ve ruhunun uygulanacağı aile r, ellerindeki toprağın yüz feddandan fazını, peşin parayla toprak reformu kooratiflerine ya da üçüncü şahıslara satmak rundadırlar.

Aynı şekilde, gayrımenkul mülkiyeti anında da, binalara müterakki vergi ko n kanunlar, kira indirimini gerektiren kanlar, gayrımenkul hesaplarını yeni bir öle *bağlayan kanunlar, gayrımenkul mülyetini* sömürücülükten uzak bir kılığa kmuştur. Bununla birlikte, mesken inşaave kooperatifleri ne kadar artmış olursa n, bu alandaki sömürücülükle mücade için bu önemli sektörün denetleme altın bulundurulması gerekir.

Temmuz kanunlarının önemi

Temmuz 1961 kanunları, bunlar saye de *gerçekleştirilen büyük sosyalist başarı*dan dolayı, iktisadi alanda ihtilâlci mlenin en büyük zaferini meydana tirmektedir. Daha önceki hazırlık n bir devamı olan bu kanunlar, yalizme doğru geçişte benzeri görülme k bir başarıyı sağlayan köprü vazifesini *rmüştür. Bu kesin ihtilâlci merhale,* haln yıkılmaz inancı ve olup bitenler ko undaki bilinçli davranışı olmasaydı, halk ricilikle kesin mücadelesinde bütün kuvtlerini birleştirmeseydi, bu kadar emin r şekilde ve bu kadar barışçı bir yoldan rçekleştirilemezdi. Halk, bu kesin müca *le sırasında, bütün gücünü* harekete geçmiş ve yurdun bütün kaynaklarında tam r üstünlük sağlamıştır.

Temmuz kanunları, uygulanışındaki ke. likten dolayı ve yüzbinlerce vatan evlânın bu kanunların uygulanması sayesinde lkın malı olan örgütlerdeki cesur çalışları sonunda, geniş çaptaki bir değişmen ardından gelen nazik bir devrede, bu gütlerin ihtilsal kabiliyetinin korunmasını *bunların sağlamlaştırılmasını mümkün* lmıştır.

ütün bunlar, halkın kendi kaderini ken nin tayin etmek isteğini ortaya koymak. aynı zamanda, halkın kendi evlâtları undaki samimi unsurlar sayesinde, ken. kaderini ve imkânlarını yönetme kabiini ispat etmektedir.

Temmuz sosyalist kanunlarının ardın alınan tedbirlerin, gerekli ve kaçınıl olan bir *tasfiye hareketini* başarıyla erdirdiğinde hiç şüphe yoktur. Top. ihtilâle karşı gerici bir ayaklanma üzerine, derebeylik, gericilik ve rejimlerinin kalıntılarını temizle. kesin bir harekâta girişilmişti. seçkin toplumsal durumların k hüküm süren bazı unsurların, halkın amaçlarını kendi özel çıkarları için ele geçirmek ve kullanmak için giriştikleri bütün teşebbüslere kesin olarak son verdi. Bu tedbirler, halkın, sömürücülüğe elverişli bütün durumları, her ne olursa olsun reddetmekteki yıkılmaz azmini ortaya koydu. Bununla birlikte kendimizi gericilikten kesin olarak kurtardığımızı sanmamalıyız. Gericilik, güçlü ihtilâl akımını engellemeğe teşebbüs edebilecek ölçüde maddî ve manevî faktörleri daima elinde bulundurmaktadır. Arap dünyasının gerici topluluklarının desteğine sahiptir. Bu gerici gruplar da, emperyalizmin kuvvetleri tarafından desteklenmektedirler.

Devletleştirmenin anlamı

Devletleştirme konusundaki anlayışımızı, daha doğrusu, özel çıkarların devletleştirmeğe yüklemeğe çalıştıkları bütün kusurları zihnimizden silmemiz, son derece önemlidir.

Devletleştirme, bir istihsal aracının özel mülkiyet alanından kamu mülkiyeti alanına devredilmesinden başka birşey değildir.

Devletleştirme, hiçbir vakit, sosyalizmin düşmanlarının ispat etmeğe çalıştıkları gibi, ferdî teşebbüse indirilmiş bir darbe değil, halkın menfaati gerektirdiği vakit, hizmetler *çerçevesinin genişletilmesi* ve bu *hizmetlerin* teminat altına alınmasıdır.

Öte yandan, devletleştirme istihsalin azalmasına yol açmaz. Çünkü tecrübe göstermiştir ki, kamu sektörü bütün kapasitesini büyük bir yetenekle, gerek istihsalin amaçlarının gerçekleştirilmesinde, gerekse is*tihsal kalitesinin arttırılmasında* en büyük sorumlulukları yüklenmeğe hasretmektedir. Bu büyük değişme faaliyeti içinde bazı hâtalar işlense bile, sorumluluk yüklenen ellerin bu sorumluluğu daha iyi benimseyebilmesi için bir hazırlığa ihtiyaç olduğunu unutmamalıyız. Her ne olursa olsun, büyük millî *menfaatler, geçici güçlüklerle* karşılaşmak pahasına da olsa millî ellere emanet edilmelidir.

Bazı fırsatçı unsurların iddia ettikleri gibi, devletleştirme, özel sermaye yolunu şaşırdığı vakit başvurulan bir ceza değildir. Yine bunların ileri sürdüğü gibi, devletleş*tirmeğe, özel sermayeyi cezalandırmak* söz konusu olduğu zamanlar başvurulmaz. Bir istihsal aracının özel mülkiyet alanından kamu mülkiyeti alanına devredilmesi, cezalandırmadan çok daha soylu ve önemli bir anlam taşır.

Özel sektörün yeri

Bununla birlikte, kamu sektörünün büyük önemi, sırf bu yüzden, özel sektörün varlığını ortadan kaldırmaz. Özel sektörün kalkınma plânında oynayacağı etkili bir rol vardır ve bu rolünü oynayabilmesi için yeteri kadar korunmalıdır. Özel sektör, eskiden olduğu gibi parazit bir sömürücülüğe dayanmaksızın yapıcı gayretlerle kendi kendini yenilemeli ve kendi yolunu bulmalıdır.

İhtilâlden önce özel sermayenin üzerine çöken buhran, bu sermayenin 19. yüzyıl boyunca Mısır'ın zenginliklerinin yabancı ülkelere taşınmasına katılan yabancı serüvenciler çağının vârisi olmasından ileri geliyordu.

Özel sermaye, bedelini halkın ödediği güçlü bir himaye duvarının gerisine sığınmağa alışmıştı. Aynı şekilde, sömürücülüğü sürdürmek amacıyla hükümeti de ege*menliği altına almağa alışmıştı. Bir* avuç kapitalistin kazancını iki katına çıkarmak için halkın bu korumanın bedelini ödemek zorunda oluşu, yersiz bir yükü. Hele bu bir avuç kapitalistin, çoğu zaman, perde gerisinde kalarak sömürücülüklerini sürdürmek isteyen yabancı çıkarlar için kullanılan mahallî göstermeliklerden başka bir şey olmadıkları göz önüne alınırsa.

Şu halde hükümeti, zenginliklerin tekeline yalnız başına sahip çıkan ve halkın aleyhine olarak, imtiyazlı durumlarını teminat altına almak isteyen bu azınlığın çıkarına yöneltmek isteyen manevralar önünde halk hareketsiz kalamazdı.

Sosyalizm sayesinde gerçekleştirilen ilerleme, sağlam demokrasinin, bütün halkın yararına olan demokrasinin dayandığı sağlam temeli meydana getirmektedir.

Şimdiki dünya şartları içinde mümkün *olabileceği farzedildiği takdirde,* kapitalizm sayesinde sağlanabilecek ilerleme, ancak menfaatleri ellerinde bulunduran, tekellerine alan kütleler arasındaki iktidarı ortaya koymaktan öteye geçemez. Böyle bir durumda, emeğin bütün kârından, ancak zaten boğazına kadar paraya batmış olan *bir azınlık faydalanabilir.* Bu azınlık, bu kazancı, yokluk içinde yaşıyan çoğunluğa meydan okuyan bir şekilde lüks eşya için har vurup harman savurmaktan başka birşey yapmaz. Bu da ancak sınıflar arasındaki mücadeleyi şiddetlendirir ve demokratik gelişim için beslenen bütün umutları suya dü*şürür.*

Buna karşılık, sosyalizm yolu, sınıf mücadelesini barışçı bir şekilde çözmek toplumsal ayrılıkları ortadan kaldırmak için taşıdığı imkânlar sayesinde, imkânlarda eşitlik ilkesini uygulayarak, emeğin kazancını bütün halka bölüştürür.

Sosyalizm yolu, böylelikle, sermaye ile elbirliği eden derebeylik diktatörlüğünü, emekçi halkın haklarını ve ümitlerini yansı*layan demokratik bir rejime çevirerek,* kaçınılmaz olan siyasî gelişim yolunu açar. İnsanın siyasî kurtuluşu ancak, sömürücülüğün insan hürriyetine koyduğu bütün engeller kesin olarak ortadan kaldırıldığı takdirde gerçekleşebilir. Sosyalizm, demokrasiyle birlikte, halk kütlelerinin özlediği u*fuklara yükselmek ve erişmek için insana* gereken imkânları sağlar.

Arap halkının kaderinin, yabancı başkentlerde, milletlerarası konferanslarda ya da emperyalizmle elbirliği eden gericilerin saraylarında çizildiği devirler kesin olarak arkada kalmıştır. Arap vatandaşı, ihtilâl sayesinde, kendi hayatını kendisi çizmek hakkını elde etmiştir. Arap vatandaşı, kendi halkını kaderini kendi verimli topraklarında, büyük *fabrikalarında, yüksek barajlarında,* harekete geçirici büyük gücü sayesinde kendisi tayin edecektir.

İstihsal savaşı

İstihsal savaşı, Arap vatandaşına, güneşin altında kendisine yakışan yeri elde edebilmesini sağlayacak gerçek sınavdır. İstihsal; gecikmeyi kapatabilecek, sürekli ola*rak ileriye gidebilecek, güçlükleri,* düşmanları, entrikaları göğüsleyebilecek, bunların hepsini yenebilecek olan Arap vatandaşının gücünün gerçek ölçüsüdür.

Mısır halkının izlediği ve millî gelir on yılda bir iki katına ulaştırmaktan ibaret olan ihtilâlci amaç, hiçbir vakit basit bir parola olmayıp, az gelişmişliği önlemek, ilerleme yoluna girmek için gerekli kuvvetlerin hesaplanmasından doğan gerçek bir sonuçtur. Bu hesaplamada, nüfusun artışı da göz önünde tutulmuştur.

Nüfus artışı, Mısır halkını, memleketin istihsal seviyesini tesirli ve güçlü bir şekilde yükseltmek için sarfettiği gayretlerin karşılaştığı en tehlikeli engellerden biridir.

Çağdaş bilimin desteğiyle nüfus artışı*nı karşılamak için ailenin yeniden örgüt*lenmesi için girişilen teşebbüsler en samimi gayretlere değerse de, istihsalin nüfus artışında daha çabuk, daha hızlı artışı için gerekli hamle, nüfus artışı meselesinin, ailenin yeniden örgütlenmesi için girişilen teşebbüsün sonuçlarından ayrı olarak, istihsal faa*liyeti çerçevesi içinde alınmasını gerektirir.*

Her on yılda bir, millî gelirin iki katına çıkarılması, nüfus artışından daha hızlı bir iktisadî gelişmeyi sağlayacak ve bu meselenin bütün çapraşıklığına rağmen, hayat seviyesinin gerçekten yükselmesini teminat altına alacaktır.

Mısır halkının kapasitesi, olumlu bir şekilde sınava tutulmalıdır. Gerçekten de Mısır halkı, millî mücadelenin daima en başına koyması gerektiği bu amaca kedini uydurabilmelidir. Bu, aynı zamanda, millî isteğin en gerçek ölçüsüdür.

Bu amaca, şimdiki nesilleri gelecek nesiller uğruna kurban etmeksizin, iktisadî ve toplumsal bir plânlama ile varılabilir. Bu amacın gerçekleştirilmesi, ihtilâli yürütenlerin, sorumluluk etkisiyle kuvvetlerini kötüye kullanmalarını gerektirmez. Sadece, plânda yer alan istihsal amaçları çerçevesi içinde teşkilâtlı ve samimi bir çalışmayı gerektirir. Bu çalışma, yeni bir toplumun, yeni manevî değerlerin ve hayat dolu insanî duyguların kuruluşuna giden yolu çizen bir toplumsal kavramdan ilham alır.

Bu da, tarımın, sanayiin, bu ilerlemeğe gerekli istihsalin temel yapısının gelişmesinde büyük gayretler ister.

Gelecek sayıda:
TOPRAK REFORMU

Sosyal ve ekonomik alanlarda giriştiği hareketlerle Nâsır, halkın sevgisi oldu

Eğitimin gücü ve Köy Enstitüleri

– Sayın Engin Tonguç'a –

Dr. Turhan Tokgöz

Köy Enstitüleri konusunda, Dr. Turhan Tokgöz ile Dr. Engin Tonguç arasındaki tartışma Tokgöz'ün yazısı ile devam ediyor. (1).

Köy Enstitüsü hareketi geri kalmış bir memlekette, kalkınmak için demokratik esaslara dayanan bir ideoloji bulma hareketidir. Her ideoloji gibi, eğitimde, ahlâkta, öğretimde, üretimde, insan münasebetlerinde kendine özgü ilkeleri vardır. Köy Enstitülerinin çatısı altında girişilen denemede eğitim; iş gibi, elbirliği ile çalışma gibi, modern üretim tekniği gibi, yeni toplum kuralları gibi parçalarla kendisini tamamlamakta ve bir bütün haline gelmektedir.

Enstitüler içinde yürütülen denemenin başarısı, bu bütünden gelmektedir. Enstitü kurucuları, eğitimi böyle bütün bir ideoloji haline getirebilmek için gerekli ortamı hazırlıyacak imkânlara sahiptirler. Enstitülerin kurulacağı bölgeyi kendileri seçmişlerdir, işlenecek araziyi kendileri ayırmışlardır. Toprağın verebileceği ürün dikkatle tâyin edilmiştir. Ürün alabilmek için, gerekli teknik imkânlar sağlanmıştır. Yani yaratılacak Enstitü toplumunun oturacağı maddi çevre, eğitimcinin eliyle düzenlenmiştir. Bu çevre üzerine konulacak insan topluluğunun tâbi olacağı bütün kurallar da eğitimci eliyle ayarlanabilmektedir. İnsanların birbiriyle münasebetleri, insanların makine ile münasebetleri, insanların tabiatla münasebetleri ve bunlardan doğacak güçlüklerin halli hususunda eğitimci, Köy Enstitülerinde kendi görüşlerini tatbik edecek güçe sahiptir. Kısaca, Enstitü topluluğunda eğitimci kanun koyandır. Kanunları uygulayandır çalışma hayatını düzenliyendir, tekniğe hâkim olandır, idarecidir; kurduğu toplumun bütün kuvvetlerini istediği yöne çevirme imkânlarını elinde tutan müthiş bir reformcudur. Onu bekliyen güçlük, toplumunu oturtacağı kuralları doğru koymanın güçlüğüdür. Enstitünün başarısı, kendi kurduğu bu toplulukta uygulıyacağı eğitim usullerini, ahlâk ilkelerini çalışmayı ve işi esas alan, elbirliğini ve dayanışmayı destekliyen modern görüşleri ortaya koyup, toplumunu ahenkli bir şekilde işletmesi olmuştur. Böylece çalışma angarya olmaktan çıkıp zevk halini almış, öğrenme bir süs olmaktan kurtulmuş, insan tabiatın güçlüklerini hep beraber çalışarak yenmenin şiirini duyabilmiştir.

Ancak, bu *düzenli* toplumun, yapma bir toplum olduğunu unutmıyalım. Enstitü hareketi böyle bir düzenin başarısının ifadesidir. Ve başarının reel şartı, bu düzenin kurulmasında, eğitim ve öğretimin onun için de gerçek yerini almasındadır. Enstitü mezunu yazarların okullarına özlemini belirten yazıları, şiirleri, denemeleri bu yapma topluma duyulan hasretin ifadesini taşımaktadır. Orada insanların birbirine çelme takması yoktur, kimsenin gözünü daha çok kazanma hırsı bürümemiştir. Aç kalmak, bakılmamak gibi güçlükler mevcut değildir. Kötü idare, haksızlığa uğrama tanınmamaktadır. Herkes kendi görüşünü rahatça ortaya koymakta, öğretmenlerini dahi yüzüne karşı tenkid edebilmekte kişiliğini serbestçe geliştirme imkânlarını elinde tutmaktadır. Öğrenmenin ve yaratmanın tadını bozacak hiçbir diken mevcut değildir.

Ancak, Köy Enstitüsünün çatısı altından ayrılıp da, köy toplumunun içine gidince, Enstitü sistemi birdenbire mahiyetini değiştirmektedir. Öğretim ve öğretmen, Enstitü sistemindeki bütün yardımcılarını kaybetmektedir. Enstitü hareketine güç veren bütün, birdenbire parçalanmaktadır. Öğretim ve öğretici ahenkli bir bütünün parçaları olmaktan çıkmakta, ittifak halinde olduğu kuvvetlerle şimdi karşı karşıya kalmaktadır. Enstitü görüşü, bu andan itibaren gücünü kaybetmektedir. Bu genel olarak eğitimin güçsüzlüğüdür. Enstitünün çatısı altındaki ortakları ile işbirliği haline giremedikçe, köyde Enstitülü öğretmenin de başarı şansı olmıyacaktır. Köyü, Enstitü topluluğu olmaya yaklaştıracak etkenler daha çok eğitimin dışında kalan sosyal müesseselerde toplanmıştır. Bunların arasında elbette eğitimin yeri vardır. Üretim gibi, dağıtım gibi, teknoloji gibi, idare gibi, hukuk ve diğer insan münasebetlerini ayarlıyan kuvvetler gibi müesseselere eğitimin tesiri olmıyacağını kimse iddia etmez. Ancak onlar, eğitimle atbaşı beraber gitmiyorsa, eğitim onların gelişmesine yardım etme vazifesinden fazlasını yüklenmiş olur. O vakit, eğitim güçsüzdür.

Sayın Engin Tonguç'un Köy Enstitüsü hareketiyle beraber, onu köyde bütünliyecek reformların da ciddiyetle düşünüldüğü ve tatbik edilmek istendiği hususundaki görüşünün gerçek payı taşıdığını sanmıyoruz. Engin, bunun için karaborsa ile mücadele edildiğini ve toprak kanunu çıkarıldığını ileri sürüyor. Sonra da Enstitü hareketinin Ziraat, İçişleri, Sağlık Bakanlıkları ile elele geliştirilmeye çalışıldığını açıklıyor. Eğitimcinin bunları düşündüğü ve adı geçen müesseseleri reformlara zorladığı doğrudur. Ancak, Enstitü hareketinin, ilk gününden itibaren işbirliğine zorlanan Bakanlıklardan bazıları tarafından sistemli bir şekilde vurulduğunu Engin unutmuş gibi görünüyor. Güçlük, reformları yalnız eğitimcinin zorlamasından gelmektedir.

Enstitü hareketinin idealistleri, idare edenlerin eğitim hareketlerini besliyecek çevreyi hazırlıyabileceğini sanmakla yanılmışlardır. 940 — 45 yılları arasında, Türk topluluğunda Köy Enstitüsü hareketinin işini kolaylaştıracak ciddi bir reform hareketi geliştirilememiştir. Böyle olduğu için, köye giden Enstitülü öğretmen, klâsik eğitimcinin sırasına düşmüştür. Onun elinde çocuklarını okutmaktan başka bir imkân kalmamıştır. Köy topluluğu, onu tarlasını yarıya verip ektirmeye, sanatını yapmamaya, iş yerinde çalışmamaya zorlamıştır. Bunda byük ölçüde muvaffak da olmuştur. Enstitüler arasında bu şartlara karşı koyan babayiğitlerin çıkması birşey ifade etmez. Her grupun içinden idealistler ve kahramanlar çıkar ve çevresinin baskısına karşı direnebilir. Nitekim eski Muallim Mektebi mezunları arasından da okuluna bahçe yapan, çevresini ağaçlandıran, köyüne bir zenaat sokan idealistler çıkmıştır. Mesele, sayı meselesi değildir. Sistemin bütünü ile köyde başarı şansıdır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenleri «eğitimin sihirli değneğiyle köyün çehresini değiştirecek» kahramanlar olarak takdim etmenin, bence ne lüzumu var, ne de bu doğrudur. Köyün çehresinin değişmesi, öğretmenin hakkından geleceği bir iş değildir. Bu öğretmen, Köy Enstitüsünden yetişmiş olsa bile. Bununla Köy Enstitüsü mezunlarını küçük gördüğüm, beğenmediğim sanılmasın. Bence bu kuşak, halk kitlelerine inen Köy Enstitüleri içindeki eğitimin gücünü gösteren en iyi ölçüdür. Fikir, sanat ve edebiyat alanımızın, halk için mücadele hareketinin, böyle diri bir kuvvete kavuşmasını kim küçümseyebilir? Ben, Enstitü hareketinin Türk köyünü kalkındırabileceği hususundaki efsanede gerçeğin ve hayalin payını ayırmaya çalışıyorum.

Sayın Engin Tonguç'un açtığı tartışma alanına bilhassa köyde ödev almış Enstitülü öğretmenlerin görüşlerinin gelmesi, hepimiz için faydalı olacaktır. Ancak, tartışmalarımızda bir kapının iyice kapalı kalmasına dikkat edelim. Sayın Engin Tonguç'un nasılsa yaptığı gibi, hafiften de olsa, aralanmasına müsaade etmiyelim. «Enstitüler üzerinde çalışanların eğitimci olmadıkları, hareketi tanımadıkları yahut da bir asır sonrasının sistemini keşfedecek kadar akıllı kişiler olabilecekleri» yolundaki ifadelerin konuya bir açıklık getireceğini sanmıyorum. Ortaya atılan her fikrin en az bizimki kadar ciddi çalışmalara dayandığını peşinen kabullenelim. Ondan sonra dikine dikine tartışalım, bundan sadece fayda görürüz. Ara yere sitemlerin de olsa, gölgesi düşmemiş olur.

(1) Daha önceki yazılar, YÖNün 22 Ağustos 1962 günlü 36. ve 5 Eylül 1962 günlü 38. sayılarında yayınlanmıştır.

Öğretmen Trajedisi

Behzat Ay

Öğretmen, yaşantısının enerji dolu, neşeli, sağlıklı, güleryüzlü olması gereken bir çağındayken, toplumun düzensizlikleri bu yaşın özelliklerini de birer birer yiyip tüketiyor... Neşeyi, gülmeyi unutan bir sınıf ta öğretmenler oluyor...

Köylerde görevli olduğu süreler, gerek halk işindeki, gerekse okuldaki görevlerini yaparken, uzatmalı onbaşısından tutun da, ağasına, köy parti kumandanına kadar herkes önüne gerilip, çalışmasına engel olur. Yukarıdaki ilgililer öğretmene destek olma yerine, engel duvarını yükseltmekle uğraşırlar...

Öğretmen, yeteri kadar çileler, sıkıntılar çektikten sonra, kentlere gelip, uygarlığın verilerinden az da olsa yararlanmak; çocuklarını, bakmaya zorunlu olduğu yakınlarını hekimlerin bulunduğu kentlerde yaşatmak zorunda kalarak, pılıyı pırtıyı toplayıp bir ile kapağı atar. Aylığının yarısını ödeyerek bodrum katlarını ev olarak tutar. Çocukları, hava alacak bir balkondan, bir bahçeden yoksun kalır. Yiyecek, giyecek, yakacak tasasından kurtulamaz. İhtiyaçlarını gideremez. Gazete, kitap, dergi alıyorsa, yiyeceğinden kısarak alıp okur.

Çiftlik sahibine, tüccara vergi verdirmeden kaçınan hükümetler, yoksul bütçe nedeniyle memurlara yüzde on beş zammı vermekten kaçınır... Kimi memurlara ek ödentiler verilirken öğretmenler unutulur. Fakaaat, unutulmayan tek bir şey var: ÖĞRETMEN KIYIMI.

Dağa kaçırılanlar, öldürülenler, dövülenler... Kopmadan uzayan zincir. Halkalar halkaları takip ediyor, zincir uzayıp *gidiyor.*

İzmirin Çeşme ilçesine bağlı Mordoğan köyünde öğretmen Rafet Dinç aynı köyün jandarma onbaşısı tarafından vuruldu... Eskişehrin Tepebaşı köyü öğretmeni Ahmet Hazerfen, eğitim müdürü (!) tarafından dövdürüldü... Adananın Mağara ilçesine bağlı Akpınar köyü yedek subay öğretmeni Önal Aldağ bir sabah göz altları morarmış olduğu halde ölü bulundu... Ucuca eklenen halkalar... Uzayıp giden bir zincir...

Bu durum karşısında, elbette öğretmen istifa eder...

Elbette öğretmenler genç yaşta verimsiz olur...

Elbette gülmeyi unuturlar...

Elbette yorgun argın görev yapacaklar... Sinirlerlenecekler... Ve belki cinnet getirecekler.

14 Ekim 1962 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde C.F. Başkut şöyle yazıyor:

«... Biz de çocuk olduk, mekteplerde yaramazlık ettik, hocalarımızdan dayak yedik. Fakat bırakın babamızın öğretmeni mahkeme kapılarında süründürmesini, biz öğretmenimizin bizi döğdüğünü ailemize duyurmaktan bile çekinirdik. Çünkü biliyorduk ki duyarsa bize sebep falan sormadan,

— Elbette hocan haklıdır, iyi olmuş. Keşke daha fazla döğseydi! diyeceklerdi.

Niçin o gün öyle idi de bugün böyle? Çünkü biz milletçe öğretmene olan saygımızı kaybettik. Çünkü okumaya, öğrenmeye, önem vermekten vazgeçtik... Siz ne derseniz deyin, önce öğretmen saygısını unuttuk, biz, arkasından diğerleri sökün etti...»

Öyle oldu gerçekten...

Başkutlar gününde öğretmene neden saygı vardı?

Çünkü, Atatürk başta olmak üzere, hükümeti, saylavları öğretmene saygı gösterirdi. Öğretmenlerin sorunlarına eğilirlerdi. *Atatürk şöyle söylüyordu:*

«Öğretmenlik diğer yüksek meslekler gibi ilerlemeye ve herhalde refah teminine müsait bir meslek haline konulmalıdır... Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım sizi takip edeceğiz. Ve sizin karşılaşacağınız engelleri kaldıracağız...» Çünkü, «Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir.»

Atatürk hükümeti, öğretmen öldürülünce, suçluları ipe çekiyordu...

Ya şimdilerde ne oluyor?

Temelsiz ve biçimsel demokrasi devrinin bir senatörü bakın ne diyor:

«Öğretmenler de kim oluyor? Cemiyetin temelini hazırlıyorlarmış... Öyle farzedelim. Bir apartmanın temelini de işçiler kazar... Apartmanın yapımı bitince, bakanlar, bu apartmanın temelini kim kazdı diye sormazlar da, apartman kimin derler...» diyor.

Bunun içindir ki, öğretmen trajik yaşantısı büyüyerek akıp gidiyor.

ANADOLUDA HALK HAREKETLERİ: II

Hilmi Özgen

Yiğitbaşılar ve İğdişbaşılar

Bundan önceki yazımızda Muhammetten sonra Üçüncü Halife Osman zamanında müslümanlığın nasıl bozulmaya başladığını, Muaviye tarafından kurulan Emeviye saltanatının dünya malına, süse ve zenginliğe nasıl düştüğünü anlatmıştık.

Genç arap tarihçilerinden Salih Ahmet El—Ali (1) islâmlığın birinci yüzyılında Bağdat ve Basradaki sosyal ve ekonomik olayları anlatan kitabında:

«Üçüncü Halife Osman'ın zamanında sayıları hızla çoğalan büyük sermaye sahiplerinin devrin politikasını etkilediklerini, bunların kendi aralarında bir çeşit Banka kurarak faizciliğe başladıklarını, hattâ Muhammet'in kendilerine Cennete gideceklerini müjdelediği on kişiden ikisi olan Talha ve Zübeyir gibi din ulularının bile faizcilik yaptığını, Talha katledildiği zaman 1 milyon 200 bin dirhem altınla 30 milyon dirhem altın değerinde malları bulunduğunu, Kuranın günâh saydığı faizciliğin ve tefeciliğin bunlar zamanında başladığını.. yazmaktadır (2).

Fütuvvet örgütünün kuruluşu

Muhammedin ölümünden sonra bu varlık azgınlığı hızla gelişmekte olduğundan alın terine ve müslümanlığın yüksek ilkelerine inanan arap sanatkârları aralarında «Fütuvvet» teşkilâtını kurarak şimdiki sendikalar gibi örgütlenmişler ve sahte müslümanlarla savaşa başlamışlardır.

Arap tarihçilerinden İbnul Âsir, İbnal Cavzi, İbnal — Ammer'ın yazdıklarına göre «büyük yeminle birbirine bağlanan fütuvvet kardeşleri, zenginleri destekleyen Hükümet adamlarına ve bunların güvenlik kuvvetlerine karşı gelerek haksız mal edinenlerden zorla para koparırlar, bunu fakirlere dağıtırlar ve suçlu görülenler sahte ülema sınıfının kurdukları mahkemelere gitmeyerek kendi aralarındaki MUSALAHA Komitelerinde hesap verirlerdi.»

Bu teşkilâtın temeli aslen İranlı olan Muhammedin berberi Salmân al—Farisi tarafından atılmış olup öncüleri gizli iken Onüçüncü yüzyılda Abbasi Halifelerinden Nasir li—Dinillâh zamanında sarayca kabul edilerek resmî bir teşkilât olarak açıklanmış ve Halife dahi kırmızı şalvar giyerek bu teşkilâtın üyesi olmuştur.

Anadolu'da Âhiliğin başlangıcı

Osmanlı Türklerinin Anadolu'da yerleşmeye başlamları aynı tarihlere rastlamakta olup Türkler zaten mala, mülke fazla değer vermeyen savaşçı ve göçebe yaradılışta olduklarından arapların «Fütuvvet» Teşkilâtını «Âhilik» adiyle kabul etmişler ve bütün sanat kollarına yayılan sağlam ve namuslu bir örgüt kurmuşlardır.

Arapların ve Emeviye saltanatının etkisinde kalarak mala, mülke ve süse önem veren Selçuk Hükümdarları, bu gösterişli yaşantıları ile Türk Boylarının değer ölçülerine uymadığından Anadoluda yerleşmeye başlayan Türk Kolları Osman Oğullarını tutmuşlar ve Âhilik örgütü de el altından Osmanoğullarına yardım ederek Selçuk Beyliklerinin yıkılmasını kolaylaştırmışlardır.

Osman beyin Âhiliği

Osman Bey Âhi Babalariyle tam bir anlaşma yaparak onların yardımını sağlamak için Âhi tarikatının Ulularından Şeyh Üdebali'nin kızını almak istemişse de Âhilik töresine göre el ustalığına ve kol gücüne dayanan bir zanatı olmayana kız verilmeyeceğinden, Osman Bey de bu tarikata girerek altı ay kadar tabak çıraklığı yapmak zorunluğunda kalmıştır. Yavuz Selimin Hükümdarlığına kadar Anadolu'nun her yerinde çok kuvvetli bir örgüte dayanan «Âhiler» zaman zaman Osmanlı Padişahlarına bile kafa tutarak baş kaldırmışlar ve Hacıbayram'ı Veli zamanında Ankara'da isyan ederek yirmi gün müddetle Kent yönetimini ellerinde tutmuşlardır.

Daha önceleri Sultan Mustafa kardeşi Sultan Murat'a isyan edince Bursaya çekilerek Murad'a karşı koymak istemişse de Bursa kentinin Âhi Ulular1 «halkın kırılmasına, şehrin yıkılmasına sebeb olacak» böyle bir savaşa razı olmadıklarından Sultan Mustafa'yı Bursadan çıkararak bu savaşı önlemişlerdir.

Yiğit başılar

Daha Ondördüncü yüzyılda işine gücüne bağlı kalmak isteyen, akınlara katılarak talan yapmaktan hoşlanmayan Türk esnaf ve zanatçıları aralarında sağlam bir sınıf bağlantısı kurarak kuvvetli bir örgüt meydana getirmişler ve her Âhi kolu Hükümet adamlarının yanına bir sözcü göndererek «Yiğit Başı» dedikleri bu kişilerle haklarını savunmuşlardır.

Osmanlı Padişahları Âhi örgütünün bu sarsılmaz gücünden ürkerek zaman zaman bunları dağıtmak istemişlerse de başaramamışlardır. Yavuz Selim Safevîlerin başı Şah İsmail'i yendikten sonra memleket içinde belli bir inanca dayanan ve kendisine baş kaldırabilecek bir güçte olan Âhi örgütünü Şiilik ve Alevilik mezheplerine bağlılıkla suçlandırarak kökünden temizlemek istemiştir. Fakat Anadolu'da kırkbin kızılbaşın can verdiği Alevilik ve Bektaşilik, kan akıtmakla nasıl önlenmemişse Âhiler de sağlam bir inanca dayandıklarından ou güçlü Padişah bile bunlarla başa çıkamamıştır. İşte o zaman tarihçi Naimanın «Hilei Hakimane» dediği ve bütün yöneticilere sağlık verdiği başka bir yol denenerek Âhi teşkilâtı içinden çürütülmeye çalışılmıştır ki kılıç gücünün çıkamadığı insan inancı bu hileli yollara dayanamayarak çözülmeye başlamıştır. Doğanın tuhaf bir oyunu mudur, nedir? «Yiğit Adamlar kaba güce karşı ne kadar dayanıklı iseler, hile ve şeytanlık oyunlarına karşı o kadar çürüktürler ki....

iğdiş başılar

Padişah saraylarının kurnaz ve çıkarlarına bağlı Vezirleri ve bu Vezirlerin Anadolu'daki hileci Valileri bu sağlam Âhi örgütünü yıkamayınca «Yiğit Başılar» ı ele geçirmeye çalışmışlar, bunlara resmi ünvan, dünyalık ve arpalık sağlayarak bu örgütü içinden çürütmeye başlamışlardır. Her ilde kadının başkanlığındaki kent kurullarında elleri nasırlı zanatçıları temsil eden er yürekli Yiğit Başılar, giderek kurnaz Vezirlerin ve varlıklı beylerbeyinin etkisinde kalarak görevlerini yiğitçe yapamayınca anlayışlı halk yığınları bunların adlarını değiştirmiş ve Yavuz'dan sonraki tarihlerde Yiğit Başıların görevini yapan adamlara İğdiş Başı denilmeye başlanmıştır. Nasıl ki iğdiş edilen öküz boyunduruğa daha yatkın, övendirenin dürtüşüne daha dayanıklı ise, insan oğlu da kişiliğini, özgürlüğünü, inançlarını yitirdiği oranda semirir, dünyayı pembe görmeye başlar ve güdümlü işlere uysallıkla boyun eğer...

Âhilerin baş töresi olan «Âhi kişi halk ile, insaf ile dürüle» düsturu unutularakca, onların dayandığı Âhilik örgütü de iğdişbaşılar vezirin, valinin kölesi oluncа onların dayandığı Âhilik örgütü de çöküntüye uğramış ve işlerine hile, dalavere, çıkarcılık ve sahtecilik karışmaya başlamıştır. Onyedinci yüzyıldan sonra Âhi Şeyhlerini bile Hükümet tayin etmeğe veya zanatçılar tarafından seçilen Şeyhlere bir çeşit güven belgesi olarak «beraat» verilmeye başlanmış olup 1615 yılında İstanbul'da Peştemalcılar esnafının Âhi başı olan İdrisî Muhtefi İsimli «Melâmet» Şeyhini sarayın resmî inançlarına karşı direnebilen son Âhi babası olarak tanımaktayız (3).

Bugünkü esnaf teşkilâtı

Meşrutiyetin ilânından sonra büsbütün tarihe karışan Âhi teşkilâtı ve Loncaların yerine Ticaret ve Sanayi Odalariyle Esnaf Dernekleri konmuş olup bunların 50 yıllık çalışmaları göstermiştir ki hiç bir inanca dayanmayan bu Kurullar ve Esnafın haklarını koruyabilmekte ve ne de esnafın uymaya mecbur olacakları namuslu bir iş düzeninin ilkelerini koyabilmektedirler. Birinci Meşrutiyet yıllarından Ticaret Odalariyle Esnaf Dernekleri günlük politikaya âlet edilerek seçim sandıklarına oy toplayan bir örgüt olarak işletilmiş, birinci Cumhuriyet Türkiyesinde de yöneticilerine mevki ve menfaat sağlayan, halkın ve esnafın dertlerine sırt çevirmiş sahte Kurullar olarak sürüp gitmiştir.

Menderes'in her mahallede birkaç milyoner yetiştirme politikasını desteklemek için bu Kurulların idarecileri tarafından aksaçlı muhalefet liderlerine çekilen protesto telgrafları Türk Ekonomi tarihinin karanlık sahifelerini dolduracak önemli belgelerdir. Bu Kurullar 27 Mayıs devriminin tertemiz ilkelerine dayanan İkinci Cumhuriyet Türkiyesinde önceleri seslerini kısmış ve maskelenmiş olarak çalışmakta iken koalisyon Hükümetlerinin ekonomik çekişmelerinden cesaret alarak yine suyun yüzüne çıkmışlar ve özel teşebbüsü savunan liberalizm kahramanları olarak seslerini yükseltmeğe başlamışlardır.

Zaman zaman Plânlama Teşkilâtındaki helâl süt emmiş «Yiğit Başılar» a çatan bu Kurulların idarecileri bütçelerinden fonlar ayırarak Özel Teşebbüs ve mukaddesat bezirgânlarını desteklemeye çalışmışlardır. Liberal Ekonomi anlayışının Dış Ticaret rejimindeki hileli metodlarından faydalanan bu Kurulların idarecileri normal yollarla üyelerinden sağlayamadıkları gelirleri lisans ticareti ile sağlamağa çalışarak yüzbinlerce liralık «bağış» lar temin etmişlerdir. Merkezi Ankara'da bulunan Türkiye Esnaf Dernekleri Konfederasyonu kendi Dernekleri adına ve mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamak maksadiyle kopardıkları ithalât lisanslarını bilhassa gayrimüslim ithalât firmalarına devrederek «Teberru» adiyle büyük bağışlar sağlamışlar ve bu paralarla pahalı möbleler alarak döşedikleri Birlik binasını fakir esnafın ayak atamayacağı lüks bir saray haline getirmişlerdir.

Bu bağışlar kimler tarafından ve ne suretle alınmaktadır, belli değil. Lisansların satışında kimler pazarlık yapmakta ve yüzde kaç kârla devredilmektedir, belli değil. Araya giren meyancılar da kendilerine bir faide sağlarlar mı, sağlamazlar mı, belli değil. Ama onların da haklı olduğu bir yön var ki mademki Ticaret Bakanlığı uyguladığı lisans sistemi ile binlerce adamı zengin edebilmektedir. O halde fakir ve çaresiz esnaf adına bu yağmadan bir pay neden koparılmasın?

Dâvâ dönüp dolaşıp Osmanlı İmparatorluğunu çökerten nedenlere dayanmaktadır. Kanunî Süleymandan sonra başlayan çöküntü sürüp gitmektedir beyler. Tarihçilerin Onyedinci yüzyıla kadar «Yiğit Başı» dedikleri Âhi temsilcileri İğdiş Başına dönmüş bir kez. Ne yapsak boş. Tümen tümen İğdiş Başıların büyük halk yığınlarını temsil ettiği bu memlekette Devlet Plânlama Teşkilâtından dört yiğit başının düşünce ve inançları uğruna görevlerinden ayrılışı bütün aydın kişileri şaşırttı nedense. Bu tavşan yürekli dostlar kendilerinin yapamadıkları yiğitliği başkalarını yaptığını görünce de öfkelendiler. Vay neden bizler değil de, onlar diye.

Ama bu yiğit yürekli gençleri alkışlayalım dostlar. Bizler nasırlı boyunlarımızda yıllarca taşıdığımız boyunduruğa alışmış olsak bile henüz İğdiş edilmemiş genç tosunların «Bukağı» öfkesini hoş görelim ki memleket kurtulsun...

---

(1) Ettanzimat El içtihadiye, Vel—iktisadiye.
(2) İbni Said: Eltabakat
(3) Burgazi Fütüvvetnamesi. A. Baki GÖLPINARLI

ABD

Amerikada Meclis yenileniyor. Eski Meclis neler yaptı, neler yapmadı?

Yeni Seçimler

9 Kasım 1962 de yapılacak seçimler Kongre üyelerini bir an önce tatile girmeye sevkeden bir kampanya hazırlığına yol açtı. 50 milyondan fazla seçmenin oy kullanacağı bu seçimler sonucunda 435 üyeli temsilciler meclisi tamamen, 100 üyeli senato da kısmen yenilenecek, ayrıca 39 eyalet valisi seçilecek.

On aydan beri devamlı toplantı halinde bulunan kongre ile Beyaz Saray arasındaki münasebetlerin kısa bir bilânçosu yapıldığında, gerek Temsilciler Meclisinin, gerekse Senatonun, Kennedy ile arzulanan hamleci ve reformcu gidişine ayak uydurabilecek yeterlikte olmadığı görülüyor. Gerçekten 87 nci dönem kongresinden pek memnun kalmıyan Başkan Kennedy ara seçimlerin iktidarda olan partiye daima bir miktar sandalye kaybettirdiğini de dikkate alarak, kampanyayı bizzat yönetmeye karar vermiş bulunuyor. Demokrat Partinin senatoda 28, Temsilciler Meclisinde 88 oy farkına dayanan bir çoğunluğa sahip olması yeterli değil genç başkan için. Zira Kennedy Kongrenin her iki dalındaki bu çoğunluğa rağmen istediği bir kısım reform kanunlarını geçireme di veya geçirmek için büyük zorluklarla karşılaştı. Bu sıralarda da, Küba ve Berlin gibi milletlerarası meselelerde önemli gelişmeler olması ihtimaline rağmen Washington'da kalmayıp, eyalet eyalet dolaşmasının gayesi, önümüzdeki seçimlerin Beyaz Sarayla işbirliği yapmağa daha yatkın, daha ilerici bir kadroyu kongreye göndermesini sağlamak.

Kongre'nin muhasebesi

87 nci dönem Kongre neler yaptı, neler yapamadı? Kennedy idaresinin gerçekleştirmek istediği işlerin bir kısmı önemli değişikliğe uğramadan geçmiş, bir kısmı Kongre ile Beyaz Saray arasında uzlaşmaya bağlanmış, nihayet bir kısmı da Kongrenin kapıları arasında sıkışıp kalmıştır.

Kennedy idaresi için başarı sayılması gereken kanunlar şunlar:

— Amerika Birleşik Devletleri tarihinde en «cesur» kanun olduğu söylenen Ticaretin Genişletilmesi kanunu (Trade Expansion Act). Bu kanunla, Kongre, Başkanı bütün gümrük tarifelerini % 50 oranında indirmek ve diğer bazı tarifeleri de tamamen değiştirmek yetkisini veriyor. Amaç Ortak Pazarın rekabetine karşı koymak ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ve genellikle Atlântik topluluğu ile ortaklık münasebetleri ni ilerletmek. Amerikanın bu kanun çerçevesinde alacağı kararların dünya ticaretini geniş ölçüde etkileyeceği muhakkak.

— Kongo ve Orta Doğu harekâtının masrafları ile iflâsa doğru sürüklenen Birleşmiş Milletleri malî çıkmazdan kurtarmak için genel sekreter U Thant tarafından çıkarılan 200 milyon dolarlık bononun yarısının Amerika Birleşik Devletleri tarafından satın alınması. Kongre bu kanunu bir kaç defa reddettikten sonra, çeşitli baskılar sonucunda kabul etti. Kuruluşundan 17 yıl sonra Milletlerarası Teşkilât hakkında görülen antipati doğrusu kayda değerdi. Fakat, her şeye rağmen Birleşmiş Milletler için sevinilecek bir olay.

— İşsizler hakkında 435 milyon dolarlık bir program.

— Özel teşebbüs tarafından, fakat hükümet kontrolunda gerçekleştirilecek peyk muhabere sistemi ile ilgili kanun.

— Milletlerarası durum gerek

Genera De Gaulle
«Anayasa benim, el ne karışır?»

tirdiği takdirde 150.000 yedeğin silâh altına çağrılması ile ilgili kanun.

Kongre ile Beyaz Saray arasında uzlaşmaya bağlanan meseleler ise şunlar:

— Dış yardım programında bir milyara yakın kesinti. Kennedy ilde resi 4.878.900.000 dolarlık dış yardım talebinde bulunmuş, Kongre ise ancak 3.928.900.000 dolarlık yardımı uygun bulmuştur. Kongreden çıkan miktar geçen yıla nazaran aynı. Yani ilk bakışta dış yardımda bir değişiklik olmadığı sanılıyor. Gerçekte ise, yardımın iç dağılışı bir hayli farklı. *Bir kere askerî yardımda 300 milyona yakın bir azalma var.* Ayrıca ekonomik yardımın fasıllarında da geçen yıla nazaran azalmalar mevcut. İki büyük ana bölümdeki bu azalmalar oldukça yüklü «kalkınma için birlik» programına aktarılmış. Lâtin Amerikanın gelişmesi amacıyla hazırlanan bu programın tutarı 525 milyon dolar. Amerikan dış yardım programının yeni hüviyeti, *az gelişmiş ülkelerin geçen yıl kadar yardım alabilme şanslarının yüksek olmadığını haber veriyor.* Amerika, Türkiyeye vereceği yardımlarda da kısıntı yapmak zorunda kalacak.

— Hükümetin tarım ürünleri fazlası üzerinde daha geniş kontrol sahibi olması ile ilgili kanun 1964' den sonra yürürlüğe girecek.

— İş adamlarının satın aldığı yeni teçhizat üzerinden vergi artışı *sağlandı.*

— Kennedy posta ücretlerine yapılacak zamla 800 milyon dolar gelir sağlamak istedi, 600 milyona razı oldu. *Fakat, bu miktar federal memur ücretlerindeki 1 milyarlık artışı karşılıyor.*

Kennedy İdaresinin kabul ettirmeğe muvaffak olamadığı başlıca kanunlar şunlardır:

— İhtiyarlara ücretsiz bakım kanunu Demokratların üçte iki çoğunluğa sahip olduğu Senatoda takılıp kalmıştır. Başkan Kennedy Kongrenin bu anti—sosyal tutumuna çok sinirlenmiş ve durumun takdirini Amerikan halkına bıraktığını söylemişti.

— Şehircilik meseleleri ile meşgul olacak bir bakanlığın kurulması ile *ilgili tasarı da Kongreden geçememiştir.*

— Orta okul ve liselere federal bütçeden yardım yapılması ve öğretmen maaşlarının artırılması tasarıları da 87 nci kongre üyelerine sempatik görünmedi.

Dış olaylar

Özellikle Cumhuriyetçiler bir süreden beri Kennedy'in dış politikasını tenkit ediyor ve komünizme karşı yürütülen mücadelenin sertliğinden pek çok şey kaybettiğini ileri sürüyorlar. Küba meselesinin gösterdiği son gelişmeler gerçekten genç başkanı seçim platformunda güç bir duruma sokmuş bulunuyor. Fakat, sağduyu sahiplerinin Küba ya karşı izlenecek politikada aşırı sağcıların tavsiye ve tenkitlerine fazla değer vereceklerini beklememek lâzım.

Seçimlerin yaklaşması, Küba meselesi etrafında Doğu — Batı münasebetlerinin de gerginleşmesine yol açmıştır. Başkanlık mücadelesinde, Küba konusunda sonuçlarını önceden tahmin etmeden söylediği sözlerin ağırlığını şimdi anlıyan Kennedy, *Nixon'u Komünizmin Küba'ya yerleşmesine seyirci kalmakla* suçlamanın yetmediğini kabul etmektedir. Küba'ya karşı ilân edilen ekonomik ambargo kararında seçim mülâhazalarının önemli rolü olduğu bir gerçek.

Dış yardım programındaki önemli kesintiyi de seçim mülâhazaları ile izah etmek mümkün. Kennedy'in partisi içindeki ve dışındaki muhalifleri, baskanın kampanyadaki en büyük kozlarından *birini elinden almış oluyor.*

Son olarak zenci Meredith olayının da seçimler üzerinde bir dereceye kadar etkide bulunacağını söylemek mümkün. Güneydeki demokratların bu olaydan hiç de memnun olmadıkları açık. Kennedy için güney eyaletleri vali Faubusun söylediği gibi bir «seçim çö lü» olabilir. Meredith olayının etkisinin, ne yönde olacağı, Kennedy'in güneyde kaybedeceğini kuzeyde telâfi edip etme *mesi ile anlaşılacak.*

FRANSA

Demokrasi savaşı şiddetleniyor!.. De Gaulle siyasî partilere ateş püskürüyor!..

Zarlar atıldı

Siyasî partilerle, Fransanın kaderine iki defa hükmetmiş olan kuvvetli adam arasındaki mücadele bütün şiddetiyle ortaya döküldü artık. İlk olarak İçişleri Bakanı Roger Frey'in ağzından referandum sonucu *«Evet» çıkmazsa çekileceğini bildiren* De Gaulle 19 Ekimdeki televizyon konuşmasında şu sözlerle kararını doğruladı:

«Fransızlar, cevabınız kötülük rejimlerini yeniden kurmak isteyen eski partilerin, yıkıcı faaliyetlere girişmek *istiyen ayrılıkçıların istediği gibi* «HAYIR» olursa, ya da «EVET» diyenler çoğunlukta olmakla birlikte, bu çoğunluk zayıf olursa, şurası açıktır ki, görevim derhal ve vazgeçilmez şekilde sona erecektir.»

Siyasî Partiler ise «Hayır» ların sayısını yükseltmek için bütün kolları sıvamış bulunuyor. Fakat Millî Meclisteki partiler arası kampanya süresince devam edip etmiyeceği bilinmiyor.

Ancak şurası muhakkak ki, general De Gaulle'ün referandum ve genel seçimleri ayrı ayrı mütalâa etmek hususunda gösterdiği bütün titizliğe rağmen, *7 Ekim günü başlıyan kampanya* gerçekte, siyasî partilerin iki nabız yoklamasını birlikte mütalâa ettiklerini gösteriyor. Bir çok siyasî parti, bu arada sosyalist parti (S.F.İ.O.) tutumunu şimdiden tesbit etmiştir. S.F.İ.O. «Hayır» ittifakı kurmaya ve bu cepheye, «hayır» kararı alan bütün siyasî partileri ve bağımsızları toplamaya taraftar. Fakat bunların arasında komünistlerin bulunup bulunmıyacağı belirtilmiş değil.

«*Thorez'den* Pinay'e uzanan kutsal birlik» in yeniden kurulması söz konusu gibi görünüyorsa da, Cumhuriyetçi Halk Hareketinin (MRP) kesin bir tutum tesbit etmemesi bu fikrin kuvveden fiile çıkmasını şimdilik önlüyor. Pompidou hükümetini düşüren gensoruya imza koyanlar arasında S.F.İ.O., P.S.U, M.R.P. Demokratik Birlik, Liberal Avrupa Partisi ve Bağımsızların nüfuzlu liderleri vardı. Siyasî partiler aynı cepheyi meclis dışında gerçekleştirmezlerse, De Gaulle'ün sırtını yere getirmek hayli güçleşecek.

De Gaulle ve Siyasî Partiler

Yaşlı generalin son konuşmasında bir kere daha ortaya koyduğu siyasî parti *aleyhtarı tutum yeni değil.* Generalin hâtıratında siyasî partiler hakkındaki düşüncelerine göz atarsak, bugünkü davranışının nedenlerini daha kolay anlamak mümkün olur. De Gaulle'ün Harp Hatıralarından alınan şu bir hayli ilgi çekici: (Mémoires de Guerre — Le Salut 1944—1946).

«Söz vermiş olduğum gibi, genel seçimlere giderek millete istediğini belirtme imkânını vereceğim. Fakat, kendi despotik eğilimim bir yana, milletin iktidarın kuvvetli ve devamlı olduğu bir rejime ihtiyacı olduğu hususundaki kanaatimden vazgeçmiş değilim. Partiler böyle bir iktidarı meydana getirmekten âcizdirler. Her türlü vasıta ile iktidarı ele geçirmeye çalışan komünistler bir kenara konursa, hiç bir siyasî teşekkülün memleketin ve devletin yönetimini sağlıyacak yeterlikte olmadığını müşahede ediyorum. Bunlardan bazıları önemli *sayıda oy* toplıyabilirse de, içlerinden birinin genel menfaati temsil ettiği yolunda yerleşmiş bir kanaatten söz edilemez. Zaten partilerin her biri bir *azınlığın oylarını alacak. Neticede,* hiç bir teşekkül millî otoriteyi temsil edebilecek ne seçmene, ne itibara, ne de güce sahip!

Partilerin ayırıcı niteliklerine kendi soysuzlaşmaları ekleniyor. Bu soysuzlaşma lâflarla örtülmeye, saklanmaya çalışılır. Fakat bu doktrinci davranış, bu cazibe ve partilerin bu büyüklüğü, ülküler kayıtsız kalan materyalist çağda bozulmadan kalamaz. İlkelerden mülhem olmıyan, doktrin aşılama *ihtirasından* uzaklaşan siyasî partiler ister istemez aşağılaşacak ve her biri bir sınıf menfaatinin koruyucusu haline gelecektir. İkti dar onların eline geçerse, yöneticileri temsilcileri, militanları siyasette tutunmak için profesyonel olarak hareket edecekler dir. Kamu görevlerinin, nüfuzlu mevkilerin, idarî makamların fethi, bundan böyle partilerin başlıca meşguliyeti olacak, o kadar ki faaliyetleri tak tik denilen yolda gelişecek, bunun sonucunda taviz verme ve hattâ inkâr etme politikası benimsenmiş olacaktır. Bütün partiler azınlıkta kaldığından, kumanda mevkilerini ele geçirmek, bunları rakipleri ile paylaşmak için vatan dışlara karşı çelişmelere düşülecek ve itibarları son derece sarsılacaktır. Hü kümet içinde zıt grupların bulunması ve bu suni birliğin devamlı olmasının sonucu iktidarsızlık olacaktır...

Bu şartlar, devlet başkanının partilerden gelmemesini, halk tarafından seçilmesini gerekli kılmaktadır. Devlet başkanı bakanları tayin etmeli, milletin nabzını yoklama hakkına sahip olmalı, tehlikeli anlarda Fransanın bütünlük ve bağımsızlığını korumakla görevli olmalıdır...

Fransızlara, Devletin benim istediğim gibi kurulmasını isteyip istemediklerini sormak benim işim. Olumlu cevap verirlerse partiler buna uyacak ve Yeni Cumhuriyete ben de katılacağım. Aksi halde, gerekli sonuçları çıkarmakta gecikmiyeceğim.»

Anayasa mahkemesine müracaat!

Senatonun nüfuzlu başkanı Caston Monnerville'in, referandum sonucu «evet» çıktığı takdirde Anayasa Konseyine başvuracağı yolunda kuvvetli söylentiler dolaşması üzerine, De Gaulle şimdiden telâşlandı. İki hukukçu, Senato başkanının Anayasa Konseyine müracaat etmesini önleyecek hukukî yolları *araştırmakla görevlendirildi.* Fakat bu hukukçuların şimdiye kadar bir çözüm buldukları sanılmıyor. Monnerville'in müracaatı üzerine, Anayasa Konseyi referandumla kabul edilen kanunun anayasaya aykırı olduğuna karar verirse, kanun yürürlüğe giremiyecek. Hatırlarda olduğu üzere, Konsey, istişari mahiyette yaptığı oylamada kanunun anayasaya aykırı olduğu yolundaki kanaatini belirtmiş bulunuyor. Monnerville müracaat ettiği takdirde, iki yıldan beri Konsey çalışmalarına katılmıyan Vincent Auriol'un oylamaya katılmasını sağlamak üzere *De Gaulle aleyhtarı* hukukçular kesif kulis faaliyeti gösteriyor.

Danıştay'ın, gizli ordu mensuplarını yargılamak üzere kurulmuş olan özel askeri mahkemenin anayasaya aykırı olduğu yolunda aldığı karardan sonra, Anayasa Konseyinin referanduma sunulan kanun hakkında benzer bir yargıya varması De Gaulle idaresini temellerinden sarsabilecektir.

De Gaulle 8 Nisan 1962 deki referandumla kendine tanınan yetkilere dayanarak 1 Haziran 1962 tarihinde özel askeri mahkemenin kuruluşu ile ilgili kararnameyi yayınlamıştı. Hükûmet Danıştayın hukukî anlayışını «anormal» telâkki ededursun, Anayasa Konseyinden başka türlü bir anlayış göremiyecektir.

«L'Express» gazetesinin yaptığı anket sonunda, 2000 kişiden % 36 sının 28 Ekim referandumunu bir «dönemeç» olarak kabul ettiği anlaşılıyor. «Altıncı Cumhuriyet» in kurulup kurulmaması De Gaulle'ün referandumdan sonra vereceği kararla doğrudan doğruya ilgili olacak.

"Evet„ deyin, yoksa gidiyorum ...

Fransa'da çıkan haftalık «L'Express» gazetesi başyazarı Jean—Jacques Servan—Schreiber, «Bu ne biçim demokrasi» başlıklı yazısında C. Başkanı general De Gaulle'e hücum etmekte ve 28 Ekimde yapılacak referandumun olayların seyri sonucunda De Gaulle'e «hayır» veya «evet» demek anlamına geldiği işaret etmektedir.

Jean—Jacques Servan—Schreider, De Gaulle'ün oylamanın sonucu «evet» çıkmadığı takdirde çekileceği tehdidini öne sürmekle tarihi şahsiyetini ve ağırlığını ortaya atmasına dikkati çekerek şöyle devam ediyor:

«Bu tarz hareket her halde korkunçtur. Zira, cumhurbaşkanı olmaya en lâyık kimsenin general De Gaulle olduğunu düşünen bir Fransız çoğunluğu varsa, ister halefinin seçimi ile ilgili sistem, ister millî savunma politikası, ister Avrupa'nın birleşme tekniği, ister demiryolları ücret tarifesi veya başka bir mesele hakkında O'nun teklif ettikleri ile mutabık olmıyan bir Fransız çoğunluğu da mevcut olabilir, De Gaulle'ün kendi ifadesi ile bu onların da «egemen hakkı» dır. Fakat hayır. Her şey üzerinde her istediği, her arzu ettiği zaman mutabık olmak lâzım. Yoksa gider.

İşte bulunduğumuz nokta. Devlet başkanının kafasında bir fikir mi var, evvelâ milletvekillerinin bunu ne reddetme, ne de değiştirme kabiliyetleri yok. Neden mi? Meclisleri fesheder de ondan.

İkinci olarak vatandaşların da reddetme tercihleri yok. Aksi halde görevini terk eder, gider.

Buna nasıl demokrasi adını verirsiniz?

Her aklına estiğinde memleketten bir şey isteyen, istediğini elde etmediği takdirde görevinden kaçan nasıl vatansever olur? Kafasından geçen her tasarı hakkında oylama sonucu menfi çıktığı takdirde, halk yargısını önceden reddeden ve kendisine açık bono verilmediği takdirde, gideceğini söyliyen nasıl demokrat olur? Bakanlarının, Hukukçuların, ülkenin seçkin temsilcilerinin, anayasa uzmanlarının aleyhte mütalâalarına rağmen, odasının inzivasında nesebi gayri sahih bir kanun tasarısı hazırladıktan sonra, bunu iç savaş tehdidi altında memleketin garantisi gibi göstermek devlet adamlığı mıdır.

De Gaulle bize, şu belirli ve önemli nokta üzerinde meclisle aramda bir anlaşmazlık var; memleketi hakem tayin ediyorum, herkes milletin kararına boyun eğecek, deseydi böyle konuşsaydı, münakaşa mümkün ve referandum dürüst olurdu. Fakat hiç de böyle olmadı. Mesele şöyle ortaya kondu: «Evet» deyin yoksa gidiyorum.

Bu tercihle herkes günün birinde özel veya meslek hayatının şu veya bu merhalesinde karşı karşıya kalır. Tecrübe göstermiştir ki boyun eğilirse, ip elden kaçar. Bunun sonu yoktur. Şantajı reddetmek muhakkak ki her zaman güçtür, fakat boyun eğmek öldürücüdür. Bir şantaj üstadının karşısında, başka uzlaşma yolu yoktur ve hayır demek lâzımdır. Bu bir anlık cesaret işidir, fakat bu yeniden eşit şartlarla konuşmaya imkân veren kaçınılmaz bir cesarettir.

28 Ekimde referandumda hayır'lar çoğunluğu kazanırsa, De Gaulle tehdidini uygulamıyacak ve hiç şüphesiz yerinde kalacaktır. Ve herkese hür bir adam olarak, Evet veya Hayır demek için düşünme gereğini duyuran da sadece bu gerçektir.

Genel oyun tasarısını kabul etmediğini ileri sürerek gidecek bile olsa, Devlet başkanı bir maceracı olduğunu itiraf edecektir. O zaman, memleketin kaderine bir gün daha fazla hükmetmeğe lâyık olmadığı anlaşılacaktır.»

KÜBA

Amerika, nihayet Küba'ya ambargo koydu!..

Küba meselesi, geride bıraktığımız hafta içinde yeni gelişmelere uğradı. Gelişmelerden biri, Birleşik Amerika'nın Küba'ya karşı ambargo koyma kararını alması ve bunu Başkan Kennedy'nin ağzı ile ilân etmesi oldu.

Karar, Amerika'nın müttefiki ve büyük ticaret filolarına sahip olan memleketlerle ciddî anlaşmazlıklara yol açacağa benzer.

Dünyanın en büyük deniz ticaret filolarına sahip ülkelerin temsil edildiği «Milletlerarası Deniz Nakliyatı Birliği» yaptığı olağanüstü toplantıda, Küba ile yapılan ticarete ambargo konulması düşüncesini, Birleşik Amerika temsilcisi hariç, oybirliğiyle reddetti. «Milletlerarası Deniz Nakliyat Birliği», üyelerinin bu konuda istedikleri kararı kendi başlarına almakta serbest oldukları bir bildiriyle açıkladı.

Fakat, ambargoya karşı en sert tepki, geçenlerde bir gemisi, Birleşik Amerika'da üslenen Kübalı mülteci korsanların hücumuna uğrayan İngiltere'den geldi. İngiliz Amirallik Dairesinin bir sözcüsü, geçen hafta sonunda verdiği bir demeçte, İngiliz deniz kuvvetlerinin, İngiliz ticaret gemilerini koruyacağını bildirdi.

Küba konusunda «sivil abluka» uygulamak çabası boşa çıkan Birleşik Amerika, bunun yerine birtakım askeri gösterilere girişti. Birleşik Amerika kara ve deniz kuvvetlerinin Karaib'lerde Küba açıklarında manevraya başlayacağının bildirilmesi, donanmanın en iyi tepkili avcı uçaklarından meydana gelen bir filonun, Küb'dan 150 kilometre kadar ötedeki Key West'e gönderildiğinin açıklanması bun*lar arasındadır.*

Bin Bellâ Havana'da

Fakat geçen hafta, Küba konusuyla ilgili asıl gürültü, Cezayir Başbakanı Bin Bellâ'nın Havana'yı ziyaretinden koptu. Daha Bin Bellâ'nın Küba'yı ziyaret edeceği bildirildiği vakit, birtakım Amerikan çevreleri bu konudaki hoşnutsuzluklarını gizlememişlerdi. Bin Bellâ'nın Havana'da, Fidel Castro'nun iktidarı almak üzere Havana'ya ilk gelişinden beri görülmeyen bir coşkunlukla karşılanması, Bin Bellâ'nın, Küba ihtilâlini övmesi ve desteklemesi, Küba ihtilâli ile Cezayir ihtilâli arasında son derece yakınlık olduğunu belirtmesi, nihayet, Birleşik Amerika'nın Küba'daki Guantanamo üssü de dahil olmak üzere bütün yabancı üslerin ortadan kaldırılması gerektiği yolundaki sözleri, zaten bir seçim kampanyasının hararetine dalmış olan Amerikan siyasetçilerini çileden çıkardı. Birleşik Amerika'nın sağcı, muhafazakâr siyasetçileri, hem Küba'yı, hem Cezayir'i kötülemek, hem bu vesileyle Başkan Kennedy'nin dış siyasetini vurmak için Bin Bellâ'nın Havana ziyaretini ele alarak şiddetli bir kampanyaya giriştiler. Nitekim Cumhuriyetçi Partinin seçim kampanyasını idare eden Âyan üyesi Barry Goldwater ile Temsilciler Meclisi üyelerinden Bob Wilson ve William Millet ortak bir bildiri yayımlıyarak, Bin Bellâ'nın Küba'da Birleşik Amerika'ya «ihanet» ettiğini, Amerika'nın «Bin Bellâ'nın diktatörlüğüne para yardımında bulunmamasını» istediler. Gerici «New York Mirror» gazetesi ise Bin Bellâ'nın Sovyetlerin oyununu oynadığını söyliyerek kendisini «komünistlik» le suçlandırdı ve «Bin Bellâ bu tutumuyla Birleşik Amerika'dan dış yardım isteme hakkını kaybetmiştir. Bir kuruşluk Amerikan yardımının bile bu sol eğilimli ve milletlerarası sahnenin nevzuhur simasına verilmemesini sağlıyalım» diye yazdı. Daha ateşli bir Âyan üyesi, Demokratlardan Mike Monroney ise, Dean Rusk'a bir telgraf çekerek Birleşik Amerika'nın Cezayir'le siyasî münasebetlerini kesmesini istedi. Oysa, Bin Bellâ herşeyden önce bir şükran borcunu ödemekten başka şey yapmamıştı: Cezayirli milliyetçiler Birleşik Amerika'nın Fransa'ya verdiği silâhlarla yaralanıp öldürüldüğü sırada, Küba Cezayirli yaralıları iyileştirmek için hastahanelerini kapısını açmıştı. Fakat öyle görülüyor ki, sorumlu sorumsuz Amerikan siyasetçileri hâlâ aynı hâtada direnmek niyetindedirler. Bu siyasetçilerin şimdi Cezayir'e karşı alınmasını istedikleri tedbirler, giriştikleri hücumların benzeridir ki, bir zamanlar Küba'yı tarafsız durumundan çekip Doğu Bloğuna yanaşmağa zorlamıştı. Küba vesilesiyle Cezayir'e karşı şimdi başlıyan kampanya sürüp gittiği, lâfta kalmayıp fiilî tedbirlere uzandığı takdirde, Birleşik Amerika'nın Küba'ya olduğu gibi Cezayir'i de Doğu Bloğunun kucağına atmak marifetini göstermesinden korkulur.

YEMEN

İhtilâlciler, kesin başarıyı sağlamak üzere...

Başlangıcın sonu

Yemen'den alınan haberler, ihtilâlin başlangıcında olduğu gibi, birbirini tutmamakta devam etmekle birlikte, önümüzdeki birkaç gün içinde ihtilâlin kaderinin kesin olarak tayin edileceği anlaşılmaktadır. İhtilâlin bu sınavdan başarıyla çıkması ihtimali de her gün artmaktadır. Bunun sebebi, zamanın ihtilâlciler lehine işlemesidir. Öte yandan, daha önceki ihtilâllere de karışmış olan şimdiki ihtilâl liderlerinin, eski tecrübelerden ders alarak bu seferki harekete iyice hazırlanmış oldukları ortaya çıkmıştır. Yemen'deki her hangi bir ihtilâl için en büyük tehlike, Yemen'in ilkel kabilelerinin imamlığa bağlılığıdır. Oysa bu seferki ihtilâlde, bu bağlılık ağır basmamıştır. Gerçekten de bundan önceki ihtilâllerde, ihtilâlciler ilk anda başarı kazandıkları halde, devrilen imamlar bu kabilelerin başına geçerek birkaç gün sonra ihtilâlcileri temizlemişlerdi. Bu sefer böyle olmamış, Kuzey sınırında Suudi Arabistan'ın, Doğuda Aden'deki gerici emirliklerin kışkırtmasıyla, para yedirmesiyle ayaklanan birkaç kabile dışında, ihtilâle karşı büyük bir hareket meydana gelmemiştir. Bu, bir yandan da son ihtilâlin halkçı özelliğinden ileri gelmektedir. Gerçekten de, bundan önceki ihtilâller bir «saray kavgası» olmaktan öteye geçmiyor, imam ailesinden birinin, öbürünün ayağını kaydırmak amacından ileri bir ülkü taşımıyordu. Oysa, bugünkü ihtilâli yapan genç subayların amacı Yemen'i bir ortaçağ ülkesi olmaktan kurtarmak, Nasır tipi bir sosyalizm ile, halkın hayat seviyesini yükseltmektir.

Hazırlıklar

Yemen'in gerici komşuları, ihtilâli ezmek için kabilelerden bekledikleri hareketin gelmediğini görünce başka çarelere başvurmak zorunda kaldılar. Kral Suut ailesinden emirlerin, Suudi Arabistan'lı unsurlarla imamlığa bağlı Yemen'li unsurların başında giriştikleri, sınır bölgesi harekâtı bunlar arasındadır. Fakat bundan da beklenen sonuç alınamamıştır. Şimdi yeni bir hareketin hazırlandığı sanılmaktadır. Mekke radyosunun verdiği haber doğruysa ihtilâlde öldüğü bildirilen İmam Mansur Billâh yeni hükûmet kurmuş ve onun başına amcası Emir Seyfülislâm El—Hasan'ı getirmiştir. Suudi Arabistan ve Ürdün tarafından desteklenecek olan bu «sürgündeki Yemen Krallık Hükûmeti» nin Yemen Arap Cumhuriyetini yıkmak için son defa şansını denemesi yakın bir ihtimaldir. Öte yandan, bu hükûmetin kuruluşunun açıklanmasıyla birlikte yedi savaş gemisinden meydana gelen bir İngiliz filosunun Süveyş'ten geçip Aden'e doğru yol alması da oldukça tuhaf bir tesadüftür. İngiltere'nin Aden sömürgesi ve himaye bölgesinden dolayı Yemen Arap Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ne kadar «can sıkıcı» bulduğu bilinmektedir. Yemen'deki iki taraf arasında son bir kuvvet denemesinin beklendiği şu sırada İngiltere'nin böyle bir filoyu Aden'e göndermesi ne sebepsiz ne de Suudi Arabistan—Ürdün cephesinin tasarılarıyla ilişiksiz sayılabilir. Buna göre, ihtilâlin başından beri kuzeyden ve doğudan tecavüze uğrayan yeni rejim, en büyük denemesini geçirmek üzere bulunuyor demektir. Fakat aradan geçen bir aya yakın zamanda Yemen ihtilâlinin gittikçe daha sağlam olarak yerleştiği de gözden uzak tutulmamalıdır. Öte yandan Mısır'ın ihtilâlin daha ilk günlerinde 1956 Cidde anlaşmasına göre Yemen'e vuruş gücü büyük bir birlik gönderdiği, bunu sonradan takviye ettiği, ihtilâlcilerin elinde Krallık zamanında Sovyetlerden alınmış modern silâhlar bulunduğu, nihayet Mısır ile Sovyetler Birliği'nin yeni rejime verdikleri teminat da hesaba katılırsa ihtilâl rejimi bu denemeye oldukça hazırlıklı sayılabilir. Kaldı ki, Yemen'deki durumu yakından izleyen, bu ülkeden haber alma kaynakları en geniş olduğu halde şimdiye kadar durumu «iyice bilmediği» bahanesiyle yeni rejimi tanımamakta ayak direyen İngiltere'nin son günlerde bu tutumunu değiştirdiği de göze çarpmaktadır. İngiltere'nin Aden'e deniz kuvveti göndermesine raslayan bu tutum değişikliğinde de çelişik bir yön yoktur. İngiltere, Yemen'de oynanacak son kozun sonucuna göre, davranışlarına bir kulp takabilecektir: Yemen'de ihtilâlciler temizlendiği takdirde, kendisinin yeni rejimi tanımak üzere bulunduğunu belirtmiş olmasını ileri sürerek bu işte parmağı olduğu yolundaki suçlamalardan sıyrılmağa çalışacaktır; kralcılar, hemen hemen yüzde yüz olan yenilgiye uğrarlarsa, o zaman da yeni rejimi tanımak için bundan elverişli fırsat bulamayacaktır.

SUUDİ ARABİSTAN

Kraliyet, Suudî Arabistanda da son günlerini yaşıyor..

Sallanan taht

Son zamanlarda şansı yaver gitmeyen taçlılardan biri varsa, hiç şüphe yok ki bu, Kral Suut'tur. Nasıl olmasın ki, *«ailemdeki ayaklanma»* sonucunda kardeşlerinden, yeğenlerinden bazı Emirlerin kendisine açıkça meydan okumalarından, «hür emirler» topluluğunu kurmalarından daha birkaç gün sonra, Güney komşusu Yemen'de krallığın devrildiğini, imam ailesinin temizlendiğini, cumhuriyet idaresinin kurulduğunu gördü. Yemen'deki ihtilâl rejimini devirmek için yaptığı gizli açık müdahaleler ise, şimdiye kadar beklediği sonucu vermedi. Zaten hasta olan Suut'un, bu olaylar karşısında bir sinir buhranı geçirdiği, sağlık durumunun gittikçe kötüleştiği sadece Kahire'nin propagandası olmasa gerek. Nitekim geçen hafta bu sinirliliğin açık bir belirtisi ortaya çıktı: Kral Suut, Yemen konusundaki siyasetini tasvib etmeyen Bakanlar Kurulu'nu toptan lâğvetti, kardeşi veliaht Prens Faysal'ı başbakanlığa getirdi, Bakanlar Kurulu yerine ise, silâhlı kuvvetler komutanlarından meydana gelen Yüksek Savunma Konseyi'ni geçirdi. Bir zamanlar Başkan Nasır'la yakınlaşmak istediği, Suudî Arabistan'ın reformlara ihtiyacı olduğunu ileri sürdüğü için gözden düşen Emir Faysal'ın, şimdi bir Nasır düşmanı olduğu tahtın tehlikede olduğundan başka birşey düşünmediği göz önüne alınırsa Suudî Arabistan'ın bu kabinesiz başbakanının, Suut'un er[illegible] yerine getirmekten, yanı tahtı her gün biraz daha hızla çöküntüye yaklaştırmaktan başka birşey yapamıyacağı ortadadır. Yemen'deki cumhuriyetçi ve sosyalist eğilimli ihtilâl Suudî Arabistan halkında da, Ürdün halkında da yankısını bulacaktır. Mamafih, böyle bir durumda Suut'un memleket dışında bulunması, kabağın Emir Faysal'ın başına patlaması ihtimali de gün geçtikçe çoğalmaktadır. Çünkü Kral Suut, son olaylar üzerine artık memleketi idare edemiyecek duruma geçmiştir. Bundan dolayı Kral Suut'un pek yakında tedavi amacıyla, fakat kesin olarak, kalabalık haremiyle Avrupa'ya göçetmesi beklenmektedir.

İNGİLTERE

Muhafazakâr Parti kongresinde, halkın İşçi Partisine kaymasını önlemek için, ileri sosyal görüşler ortaya atıldı.

Muhafazakârlık ve sola açılış

İşçi partisinin Broghtan'da, muhafazacı partinin Llandudno'da yaptığı yıllık kongreler İngiltere'nin Ortak Pazara katılması meselesinin yeniden alevlenmesine ve halkoyunda tartışılmasına yol açtı.

Yaklaşan seçimlerin Ortak Pazar konusunda bir nevi plebisit olacağının anlaşılması üzerine her iki kongrede liderlere tam bir güven gösterisi yapıldı. Her iki kongrede de modern dünya gereklerinin İngilterede sosyal ve ekonomik reformlara girişilmesi sonucunu ortaya koyduğu noktasında birleşme sağlanması dikkati çekiyor. Özellikle Llandudno kongresinde «İşçi Partisinin icraattan çok vaatlerden ibaret» olduğu söylenen programının çerçevesini zahiren aşan bir sosyal politikanın kabulü üzerinde durulmaya değer.

Başbakan Mac millan, Avrupa topluluğuna katılmak için ödenecek fiyatın sadece Roma antlaşmasının eğemenliği sınırlayan hükümetlerine boyun eğmek olmadığını, bu tarihi dönemeci dönebil ların gerektiğini savunur görünüyor ve hattâ bu reformların İşçi Partisinin programına nazaran daha cesur bir şekilde ele alınacağını söyliyerek, Solcu görünme zaruretini duyuyor. Muhafazakâr Partinin sola kayan bu hareketinde seçimlerin etkisi olduğu söz götürmez.

Fakat her şeye rağmen, solcu görünme zaruretinin olumlu bir davranış. Akla ister istemez Türkiyedeki sosyalistlerin isteklerini öğrenen bir İngilizin sözleri geliyor:

«Türk sosyalistlerinin istekleri, İngilterede Muhafazakâr Partinin programına çok önceden girmiştir.»

Günümüzün uluslararası Hukuk düzeninde Asya - Afrika ülkelerinin rolü

Sina Pamukçu

Benzer politik ve sosyal değer ve çıkarları olan enversel bir topluluğun bulunmadığı bir zamanda, kabul edilir bir hukuk düzeni nasıl kurulabilir?

1. Genel durum

Günümüzde devletler arasında uygulanan Uluslararası kurallar, son dört yüz yıl içinde, Batı Avrupa ülkeleri arasında geliştirilmiştir ve onların etkisi ya da baskısı sonunda ortaya çıkmıştır. 19 uncu yüzyılda ve 20 nci yüzyılın başlarında Hall, Oppenheime ve Westlake gibi öncü yazarlar Uluslararası hukukun yalnız Avrupalı «Kuvvetler» arasında uygulanabileceğini, kapsamına başka ülkeler alınacaksa bunların resmen kabulü gerektiğini açıklamışlardır.

1776 yılından sonra bağımsızlıklarını kazanan Amerikan ülkeleri zamanla uluslar topluluğu içine girdiler. Doğulu ülkelerden ilk Türkiye Paris Andlaşması ile kabul olundu; daha sonra da bu topluluğa. Çin ve Japonya zorla sokturuldular. Birinci Dünya Savaşından sonra kurulan «Cemiyeti Akvam» ın ağırlık merkezi yine Batı Avrupa oldu

İkinci Dünya Savaşından sonra meydana gelen Birleşmiş Milletler ise, ne olursa olsun, dünya çapındadır. Asya — Afrika ülkelerinin doğması ve katılması ile Uluslararası toplum gerçekten bir dünya toplumu olmuştur ve yüzü aşkın üyelerine yenileri katılmaktadır.

Ne varki, yukarda da dediğimiz gibi, günümüzün Uluslararası hukuku son dört yüz yıl içinde geliştirilmiştir. Bu gelişmede Asya ve Afrika ülkelerinin hiç bir ilişiği olmamıştır, çünki o zamanlarda sömürgeydiler ve sömürücülerinin ve uşaklarının çıkarlarına araç olmaktan ileri gidemiyorlardı.

Viyana Konferansı, kuvvetler dengesi doktrinini ve devletlerin üstünlüğü kuralını kabul etmişti. Ortaya çıkarılan kurallar, küçük devletlerin, gelecekteki çıkarlarını tam yansıtmıyordu —deniz hukuku gibi—. Bazen de doğrudan doğruya büyük devletleri koruyucu oluyordu. Örneğin, «kapitülasyonlar». Bu sisteme göre, bazı devletler yabancılara öyle «ayrılıklar» (imtiyazlar) tanımak zorunda bırakılıyorlardı ki; yabancılar, kanun ötesi ve devletin kanunlarının eli yetişmez bir statü kazanıyorlardı. Bu çeşit davranış Uluslararası oligarşilerin sömürgeci çıkarlarını saklamaya çalışan bir çeşit hukukî şal oluyordu. İşte bunun için, bazı yazarlar sömürgecilerin silâhlı zoru ya da daha çok antlaşmalar yolu ile sağladıkları bu hukukî durumları «bâtıl» saymak zorunda kaldılar.

Demek ki «yeni» devletlerin, bazı Uluslararası hukuk kurallarını, yeni Uluslararası düzene uymadığı için, kabul etmemeleri yerindedir. Uluslararası hukuk, uygulanmakta olduğu yeni durumların ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde olmalı, içinde yeni doğan devletlerin de bulunduğu bütün dünya topluluğunun görüşünü yansıtabilmelidir. Yoksa antika bir hukuk düzeni ve Uluslararası sorunların çözümünü sağlayamıyan yetersiz bir temel olmaktan ileri gidemeyecektir. Bunun için haksız ve zararlı siyasal düşünceler ortadan kaldırılmalı ve hukuk, Birleşmiş Milletler yasasının temel kurallarını yansıtacak biçime getirilmelidir.

Mr. C. W. Jevks'in dediği gibi:

«Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Uluslararası hukukun temel görevi... çıkarcıları korumak değil, çıkar çatışmalarını uzlaştırmaktır. Bunu yaparken de, evrensel bir topluluğun organize desteğinin haklı olarak harekete getirildiğine çağdaş görüşü inandırmalıdır.»

Uluslararası hukuk kurallarından bazılarını yalnız Asya ve Afrika ülkeleri protesto etmiyor. Batı hristiyan uygarlığının bir parçası olan Lâtin Amerika ülkeleri de bunlara karşıdır. Lâtin Amerika ülkelerinde doğan Calvo ve Drago doktrinleri, «borçlu» devletlere karşı olan geleneksel Uluslararası hukuku eleştirmektedir. Bu ülkelerde bugün bile büyük çaba gösterilmektedir, adı geçen hukuku daha adil bir duruma getirmek için.

2. Sömürgeciliğin tam kaldırılması

«Yeni» devletlerin tüm davranışları şöyle özetlenebilir: Sömürgeciliğe, bütün siyasal, askerî, ekonomik ve ruhbilimsel yanları ile son vermek. Onlar *status quo*'yu (bugünki durumu) değiştirmek ve kendi toplumları kadar Uluslararası toplumu da daha adil bir duruma getirmek çabası içindedirler. Böylece modern uygarlığın meyvalarından eşit olarak yararlanmak kararındalar.

Dünyamızın iki bloka ayrılmış bulunması ve kendi kendine yardım için sınırlı da olsa kuvvete baş vurulmasının yasak ve genel, atomik bir savaş olanağı yüzünden tehlikeli olması, «yeni» devletlerin, büyük devletlerden çekinmeden durumlarında ısrar etmelerine yol açmıştır. Fakat büyük devletler de Uluslararası hukuka daima saygı göstermemektedirler. Örneğin, Süveyş kanalı olayında olduğu gibi. Bu olay da göstermiştir ki. Uluslararası hukuk kurallarının geliştirilmesine uygun biçimdedir Uluslararası hava. Başka bir deyimle, çatışan çıkarlar buna uygun bir dengeye ulaşmışlardır. Zaten bu yeni bir sorun değildir. Uluslararası hukuk hiç bir zaman «statik» kalmamıştır. Nasıl 1907 La Haye Konferansında Lâtin Amerika Ülkeleri o zamanki hukuk düzenine karşı çıkdılar ve böylece Uluslararası hukuka güç, canlılık ve otorite kazandırdılarsa, günümüzün protestolarının da aynı sonucu doğurması beklenebilir.

ULUSLARARASI UYUŞMAZLIKLARDA KANUNİ YOLLARDAN DAHA ÇOK YARARLANILABİLİR Mİ?

1. Genel durum

Bilindiği gibi, bugün hiç bir devlet, başka bir devletle olan uyuşmazlığını, uzlaştırma, hakem ya da benzeri barışçı bir yolla gidermeğe zorlanamaz. 1920 yılında Uluslararası daimî bir mahkeme kurulması başarıldığında, uyuşmazlıkların bu mahkemeye zorunlu olarak getirilmesi kabul olunmadı. Hem 1920'de, hem de 1945'de büyük devletler bunu önledi. Buna karşılık, Mahkeme Tüzüğünün 36 ncı maddesinin 2 nci paragrafına göre bu zorunluk devletlerin seçimine bırakıldı. İsteyen böyle bir zorunluğu kabul edebilirdi. Bugün böyle kabul eden 38 devlet vardır: 12 Batı Avrupa, 9 Lâtin Amerika, 8 Asya, 3 Afrika devleti, A.B.D., İsrail, Kanada, Avustralya, Güney Afrika ve Yeni Zelânda. Fakat buların çoğu da öyle maddeler öne sürmüştür ki, zorunluğun adı kalmaktadır sadece. Devletler genel olarak, ya da uyuzmazlıklarda özel olarak neden bu Mahkemeden yararlanmak yoluna gitmiyorlar? Biz bu sorunun karşılığını yalnız Asya ve Afrika ülkeleri bakımından vermeye çalışacağız.

2. Çıkarlar çatışması

Bunun nedenini salt kültürel ayrılıklarda aramak doğru değildir. Gerçek neden Batılı devletlerle Asya ve Afrika'nın az gelişmiş devletleri arasındaki çıkarlar çatışmasıdır. Bağımsızlıklarına kavuşan bu ülkeler, geleneksel hukuk düzenine göre «borçlu» devlet durumunda çıkmışlardır ortaya. Profösör Julius Stone geniş anlamı ile kullandığı bu terimle, şunu anlatmak istiyor: Bu devletlerin otoriteleri ya da ülkeleri, ya da her ikisi, daha önceki *sömürge rejiminden* arta kalan borçlarla, ayrıcalıklarla (imtiyazlarla), çeşitli ticarî bağlantılarla yüklüdür. Bu yüklemler, bağımsızlığa kavuşulduğunda geçici olarak bir sonuca bağlanmışsa da bu devletler, gelecekde de böyle hukukî yüklenmeleri önlemek ve özgürlüklerini korumak istemede çok dikkatli olacaklardır. *Sonra, bu ülkelere geniş çapta yeni yatırım sermayesi akması düşüncesi uzun bir zaman için, eski durumun doğması korkusuna ve reaksiyona yol açacaktır.*

Anglo — Iranian Petrol Ortaklığının el değiştirmesi, Süveyş Kanalı'nın devletleştirilmesi, Endonezya'da Hollandalıların mallarına el konması ve hattâ Portekiz otoritelerinin bağımsız Hindistan'dan geçiş hakları gibi durumlarda, yeni ülkelerin Uluslararası Adalet Mahkemesi'ne gitmekten çekinmelerinde, ya da gitmeği kabul etmemelerinde, geçmiş sömürge çağının haksızlıkları ya da bunların kalıntıları büyük rol oynamışlardır.

---

(1) Bu yazının hazırlanmasında başta R. P. Anand'ın «Role of the «New» Asian — African Countries in the Present International Legal Order» adlı yapıtı yararlanılmıştır:

C. W. Jenks: Common law Mankind (1958)

P. C. Jessup: The Use of International Law (1959)

Jorge Castaneda: The Underdeveloped Nations and the Development of International Law.

Evrensel Katolik Kongresi 92 yıldanberi ilk defa olarak Vatikan'da toplandı. Kongre'nin açılışını **YÖN** adına izleyen **MÜMTAZ SOYSAL**, Roma'dan yazıyor:

DİNDE SOLA AÇILIŞ

Papa Giovanni XXIII.

Çanlar Niçin Çalıyor?

Roma'daki iki yüzden *fazla* kilisenin çanları o sabah saat sekizbuçuktan itibaren çalmağa başladı. Dünyanın dört bir yanından toplanmış üç bine yakın kardinal, başpiskopos ve başpapaz, tören urbalarının gözalıcı renkliliği içinde, San Pietro meydanının bir ucundan gelip koca katedralin kapısından ağır ağır girmekteydiler. Vatikan muhafızları, Ortaçağlardan kalma kıyafetleriyle, bu büyük alayın yanlarını tutmuştu. Bandolar dinî havaları çalarken, Papa Giovanni XXIII. omuzlar üstündeki muhteşem tahtında, çevresini takdis etmekle meşguldü. Alay San Pietro Katedraline girdikten sonra kapılar kapandı ve aralarında İtalya Cumhurbaşkanı ile altmış devlet temsilcisinin bulunduğu muazzam bir davetli kalabalığı önünde âyinlere başlandı.

Vatikan önündeki meydanın bazı törenlerde ikiyüz, hattâ üçyüz binlik bir katolik kütlesiyle dolduğunu bilenler, o sabahki onbeş yirmi binlik birikinti önünde şaşırıp kaldılar. İtalyan hükümetinin Roma'daki resmî daireleri tatil etmesine, okullarda derslerin kesilmesine rağmen, gelenlerin sayısı meydanın dörtte birini bile doldurmıyacak kadar azdı.

Bazıları ilginin azlığını törenin televizyonla *nakledilişine bağlamağa çalıştılar.* Sabahın erken saatlerinde yağan yağmurun Romalıları sokağa çıkmaktan alıkoyduğunu söyliyenler oldu. Sonra, turizm mevsimi de geçmişti. Roma dünyanın dörtbir yanından gelen katolik kalabalıklarından mahrumdu.

Ama, bütün bunlar, 1962 yılının Ekim ayında İtalya halkının aklından geçen ve San Pietro meydanının ıssızlığında ifadesini bulan temel düşünceyi anlatmağa yetmiyordu. Sınaileşme ve istihsal seviyesinin yükselişi İtalya'yı yavaş yavaş, Ortaçağ formülleriyle avutulabilen bir ülke olmaktan çıkarmıştı; Roma'nın, Milano'nun, Cenova'nın ve Torino'nun sokakları meselelere akılcı çözümler arayan yeni tipte bu insan kalabalığıyla dolmuştu.

Tezgâhın, makinenin ve fabrikanın insan kafası üzerinde nasıl bir etki gösterdiğini, toplumu nasıl kökünden değiştirdiğini merak edenler, son yıllarda, İtalya'da, daha doğrusu katolik dünyasında olup bitenleri ve Vatikan'ın bunlar karşısındaki davranışını dikkatle *incelemelidirler.* Evrensel Katolik Kongresi'nin açılış günündeki çalan çanlar, aslında Papa Yirmiüçüncü Giovanni tarafından başarılmak istenen bir «sola açılış» hareketinin başlangıcını haber vermekteydi.

Çatırdayan Direkler

Dünya nimetlerinin tadını alan, bu nimetlerden herkesin eşit imkânlar içinde faydalanmasını isteyen, kütleleri insanca yaşatacak bir gidişin önündeki engelleri devirmeğe çalışan ve bunun için elele verip örgütlenen insanların ülke*lerinde, dinin* dayandığı *temeller,* yaslandığı direkler çatır çatır çatlamaktadır. Başlangıçlarındaki halkçı, insancı ve kurtarıcı atılışlarını yitiren, *zamanla yerleşmiş çıkarların kurulmuş* düzenlerin savunucusu haline gelen dinler, yirminci yüzyılın makine ve sınıf şuuruna ermiş insanını öbür dünyanın nimetleriyle avutamamaktadır. İtalya gibi, muhafazakârlığı temsil eden bir partinin kilise tarafından açıkça desteklendiği, Hıristiyan Demokratları iktidarda tutmak için bütün din mekanizmasının seferber edildiği bir memlekette bile, yerleşmiş çıkarların temsilcileriyle öbür dünyaya bilet satanlar arasında kurulan muazzam cephe, halkçı kuvvetleri geride tutmağa artık yetmemekte, hükümetler «sola açılıp» sosyalistlerle işbirliği *yapmağa, onların programlarından* bazı kısımları uygulamağa çalışmaktadırlar, kilise, uyanan kütleler karşısında, gücünün kâfi gelmediğini görmektedir.

Vatikan'ın çatıları altında aylarca tartışmak üzere bir araya toplanan üç bine yakın din adamı, işe, katolikliği modern dünyanın koşullarına uydurmakla başlıyacaklardır. Katolik dünyası, hâlâ Ortaçağların uzun törenleri, katı kuralları ve anlamsız yasakları arasında yuvarlanıp gitmektedir. Meselâ, Evrensel Katolik Kongresi, âyinlerde Lâtince yerine, mahallî dilin kullanılması üzerinde duracaktır. Katoliklerin Katolik olmıyanlarla evlenmesini güçleştiren kurallar da gözden geçirilecek noktalar arasındadır. Ayrıca, doğum kontroluyla ilgili olarak Katolik dünyasının gösterdiği tepkiler ele alınacak ve bu konuda dünyanın gidişine ve az gelişmiş ülkelerin meselelerine uygun bir sonuca varmağa çalışılacaktır.

Akıntıya Kürek

Aslına bakılırsa, bütün bunlar yıllarca önce çözülmüş olması gereken meseleler. Ama, 1869 — 70 yıllarında toplanan son Evrensel Kongre öylesine gerici davranmış ki, kurallar yumuşatılacak yerde, daha da sertleşmiş. Davranışları ve inanışlariyle geri kafalılığını sık sık ispat eden son Papa Onikinci Pius da durumu büsbütün berbatlaştırmış.

Giovanni XXIII *gelip geçmiş son papaların hepsinden* uyanık adam. Dünyanın gidişi karşısında Katolikliğin nasıl gerilerde kaldığını gayet iyi görmüş. Hem de gayretlerini kuralları ve *törenleri değiştirmekle sınırlandırmıyor.* Daha derinlere inmek, Katolik Kilisesine daha «Sosyal» bir görünüş vermek isteği var kendisinde. Bu amaçla, 1961 Temmuzunda yayınladığı «Ansiklik», çok dikkate değer bir vesika. Bir gün oturulup Türkçeye tercüme edilse, «sosyalliği», yeni meseleleri kavrayış tarzı ve ileriye bakışıyla bizim ortayolculara bile parmak ısırtır; hattâ Papa'ya «komünist» diyenler bile çıkar!

Bütün bu gayretler ne sonuç verecektir?. Bunun cevabını, kilisenin «sola açılış» bakımından göstereceği gayretin büyüklüğünde değil, meselenin *temelinde aramak gerekir. Ne kadar* aydınlatılırsa aydınlatılsın, ne kadar uyanık kafalar tarafından yöneltilirse yöneltilsin din modern toplumların meselelerini çözebilir mi? Batı'nın bugün eriştiği seviyede Hıristiyanlığın büyük bir payı bulunduğu muhakkak. Ortaçağdaki yüksek Arap uygarlığını da İslâmlık yaratmış. Ama, bütün bunları kabul edenler insanlık tarihindeki en büyük sıçrayışın ileriye atılışın onaltı, onyedi ve onsekizinci yüzyıllardaki akılcı uyanışla gerçekleştiğini ondokuzuncu yüzyıldaki sanayi devrimiyle «sağlamlaştığını» inkâr edemezler. İnsan, ancak «akıl yoluyla maddeye hükmederek» kendi kaderini değiştirebilmiştir. Yirminci yüzyılda da toplumcuların ve kütlelerin kurtuluşu, maddi koşulların akıl *yoluyla değiştirilmesinden* geçmektedir. Hâlâ en ışıklı şekilde de olsa, metafizik reçeteler sunanlar, aslında kurulmuş düzeni değiştirmek değil, kendi varlıklarını devam ettirmek çabası *içindedirler.*

Bertrand Russel'dan seçmeler

ÇEVİREN : **Sevgi Sanlı**

Aklından zoru olmayan kimseler şu noktalarda uyuşurlar: Yaşamak, ölmekten, tokluk açlıktan, özgürlük tutsaklıktan iyidir. Gelgelelim bir çok insanlar bunları yalnız kendileri, bir de dostları için ister. Düşmanlarının acı çekmesi umurlarında bile değildir. Üstelik sevinirler. Bu görüş bilimle çürütülebilir. İnsanlık öylesine bir aile haline gelmiştir ki, herkesin dirliğini sağlamadan kendi dirliğimizi sağlıyamayız. Mutlu olmak istiyorsanız başkalarını da mutlu görmeğe katlanacaksınız.

★

Nietzsche'nin etik ve politik görüşlerine karşı gelmek istesek —benim istiyeceğime şüphe yok— ne diyebilirdik? Buda ile Nietzsche karşılaşsalar ikisi de tarafsız bir dinleyicinin akla yakın bulacağı düşünceler ileri sürülebilir miydi? Politik düşünceleri bir yana bırakalım. Tutalım ki, Yakubun birinci kitabında olduğu gibi Tanrı huzuruna çıktılar, dünyanın ne türlü yaratılması gerektiği üzerine öğüt veriyorlar. Ne derlerdi acaba?

Buda, ağzını açar açmaz, cüzzamlılardan, toplum dışı edilenlerden, sefillerden, yarı aç, yarı çıplak, yorgunluktan beli sızlıyarak ağır işlerde çalışan fakirlerden, savaş meydanında can çekişen yaralılardan, katıyürekli vasilerin elinde hırpalanan yetimlerden, hattâ başarılılar arasında başarısızlık ve ölüm korkusuyla hayatları kararanlardan söz ederdi. Bütün bu keder yükünden bir kurtuluş yolu bulunması gerektiğini, kurtuluşun ancak sevgide bulunabileceğini savunurdu.

Buda'nın sözlerini kesmekten ancak Tanrının alıkoyabileceği Nietzsche sırası gelince patlıyacaktı. «Aman yarabbi, bu ne yufkayüreklilik! Erkek ol, erkek! Ufacık insanlar acı çekiyor diye oturup ağlıyacaksın neredeyse. Küçük insanlar hattâ büyük insanlar acı çekerse ne olurmuş? Küçük insanların acısı küçük, büyük insanların acısı büyük olur. Çünkü asildirler. Senin idealin tamamiyle olumsuz bir idealdir. Acıdan kurtulmanın tam çaresi var olmamaktır. Oysa benim olumlu ideallerim var. Alkibyades'e, İmparator Frederick II'ye, Napoleon'a hayranım. Böyle adamların hatırı için her türlü kahır çekilir. Değer böylesine. Ey Tanrım, sana yaratıcı sanatçıların en büyüğü diye sesleniyorum. Şu sefil ruh hastasının dejenere, korkak, biribirini tutmaz sözleri yüzünden artistik hamlelerine gem vurma.»

Ölümünden beri gökyüzündeki saraylarda bütün tarihi bellemiş, öğrenme aşkıyla bilime sarılmış ama insanların bilimi ne şekilde kullandıklarını gördükçe yüreği kan ağlamış olan Buda nâzikçe efendice karşılık verir: «Benim idealimi sadece olumsuz saydığınız için aldanıyorsunuz Profesör Nietzche. Gerçi içinde olumsuz bir eleman var: acının yokedilmesi. Ama buna ek olarak sizin doktrininizden aşağı kalmıyacak olumlu yönleri de var. Doğrusu, Alkibyades ile Napoleon'a karşı özel bir hayranlık duymuyorum. Ama benim de kahramanlarım var: İnsanlara düşmanlarını sevmelerini söylediği için, arkamdan gelen İsa, doğa kuvvetlerine diş geçiren, daha az emekle yiyecek sağlayan kişiler, hastalığı azaltan tıp adamları, Kutsal Güzellikten parıltılar yakalamış şairler, ressamlar, müzisyenler... Sevgi, bilgi, güzellikten zevk almak olumsuz şeyler değildir. Bunlar gelmiş geçmiş büyük adamların hayatını doldurmağa yeter.»

Nietzsche şöyle karşılık verir: «Ne dersen de. Senin dünyan yavan bir dünya olurdu. Bütün eserleri gökyüzü kitaplığında tam olarak muhafaza edilen Heraklitos'u oku. Senin sevgin acının doğurduğu bir şefkat duygusudur. Senin gerçeğin, eğer dürüstsen, ancak acı çekerek varılan hoş bir gerçektir. Güzelliğe gelince hangi yaratık haşmetini yırtıcılığına borçlu olan kaplandan daha güzeldir? Hayır, «hayır, hayır.» Tanrı senin dünyanı yaratmağa karar verirse hepimiz can sıkıntısından patlarız.»

Buda, «Mümkün» diye cevap verir, «Çünkü senin yaşamağı sevmen bir yapmacıktan başka bir şey değildir. Yaşamağı gerçekten sevenler mutlu olacaklar. Çünkü bugünkü haliyle dünyada kimse mutlu olamaz.»

★

Benjamin Franklin paratoneri bulduğu zaman gerek İngilteredeki gerek Amerikadaki papazlar George III ü candan destekliyerek bunu Tanrı iradesine karşı gelmek için yapılan dinsizce bir teşebbüs diye lânetlediler. Çünkü bütün doğru düşünen insanlar Tanrının yıldırımları dinsizliği ya da başka günahları cezalandırmak için yolladığını bildirdi. Faziletli kişileri asla yıldırım çarpmazdı. Bunun için Tanrı yıldırımla yoketmek isterse Benjamin Franklin de kim oluyordu onun buyruğuna karşı gelecek? Böylece suçluları cezadan kurtarıyordu. Ama Boston'un ileri gelen din adamlarından Dr. Price'a inanmak gerekirse Tanrı altta kalmadı. Yıldırımlar çok bilmiş Dr. Franklin'in demir çubukları yüzünden etkisiz kalınca Massachusetts depremlerle sarsıldı. Dr. Price'a göre Tanrı demir çubuklar karşısında gazaba geldiği için depremler olmuştu. Vaazlarından birinde şöyle dedi: «New England'da her yerde fazla Boston'da demir çubuklar dikildi. Bu yüzden depremlerde en fazla Boston sarsılıyor. Ey hristiyanlar, Tanrının kudretli elinden kurtuluş yok!» Ama anlaşılan Tanrı Bostonu günahlardan temizliyebileceğinden iyice umudu kesti. Çünkü paratonerler gittikçe çoğaldığı halde depremler pek seyrek oluyor. Bununla beraber Dr. Price'in kine pek benzeyen bir görüş son zamanların en önemli kişilerinden biri tarafından ileriye sürüldü. Hindistan'da korkunç depremler olduğu bir sırada Mahatma Ghandi bu felâketlerin günahları yüzünden başlarına geldiğini söyliyerek vatandaşlarına gözdağı verdi.

★

Uygarlık bize biribirimize karşı daha dostça davranmağı öğretmiş midir? Cevabı kolay.

Serçeler (Amerikan değil de İngiliz cinsi) yaşlı bir serçeyi öldürünceye kadar gagalarlar. Oysa insanlar (Amerikan değil de İngiliz cinsi) yaşlı bir adama emeklilik maaşı bağlarlar. Sürü içinde biribirimize karşı, bir çok hayvan cinslerine göre, daha iyi davranırız. Ama sürünün dışında kalanlara karşı davranışımız, ahlâkçıların, din hocalarının bütün didinmelerine rağmen vahşi bir hayvanınkinden pek farklı değildir. Zekâmız düşmanca duygularımıza vahşi hayvanların ulaşamadığı bir güçlülük kazandırır. Zamanla daha insanca bir tutuma gidileceğini umalım —buna yüzdeyüz güvenemesek te— Ama bugüne kadar belirtiler pek umut verici değil.

Bertrand Russel

SİNEMA

Nijat Özön

“Kaderin cilvesi”

Hardy Krüger «Kaderin cilvesi»nde

Mac Mahon'cular

“LE Mac Mahon», Paris'te Mac Mahon caddesinde bir sinema salonu. Sürek[illegible] olarak filmleri hep çevrildiği [illegible] oynatıyor. Bir özelliği da [illegible] var: Oynattığı filmlerin çoğu [illegible] Western'lerden, birinci viz[illegible] salonların programa almadı[illegible] eserlerden, tanınmış, ya da [illegible]mamış Amerikan rejisörleri[illegible] kıyıda köşede kalmış eserle[illegible] seçiyor.

[illegible] «yeni dalga» eleştirme[illegible] böylelikle Mac Mahon'da [illegible] değerler «keşfediyorlar», or[illegible] yeni ustalar, yeni «şaheser[illegible] sürüyorlar. «Mac Mahon'cu[illegible] diye anılan ayrı bir eleştir[illegible] topluluğu türemiş böyle[illegible] Mac Mahon'cuların usta diye [illegible]tıkları sinemacının, şaheser diye gösterdiği filmin, çoğu za[illegible] ortadan yukarı çıkmadığı. [illegible] yine de bu çağdaş «kar[illegible]» nın helvalarından [illegible] çok memnun kaldıkları görü[illegible]. Ama yol açtıkları bütün [illegible] değer kargaşasına rağmen, Mac Mahon'cuların arada bir, ya[illegible] da dokunmuyor değil.

[illegible] olarak, kıyıda köşede [illegible], kalabalık arasında [illegible] gidecek bazı sinemacı[illegible] ve filmleri, kopardıkları gü[illegible] ön sıraya çıkardıkları da [illegible]. «Joseph Losey» bunlar[illegible] biri. Losey, Mac Mahon'cula[illegible] Fritz Lang, Otto Preminger, [illegible] Walsh'la birlikte ön safta [illegible] verdikleri bir sinemacı, [illegible] deyimiyle, [illegible] lardan [illegible].

[illegible] Losey'i, Mac Mahon'cu[illegible] [illegible] insanı yanıl[illegible]. Fakat Losey'i, Mac Ma[illegible] olmasaydı, unutulup [illegible] köşede bırakmak da hak[illegible]. Kaldı ki, Losey, [illegible] [illegible] «The Boy With Green Hair» (1948) ile «The Lawless» (1949) «New Deal» anlayışına uy[illegible] çevrilmiş, toplumsal konulu, [illegible] taşan eserler. Ama [illegible] yıl başlıyan Mac Carthy'ci[illegible] kurbanlarını en çok «New Deal» ciler arasından seçtiği için, Losey de güçlüklerle karşılaşmağa başlamış.

[illegible] gittikçe toplumsal [illegible] biçimcilik endişeleri[illegible] kaydırmış. Nitekim Fritz Lang [illegible] 1931 de çevirdiği sinema klâ[illegible] «M» den 1950 de meydana [illegible] yeni çevirim «M» («Dü[illegible] Canavarı») bu biçimcili[illegible] başlıca örneği.

Göçmen rejisör

[illegible] 1950 — 1955 arasında, [illegible]'ciliğin en karanlık [illegible], Amerika'da kalmak [illegible]. İngiltere'ye göç etmiş. [illegible] sineması, aynı zaman [illegible] pazarları için de [illegible]. İngiliz yapımcı[illegible], Losey'ye açık [illegible] vermeyi yerinde bul[illegible]. Losey, ücretli birtakım [illegible], sipariş üzerine [illegible], kendisinin seçme[illegible] işlemeye zorlanmış. [illegible]

«Kaderin cilvesi»

[illegible]

layı, «Kaderin Cilvesi» her şeyden önce, İngiliz polis romanı yazarlarının «iyi kurulmuş» hikâyelerinden birini ele alması bakımından aksıyabilirdi. Çünkü, bu çeşit hikâyelerin değişmez yapısı, «mekanik kuruluş» u, birtakım kalıp tiplere, kalıp olaylara, sürprizlere dayanışı, filmlerde de yankısını bulur. Ama Losey, bunları geri sıraya itmiş, insanları, insanların davranışlarını öne almış. Öteyandan, Losey'nin akıcı anlatımı, usta sahne düzeni de, polis romanlarının kuruluğunu, soğukluğunu ortadan kaldırıyor.

Losey'nin «Kaderin Cilvesi» nde ortaya sürdüğü tipler, polis romanlarının tanıdık tiplerinden ayrı. Hattâ kaçınılmaz polis tipi bile. Stanley Baker'in başarıyla canlandırdığı Müfettiş Morgan, belki de ilk olarak karşılaştığı bu çeşitten bir olay içinde yavaş yavaş kendi kendini tanımağa, hangi sınıftan olduğunu anlamağa başlıyor. Cinayet olayına tanınmış bir diplomatın adı karıştığı için, sanık olarak ele geçirilen Hollandalı ressamı, işlemediği bir suçu biraz hafifletilmiş olarak yüklenmeye razı etmek üzere onunla pazarlığa girişmesini teklif eden polis şefiyle konuşması, ya da ressamın bu gerçeği yüzüne karşı açık açık belirttiği vakit, gösterdiği şiddetli tepki, Morgan'ın kendi durumunun bilincine yavaş yavaş nasıl ulaştığını ortaya koyuyor.

«Kaderin Cilvesi» ndeki başlıca kahramanların hepsi, yani Morgan, Hollandalı ressam Jan Van Rooyen (Hardy Krüger) ve diplomatın eşi Lady Fenton (Micheline Presle), zaten kendi kendilerini tanımağa ancak bu cinayet olayı ile bir araya gelip, aralarında ilişki kurdukları, birtakım davranışlara başvurmak zorunda kaldıkları zaman başlıyorlar. Görünüşte basit bir polis filmi kılığında ortaya çıkan «Kaderin Cilvesi» nin zaten en önemli, öbürlerinden ayrılan yönü de burası.

Losey, «The Criminal» de, da zenının başarılı bir örneğini bu filmde de göstererek, insan psikolojisine, ilişkilerine dayanan «Kaderin Cilvesi» ni ağır, sıkıcı, duruk bir eser olmaktan kurtarıyor.

Kendi sınırları içinde ele alındığı vakit, başarısı inkâr edilemiyecek filmde, Krüger'in, ağır bir suçun sanığı olarak bulunmasına rağmen, çok rahat, korkusuz davranışı, cinayetin işleniş tarzındaki inanılmazlık, sonun kandırıcı olmayışı gibi noktalar, ikinci derecede kalıyor. Bununla birlikte, Losey'nin üstün yeteneğini, ancak bu çeşit konular için de kullanmak zorunda kalmasına acımamak da elden gelmiyor.

LOSEY İLE BİR KONUŞMA

— Sizin sahne düzeniniz bir gerçek denemesi. Bu denemenin beyazperdede sahnedekinden daha tam olduğu düşüncesine katılıyor musunuz?

— Ben tiyatroya, her hangi bir deneme yapmaksızın girdim. Meslek olarak seçeceğimi bile düşünmedim. Tiyatroyu incelemiştim ama sinemayı incelemedimdi. Fakat tiyatro çalışmalarım beni az sonra dökümanter filimlerle uğraşmaya götürdü. Hollywood'ta çevrilmiş filimlere dayanarak montaj yardımıyle eğitim filimleri meydana getirdim. Böylelikle yüzlerce filmi çeşitli açılardan görmek ve incelemek zorunda kaldım. Ama şunu söyliyeyim ki, o vakit bile filim çevirmeği düşünmüyordum. Ancak doğrudan doğruya sinemada çalışmak üzere Hollywood'a çağırıldığım vakit, bu yeni anlatım biçimiyle gerçekten ilgilenmeğe ve onu tiyatroya tercih etmeğe başladım.

— Brecht'le işbirliği yapmanız bazılarının sizi Brecht'in öğrencilerinden biri olarak saymalarına yol açıyor.

— Gerçekte, hiçbir vakit tiyatro ya da sinema kuramlarına büyük bir önem vermedim. «Galileo» yu sahneye koyduğum sıralarda Brecht kuramlarından çok söz açıyordu, bu kuramlar için bazı araştırmalara da başlanmıştı. Bunlardan çoğunu okudum. Ama Brecht'le çalışırken edindiğim tecrübeye dayanarak söyliyebilirim ki, Brecht'in kendisi bu kuramları hiç bir vakit katı bir şekilde izlememiştir. Bu kuramlar belki yazarken ona yararlı olmuştur, fakat Brecht bu kuramlara hiç olmazsa saygı gösterdiği oranda şüpheyle de karşılıyordu... Bana gelince ne kendimin ne de başkalarının yapıtlarına hiç bir vakit kafamdaki bir kuramla yanaşmadım. Şüphe yok ki, kuram, eleştirmeciler için çok yararlıdır, fakat sahne düzenlerini kararlaştırmak zorunda oldukları anda sinemacılar için de yararlı olacağını sanmıyorum. Daha önce de söylediğim gibi, tiyatro kuramlarını oldukça iyi biliyorum, sinema kuramlarını ise pek az biliyorum, hattâ hemen hemen hiç bilmiyorum. Çocukluğumda epey klâsik filim gördüm. Griffith'leri meselâ. Ama seyirci olarak da, rejisör olarak da bir filmi hiç bir vakit kuramcı gözüyle seyretmedim, bunun mümkün olabileceğini, hattâ ilginç olabileceğini bile düşünmedim.

— Filmleriniz birer yargılama görünüşünde. Seyircinin bilgisine sunuluyor. Konuşmaların tiyatrodakini andırması bu yüzden midir?

— Evet, şüphe yok ki bazı filimlerimde, belki de filimlerimin tümünde dramatik çatışma bu özel kılığa bürünüyor. Pek tabiidir ki, herşeyin belirli olarak ortaya çıkabilmesi için, yaptığım herşey dramlaştırılmıştır. Bunun gibi, bu anlamda alınınca, seyircinin ne olup bittiğini anlıyabilmesi için konuşmalar da tiyatrodaki gibidir. Brecht'in bir ilkesi vardır, tamamiyle düşünceme uygun tek ilkesi: Heyecan, seyircinin düşüncesindeki akışı durdurduğu anda, rejisör başarısızlığa uğramıştır.

— Bugünkü çalışma yönteminiz nedir?

— Tecrübelerime dayanarak, *sinemanın şu çok değişik özelliğine* tamamiyle inanıyorum: Filim, kollektif bir eserdir, aynı zamanda tamamiyle kişisel bir eserdir. Rejisöre yardım eden herkes, —senaryocu, oyuncu, dekorcu, fotoğraf direktörü, montajcı—, ona tamamiyle kişisel *bir destek sağlamalıdırlar.* İş birliğinden yana bir oyuncuyla çalışmaktan hoşlanırım. Uzun bir süre içinde çabalarımı aynı ölçüde sürdürebilecek oyuncularla uzun çekimler yapmak bugün mümkündür. Ben çoğu vakit böyle çalışırım. Bu da, oyunculara topluca sürekli olarak *oynamak imkânını* sağlar ki, çok yararlıdır. Rejisör, oyuncunun yaptığını severse, oyuncu seçmeği bilirse ve oyuncu kullanabilirse oyuncunun da rejisörün beslediği bu güveni anlaması şartiyle şaşırtıcı sonuçlar alabilir. Bunun gibi, bir senaryocu da ancak rejisör ya da yapımcının sürekli denetlemesi altında elverişli bir senaryo yazabilir. Şurası açıktır ki, bir senaryoyu yazmanın, ya da hiç olmazsa bir senaryo yazmağa girişmenin en iyi yolu, senaryocunun yazmağa başlamadan önce bu konuyu rejisörle mümkün olduğu kadar seçik olarak tartışması, ondan sonra da senaryoyu bir solukta yazıp bitirmesidir. Senaryo bir kere tamamlandı mı, ya olduğu gibi kullanılır, ya yeniden yazılır ya da değiştirmelere uğrar, fakat kullanılacak malzeme artık *ortadadır. Yalnız dikkat* edilecek bir nokta var: Kimse, kendi görevinin dışına çıkmamalı. Bazan, özellikle Hollywood'ta, senaryo o kadar ayrıntılı olarak yazılır ki, senaryocu sahne düzenine de sahip çıkmağa kalkışır.

— Filmleriniz batı uygarlığının hem bir eleştirmesi hem de bir savunması değil mi?

— Şurası belli ki, filimlerim içinde yaşadığım ve tanıdığım tek dünyanın bazı yönlerini eleştirmektedir. Bana göre, bir filmin, bir oyunun ya da bir romanın başlıca özelliği, bunları yaratan sanatçı ister kendisini bu dünyadan sıyırmağa çalışsın, ister bu dünyaya karşı mücadeleye girişsin, isterse sadece kendi kişisel görüşünü yansıtmak istesin, herşeyden önce belirli bir dereceye kadar bu dünya üzerindeki düşüncelerini yansıtmalıdır. Bana göre, bir eserin gerçekle bağıntısı olması en azından tek yolu budur. Şurası da ortada ki, ben içinde yaşadığım dünyayı beğenmesem, sevmesem, bazı değerlerini kabul etmesem onu eleştirmeğe de kalkışmazdım. Bu evrende bir çeşit kötülük, dehşet göze çarpsa bile, böyle bir şeyin görünmesi bu evrenin varlığını kabul etmek anlamına gelir. Bu varlığın sadece kabulü bile, bu evreni sevdiğinizi, bu evrende yaşamaktan hoşlandığınızı, bu evreni görmekten zevk aldığınızı, insanları sevdiğinizi, [illegible] bütün heyecanları, bütün sıcaklığı, bütün gerçekleri öbürlerine duyurmak istediğinizi ortaya koyar.

JOSEPH LOSEY

14 Ocak 1909 da La Crosse'da (Wisconsin) doğdu. Babası avukattı. 1925 te tıp eğitimi için Dartmouth College'e girdi.

Kolejin tiyatrosunda başarı gösterdi. 1929 da edebiyat eğitimi için, Harvard Graduate Scholl of Arts and Science'e girdi. Üniversitenin tiyatrosunda çalıştı. 1930 da öğreniminden vazgeçerek çeşitli gazete ve dergilerde («New York Times», «New York Herald Tribune», «Saturday Review of Literature», «Theatre Magazine») edebiyat ve tiyatro eleştirmeleri yazdı. Aynı yıl Vicki Baum'un «Grand Hotel» oyununun sahneye konuluşunda rejisör yardımcılığıyla Profesyonel olarak tiyatroya başladı. 1931 de Avrupaya giderek tiyatro incelemelerinde bulundu. Ertesi yıl Radio City Hall'de rejisör olarak çalıştı. 1932–34 arasında Broadway ve taşrada rejisörlük yaptı. 1935 te İsveç, Finlândiya ve Sovyetler Birliği'ne gitti. Moskova, Kiyef ve Leningrad'ta tiyatro çalışmalarına katıldı. 1936 da A.B.D. nde «The Living Newpaper» adı altında günlük olayları canlandıran bir tiyatro çeşidi denedi. 1938 de Rockfeller Vakfı'nın «Human Relations Commission» u adına, eski filimlerin montajından meydana gelen 60 tan fazla dokümanter meydana getirdi. 1939 da, New York Dünya Sergisi için renkli, üçboyutlu 20 dakikalık bir filim çevirdi («Petroleum and His Cousins»).

1940—41 de yine «Rockfeller Vakfı» adına iki dokümanter («A Child Went Forth», «Youth Gets a Break») çevirdi. 1942 de radyoya geçti ve *yarımşar saatlik 90 program hazırladı.* «World at War» adlı radyofonik seriyi idare etti. 1943—44 arasında silâh altına alındı, ordu için iki eğitim filmi meydana getirdi. 1945 te terhisi üzerine M.C.M. de «Crime Doesn't Pay» adlı kısa filimler *serisinden çevirdiği «A Gun in His Hand»* kısa filim Oscar'ı kazandı. 1946—47 arasında «American National Theartre Academy» adına oyunlar, bu arada özellikle Brecht'in Galileo Galilei» adlı oyununu sahneye koydu. 1948 yılında «The Boy With Green *Hair» ile uzun filimlere başladı.* 1952 de «Amerikan Aleyhtarı Faaliyetler Komitesi» ile çatıştığı için İngiltere'ye göç etti. Victor Hanburg adındaki İngiliz rejisörü, Losy'nin rahatça çalışabilmesi için kendi adını kullanmasına izin verdi. Kendi adıyla üç bobinlik «A Man On the Beach» adlı filmi çevirdikten sonra, Joseph Walton adıyla, sonra kendi adıyla uzun filimler çevirmeğe başladı.

FİLMLERİ: 1948: **The Boy With Green Hair** (Yeşil saçlı çocuk), 1949: **The Lawless** (Kanunsuz), 1950: **The Prowler** (Avcı), «M» (Düseldorf canavarı), 1951: **The Big Night** (Büyük gece), **Encounter** yahut **Stranger on the Prowl** (Rastlaşma), (İngilterede): 1954: **The Sleeping Tiger** (Uyuyan kaplan), 1956: **The Intimate Stranger** yahut **A Finger of Guilt** (Suçun parmağı), **Times Without Pity** (Oğlum öldürmedi), 1957: **The Gypsy and the Gentleman** (Kanlı çingene), 1959: **Chance Meeting** yahut **Blind Date** (Kaderin cilvesi), 1960: **The Criminal** yahut **The Concrete Jungle** (Suç altında), 1962: **Eva**.

Birleşen partiler: Motorlu kağnılar

Bizim Liberallerimiz!.

İdris KÜÇÜKÖMER

Türkiye, Atatürkün ifade ettiği gibi çağdaş uygarlık düzenine ulaşmak ister. Bu düzene ulaşmak için gerçekleştirmek istediği kalkınma sosyal adalet içinde olacaktır. Bu amaç 27 Mayıs ile kamu oyunda belirmiş ve Anayasaya da geçmiştir. İşte bu amaçları gerçekleştirmek için politika sahnesinde olan ve hâlen birleşik davranan partilerimizin her birini ve ya hepsini birlikte motor takılmış bir kağnıya benzetiyorum. Bu partiler amaca yöneldiklerinde ya motor kağnıdan fırlar veya sarsıntıdan kağnı dağılır. Kısaca bu tehlikeler karşısında çok yavaş gitmeleri veya müzelik olarak yerlerinde durmaları icap eder. Halbuki, gelişmemiş memleketlerin gelişmesinin kabul edilmiş anlamı bünye (strüktür) değişimidir; yoksa gelişmiş ülkelerin kendiliğinden yürüyen büyümesi gibi değişim değil.

Sosyal sistemimize hâkim oldukları kanısında olan bu motorlu kağnılarımız takip etmek zorunda kaldıkları politikalarile yaratılan sosyal ve politik dengesizlik karşısında birleşmişlerdir! Yani hâtalarile bir araya gelmişlerdir. Bizim bildiğimiz birleşme gerçek bir kuvvete karşı olur. Türkiye'de karşıt gerçek kuvvet, bünyesel değişim (Sosyal ve ekonomik ciddi reformlar) isteyen zinde kuvvetlerdir. Bu kuvvetler içinde de asıl kuvvet ordu ve onun yanında gençliktir Fakat «Birleşik Partiler» karşılarında bu kuvvetin bulunduğunu söyleyebilecek kadar açık olamayacaklarından, ortaya komünizm umacısını rahatça atacaklardır. Ve orduya saygılarını sunacaklardır!

Zinde kuvvetler karşısında birleşen partiler, bir turnosal denemesine maruz kalmışlardır Başbakan İsmet İnönü de bu denemenin içindedir. Çünkü, bazılarının zannettiği gibi partilerin birleşmesi, Başbakanı kuvvetlendiren bir manevra değil, Türk politika tarihinde çok önemli bir safha olarak gerçek devrimcilerin ve onların karşısında gericilerin saflarını alma olayıdır. Bu açık ayrılış, gelecek olaylar için gayet olumlu bir başlangıçtır. Ve gelecek olaylar, kişi manevralarını aşacak bünyesel olaylardır; bünyesel ve dinamik. Aşağıda asıl konuya geçmeden bir noktaya arada işaret edeceğim: 27 Mayıs öncesinin ayni olan, ayni şekilde yürüdüğü açık bulunan bu sosyal sistemde gençliğe sokaklarda affa karşı nümayiş yaptırdığını zanneden politikacılar 27 Mayıs amaçlarını anlamamış kimseler olarak, gençliğe en büyük hakareti yapanlardır.

Bu yazı serisinde, birleşen partilerimizin tamamen sağcı, muhafazacı olduklarını göstereceğim. Aşağıdaki satırları okumak zahmetine katlanırlarsa bazı parti başkanlarının hayrete düşeceklerini tahmin ediyorum. Bunun için hemen konuya girelim. Bu günkü yazının başlığı «Bizim Liberallerimiz!» dir. Görüldüğü gibi başlığın sonunda bir de nida işareti mevcut Bundan kasdım şudur: Programında liberal olduğu kaydedilmiş partilerin veya kendilerini öyle tanıtan politikacıların tutumu acaba gerçek liberalliğe uygun mudur, veya biz de memleketimizin şartlarına göre gerçek liberal var mıdır?

Partiler tutumlarile birbirlerine nazaran nisbî olarak sağda veya solda olmakla beraber, genellikle sağ veya sol olarak ikiye ayrılırlar. a) Sağcı partiler: muhafazacılar, ırkçılar; b) Solcu partiler: gerçek liberaller, sosyalistlerdir. Gerçek liberallerin batıda, özellikle İngilterede, solcu olarak kabulü gayet tabiidir ve sebeb onların reformcu, radikal olmalarıdır. Liberallerin solcu olarak kabulünü halk için yayınlanmış kitapçıklarda da görmek kabildir (1).

Bizde liberalin kim olduğu anlaşılmadığından liberal solcu olarak kabul edilmemiş fakat, yürüyen düzende mevcut imtiyazlara karşıt olanların bir kısmı liberal bir görüşü ifade ettiği için solcu olarak kabul edilmiştir. Bu bilinmeden yapılmış doğru bir yakıştırmadır. Liberallerin reformcu, radikal oluşları hakkında biraz izahat verip Türkiyedeki duruma geleceğim.

Batıda liberaller

Gerçek liberaller, başlangıçta yaşanan tarihi safhanın zorunluluğundan ve felsefesinden dolayı radikaldirler. J. Locke'in bireyci (ferdiyetçi) felsefesinde temelleri bulunan liberalizm, yeni gelişen büyüyen güçlerin akımıdır. Bu güçler'in gelişip büyümesi, mevcut bağlayıcı, sınırlayıcı kurumları yıkmayı veya değiştirmeyi icap ettiriyordu. Böylece liberalizm felsefesi ile, orta çağa ait kurumlara karşıt olmuş ve ticarette, endüstride, ilimde daha önce bağlı sayılan enerjiyi serbest bıraktırmak istemiştir (2). Gelişen güçler yeni bir sınıfın (burjuva) ortaya çıkması şeklinde gözükmektedir. Bu ilk dönem ihtilâller ve meşhur bildiriler (Amerika istiklâli, Fransız ihtilâli insan hakları) dönemidir. Bunu faydacılarla, liberalizmin «Felsefî Radikalizm» (3) dönemi takip eder. J. Bentham hareketin temsilcisidir. Bu hareket ekonomik, politik ve hukukî reformlar istemektedir. Bentham özellikle hukuk alanındaki reformlar üzerinde durmuştur. D. Ricardo felsefî radikalizmin ekonomik alanda temsilcisidir. Ekonomik hayatı bağlayan bağlardan kurtulma, rasyonel hareket ortamının yaratılması anlamını taşır. Bu bağlardan kurtuluş için parlamentonun onları kaldırıcı (reform) tedbirler alması gerekmektedir. Durumu biraz açıklayalım.

J. Bentham'ın «faydacı felsefesinin temelindeki prensip» «en büyük kitlenin en büyük hazzıdır». Bu şu demektir: İnsanların mümkün en büyük ekseriyetinin yine mümkün en büyük hazzı sağlaması imkânlarını açmak.

Bireyci olan bu felsefe bireyin gerçek çıkarı ile toplumun çıkarının ayni yönde olduğunu kabul eder. Birey kendi çıkarını gerçekleştirmek çabası içinde; yani elemden kaçıp hazzını arttırmakla (diğer bireyler de ayni şekilde hareket etmekle) toplumun çıkarı yahut refahı artacaktır denilmektedir. Şu halde birey bu haz ve elem teorisine uygun hareket için kayıtlardan kurtarılmalı ve böylece kendi çıkarını arttırırken fertlerin çıkarları toplamı olan toplumun çıkarı da artmalıdır. İşte bu esas üzerinde olan radikal liberallerden Bentham İngiliz hukukunda geniş değişiklik istemiş ve bunlar zamanla yeni gelişen kuvvetlerce de sağlanmıştır.

Ekonomide A. Smith ile ortaya çıkan klâsik iktisatçılar, toplum için en büyük ürünü elde edişi ve onun dağılımını serbest piyasa düzeninin sağlıyacağını iddia etmişlerdir. Bu serbesti içinde şahsi çıkarını takip eden rasyonel insan faaliyeti fiyat mekanizması içinde meşhur «görünmez el» tarafından yürütüleceği kabul edilmiştir. Bu ekonomik görüşün asıl radikal temsilcisi D. Ricardodur. Devrin şartlarına göre bunların sistemi makbul kabul edilmiş ve dünyada ilk gelişen İngiliz endüstrisi için pazar açmaya yarayan fikirlerin uygulanmasını sağlayacak tedbirler istenmiştir. Bu tedbirler ancak, İngiliz politikasında monopolcu durumda olan toprak ağalarının monopolu kırılarak alınabilmiştir. Bu ise parlamentoya, gelişen sınıfların temsilcilerinin mücadele ile girmesinin sağlanmasile olmuştur. İşte bu değişiklikler, gelişen kuvvetler ve onun felsefesile, radikal reformlar şeklinde yapılabilmiştir.

Fakat sonra gelişen büyüyen endüstri (sermaye birikimi) ile ortaya çıkan yeni düzende, kişi çıkarı ile toplum çıkarının çatışma halinde olabildiği gözükmüştür. İngiliz sosyalist fikir adamı Profesör R. H. Tawney'in dediği gibi Jefferson, Turgot, A. Smith'i kendi şartları içinde tenkit abestir. Onlar kendi günlerinde gözüken kötülüklerle mücadele etmişlerdir. Sanayileşmenin sonra ortaya çıkaracağı önceden tahmin edemeyecekleri kötülükler için onları muaheze edemeyiz (4).

Ricardodan hareket eden ilmi sosyalizm bu şartlar içinde ortaya çıkarken, liberal J. S. Mill ve sonrakilerle liberalizm değişikliğe uğramıştır. Bu değişim öz de değildir. Fakat kişi çıkarını takip ederken büyük endüstriyel kuvvete sahip olmakla monopolcu durumuna geçip toplum aleyhine bir hüviyet kazanabilmiştir.

İşte yeni liberaller bu yeni kuvvetin toplum aleyhine bir üretime ve gelir bölüşümüne yol açmasını önleyecek tedbirleri ortaya koyarak yine reformcu hüviyetleri muhafaza edilmiştir.

Serbestiye mani olan yeni kişisel kuvvetlere karşı kanunlar çıkarılmıştır. Batıda, hemen bütün memleketlerde örnekleri bulunan Monopollere, kartellere, imtiyazlılığa karşı olan bu kanunların meşhur örneği 1890 dan sonra Amerikada kabul edilmiş Anti — Trust kanunlardır. İşte bu kanunlara dayanarak Amerika Cumhurbaşkanı J. Kennedy General Electric, Westinghouse gibi firmaların yoğaltıcı (müstehlik) aleyhine yüksek fiyat uyguladıklarını tesbit ettirerek, bu firmaların ileri gelen idarecilerinden bazılarını hapse attırmış ve para cezasına çarptırmıştır. Gerçek liberalin tutumu böyledir işte.

Bugün batıda gerçek liberaller yeni şartlar altında gelişen işçi sınıfı ve sosyalizmin etkisini kabul ile radikal reformları getirmiş ve tatbike çoktan geçmiş bulunuyorlar.

Türkiyede liberaller

Bu kısa izahtan sonra şimdi gelelim bizim liberal parti ve partilerimizin tutumuna. Bizimkiler kendilerine liberal sıfatını takmayı yahut yakıştırmayı uygun görmüşler. Fakat yukarda anlattığım anlamda bir faaliyeti veya tutumu hiç bir zaman benimsememişlerdir. Örneklerini sıralıyalım: Ortada, Ortaçağ bozuntusu bir ağalık kurumu var, bizim liberaller kişiyi (yoksa sadece ağaları değil) hürriyetine kavuşturmak için mücadele mi ediyorlar? Bu sorunun cevabının «hayır» olduğunu bütün zinde kuvvetler bilir. Türkiyede kamu elile kamu çıkarı için kurulmuşlar istisna edilirse, yerli ve yabancı bir sürü monopoller açık veya gizli mevcuttur. Bunlar yoğaltıcıyı (müstehliki) yüksek fiyatları ve miktar tahdit oyunlarile sömürürler. İçinde bulunulan şartlar icabı devletin alabileceği geliri bunlar rahatça alırlar. Bizim liberallerimiz bu eksik rekabetin türlü şekillerini yaratanlara (iç ve dış) karşı kendi felsefelerinin icabı olan mücadeleyi açarak rekabet şartlarını sağlamaya mı çalışıyorlar? Böyle bir mücadeleyi liberallerimizden şimdiye kadar göremedik. Türkiyede para ve sermaye piyasası bankalar ve sigorta müesseselerinin bütününü kavrar; (Ayrıca batıdaki anlamda işleyen bir sermaye piyasası yoktur). Bu piyasada da gayet açık bir eksik rekabet yürümektedir. Halktan toplanan çeşitli mevduatın büyük kısmı a) ya bankaların kendi kurdukları firmaların finansmanına gider b) ya da ekonomik ve politik açıdan büyümüş firmaların finansmanında kullanılır. Geri kalan mahdut miktar da keçiboynuzunda şeker kabilinden küçük firmalara türlü güçlüklerle verilir. Bunu, bütün ticaret ve sanayi âlemi bilir; ve açık anlamı, büyük firmaların sahasına yenilerin girmesine imkân vermemektedir. Yani rekabetin en önemli şartını yok etmektir. Bizim liberallerimiz bu piyasanın karşısında ne yaparlar? Bunu bütün zinde kuvvetler bilir! Bizim liberaller kurulmuş bu istismar düzenin içinde ya kendilerini yahut yakınlarını o firmaların savunucusu müşavirler veya avukatlar olarak bulurlar. Öyle ise neden gerçek bir liberal gibi hareket etsinler, kendi çıkarına karşı hareket edebilirler mi?

Kısaca varılacak netice şu olacaktır: Bizim liberaller gerçek değil sahte liberaldir veya liberalizmin ne olduğunu bilmeyen cahillerdir. Diğer bazı aydın kişilikli samimi liberallerimiz ise herkes kapısını süpürsün şehir temiz olur kuralı ile kendi kapılarını süpürmekle yetinmekteler. Bu ise bana kandil ile kazan kaynatmak isteyen Hocayı hatırlatıyor.

Cumhuriyet gazetesinde 19 Ekim 1962 de çıkan ve «Üç Akım Ortasında Demokrasimiz» başlıklı yazısında Sayın Profesör Bahri Savcı dinci — muhafazacı — gelenekçi olarak sıfatlandırdığı akımın politikasını liberal olarak kabul etmektedir. Yukarda verdiğimiz izahata göre sayın profesör yanılmaktadır. Kapitalizmin ilkel safhasında olan Türkiyede dinci — muhafazacı — gelenekçi oluş ile liberallik paradoksaldir. Çünkü muhafaza edilecek olan hususlar gerçekte imtiyazlar monopoller, tarihi olarak sağlanmış çıkarlardır; ve onların özel teşebbüsü, bu ortama oturmuş özel teşebbüstür ki liberalliğin rasyonel hesap yaptırdığı söylenen serbesti ortamı bu değildir. Gerçek liberal kişileri önce bu bağlardan kurtarmaya (libere etmeye) fikri ve faaliyeti ile çalışan kimsedir. Sayın profesör liberal kabul ettiği bu dinci — muhafazacı — gelenekçi karşıt ihtilâlci akımın sosyal adalete de taraftar olmadığını belirtiyor. Bu gün batıdaki liberalizim, kişi ve toplum çıkarının her zaman ayni yönde olmadığını tecrübesile görüp kabul etmiş ve netice olarak teknik ifadesile «Kamu politikasını (Public Policy) uygulamaya geçerek sosyal adaletten yana olmuştur. Şu halde profesör Bahri Savcının liberal dediği akım modern anlamı ile de liberal değildir.

İşte bir tarafta bizim liberallerimiz! Öbür tarafta da gerçekleştirilecek çağdaş uygarlık düzeni amacı! Bu vaziyette müsaade ederseniz ben bizim liberallerimize 1 numaralı motorlu kağnımız diyeceğim 2 numaralı olan da, romantik akım veya felsefenin Türkiyedeki sözde temsilcileri ırkçı — milliyetçilerdir ki gelecek yazımda onları ele alacağım.

---

(1) Örnek, İngiliz Muhafazakâr Partisi yayınlarından. T. E. Utley, Modern Political Thought, içinde sahife: 25

(2) B. Russel, History of Western Philasophy 1954 Baskısı S. 621.

(3) G. H. Sabine, A. History of Political Theory 1959 Baskısı S. 562 — 586

(4) R. H. Tawney, The Acquisitive Society Fontana 1961 Baskısı S. 23